

**ZAJEDNO RASTEMO
ZA ODRŽIVU BUDUĆNOST**

Nakladnici

Sveučilište u Zagrebu Učiteljski fakultet
Dječji vrtić „Cvrčak“ Čakovec

Za nakladnike

prof. dr. sc. Blaženka Filipan-Žignić
Matea Pintarić

Urednice

Adrijana Višnjić-Jevtić
Matea Pintarić
Simona Zoka

Recenzenti

izv. prof. dr. sc. Ivana Visković
Ana Štefanec

Autori rada na naslovnici

Anessa Makšadi i Helena Radović

Lektura

Sandra Breka-Ovčar

ISBN 978-953-380-027-1

Urednice:
Adrijana Višnjić-Jevtić
Matea Pintarić
Simona Zoka

ZBORNİK RADOVA
SA
ZNANSTVENO-STRUČNOGA SKUPA

**ZAJEDNO RASTEMO
ZA ODRŽIVU BUDUĆNOST**

Zagreb, Čakovec, 2025.

UVODNIK

U dinamičnom i izazovnom vremenu u kojem živimo, pitanja održivosti postaju sve važnija u svim segmentima društva, a posebice u području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Znanje, odgovornost i zajedništvo ključni su elementi koji nas vode prema izgradnji održive budućnosti, u kojoj djeca od najranije dobi usvajaju vrijednosti brige za okoliš, društvenu pravdu i ekonomski razvoj temeljen na održivim principima.

Znanstveno-stručni skup *Zajedno rastemo – Zajedno rastemo za održivu budućnost* okupio je istraživače, odgojno-obrazovne djelatnike i stručnjake s ciljem razmjene spoznaja, ideja i primjera dobre prakse u području odgoja i obrazovanja za održivi razvoj. Svojim radovima, sudionici su istražili različite aspekte održivosti u kontekstu ranog i predškolskog odgoja, ističući ulogu odgojitelja, roditelja i šire društvene zajednice u oblikovanju budućih generacija koje će biti svjesne važnosti očuvanja prirodnih resursa i etičkog djelovanja.

Ovaj zbornik radova donosi vrijedne znanstvene i stručne doprinose koji obogaćuju teorijsku i praktičnu dimenziju odgoja i obrazovanja za održivi razvoj. Raznovrsne teme i interdisciplinarni pristupi svjedoče o kompleksnosti i važnosti ove problematike te pružaju smjernice za daljnje unapređenje prakse i istraživanja u ovom području.

Zahvaljujemo svim autorima i sudionicima skupa koji su svojim radom doprinijeli promicanju održivih vrijednosti u odgoju i obrazovanju. Neka ovaj zbornik bude poticaj za nastavak istraživanja i suradnje te inspiracija svima koji sudjeluju u procesu oblikovanja održive budućnosti za djecu i društvo u cjelini.

Urednice

Sadržaj

Gordana Babić, Ana-Marija Borko Priča o PNM-u: Od otpada do pametne igračke STEAM na jaslički način	3
Iva Benček Asistivna tehnologija za bolju inkluziju.....	6
Branka Bosnar, Tina Bulić Prikaz prakse „STEM u vrtiću“.....	12
Iva Brebrić Dijete i rana pismenost	14
Jelena Draksler, Josip Herman Folklor u vrtiću - jučer, danas, sutra	19
Lidija Fotez Ban Intrinzična motivacija djeteta kao čimbenik življenja vrijednosti održivog razvoja	22
Božena Galić, Josip Hrgović, Martina Vrkljan Igra kao strategija razvoja ključnih kompetencija u odgoju i obrazovanju za održivi razvoj	28
Jelena Grozaj, Kristina Merkaš, Jasna Zubić Razvoj socijalnih kompetencija djece poticanjem obiteljskih vrijednosti	33
Antonia Habijan Tominac, Anita Marjanović, Vinka Vorkapić Priče iz davnine posute prahom novine	45
Helena Hegediš, Kristina Šokac Osviještenost o održivom razvoju u Dječjem vrtiću Zeko, Slatina	48
Martina Jularić, Daniela Car Mohač Pokret kao sredstvo optimalnog razvoja djece rane i predškolske dobi	52
Ana Košković, Ivana Mlađan Kultura ustanove i mijenjanje osobne paradigme odgojitelja	58
Natalija Malić, Marija Srakec Baština - zalag za održivu budućnost	63
Franka Miko Matošević, Biljana Vidačić Maraš, Marijana Srdarević Moj kvart Trnsko	68
Nikolina Prpić Jačanje kulturne osjetljivosti suradnjom s vrtićem iz Indije	72
Pavica Raguž Sklepić Prirodni oblici kretanja djece od najranije dobi uz senzomotoričke aktivnosti	76
Manuela Sejkora, Gordana Rakocija Stazama moga grada	80
Suzana Srića, Nela Dundović Naši urbani vrtovi uz STEAM aktivnosti	88
Jadranka Stojković Percepcija vodstva u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja	99

Tatjana Škrlec	
Razvoj ključnih kompetencija djece u projektu "Dječje autorske slikovnice"	104
Tatjana Vukina	
Razvoj socijalnih kompetencija djece u projektu "Pričam ti priču"	107

Priča o PNM-u: Od otpada do pametne igračke STEAM na jaslički način

Gordana Babić
Ana-Marija Borko

Sažetak

Već u ranoj dobi djeca istražuju okolinu i usvajaju svijet koji ih okružuje spontano, iskustveno, tijekom vlastite igre. Kada se igraju, istražuju i razvijaju STEAM vještine. Kontinuirano stvaraju teorije o svemu što ih okružuje, doživljavajući zadovoljstvo koje dolazi iz istraživanja, otkrivanja, stvaranja i rješavanja problema. Stvarajući poticajno okruženje, razmišljamo što i kako ponuditi djetetu, koliko brzo ponuđeno treba mijenjati, čime nadograđivati kako bismo mogli reagirati u optimalnom trenutku djetetova razvoja. U procesu istraživanja vlastite prakse uviđamo da neoblikovani materijali daju djetetu širi spektar mogućnosti za igru od gotovih igračaka jer materijali kao što su kutija, boca, uže ili čep izazivaju djecu da učine nešto s njima što nitko nije predvidio i daju mu potpunu slobodu u tome. Recikliranjem materijala, od starog i nepotrebnog izrađujemo male znanstvene poticaje za istraživanje upravo onog što u danom trenutku zadovoljava individualnu znatiželju i spoznaju djeteta.

Ključne riječi: neoblikovan materijal, rana dob, recikliranje, učenje istraživanjem.

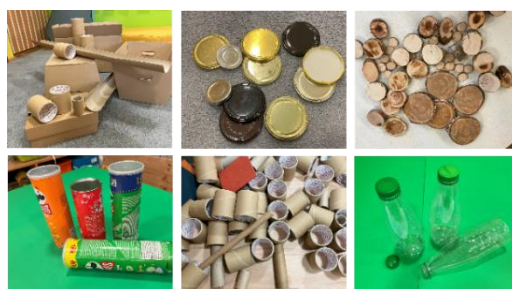
Uvod

Kako djeca uče te kako doživljavaju i otkrivaju svijet oko sebe? Kao mali znanstvenici koriste se koracima koji uključuju promatranje, isprobavanje, postavljanje pitanja, predviđanje, dizajniranje i izvođenje eksperimenta. Kako i u kojoj će mjeri dijete razviti svoje sposobnosti i potencijale ovisi o kvaliteti okruženja u kojemu boravi (Petrović-Sočo, 2009). Stoga kreiramo poticajnu okolinu za istraživanje i učenje gdje djeca imaju priliku stvarati vlastite hipoteze, provjeravati ih i nadograđivati novima, koristeći se jezikom znanstvenika, tehnologa, inženjera, matematičara i umjetnika.

Neoblikovani materijal i STEM vještine

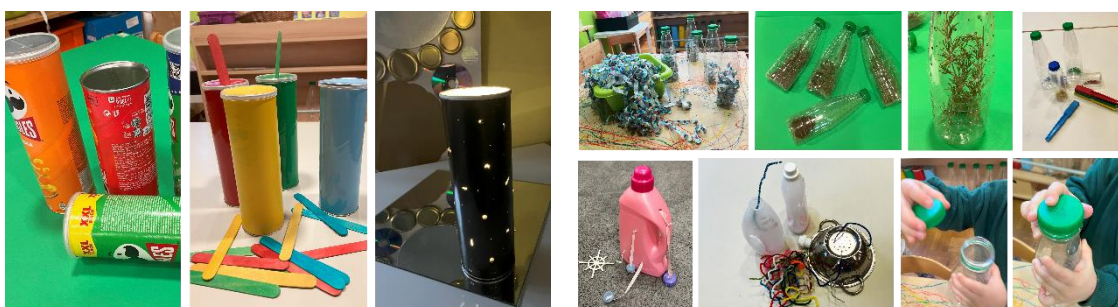
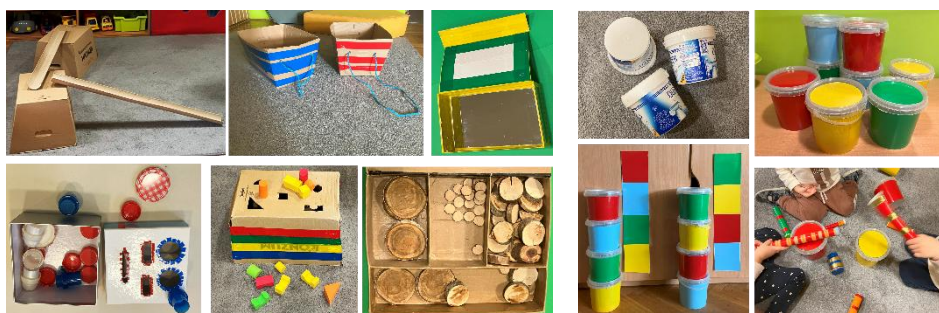
Bira li dijete u svojoj igri radije gotovu igračku ili predmet iz svakodnevnog života? Promatrajući, primjećujemo da djecu više privlače predmeti iz svakodnevnog života, dijelovi predmeta, odbačeni materijali te prirodne i osjetilni poticaji. Oni ih prirodno pozivaju na istraživanje i iskorak za manipuliranje, aktiviraju njihovu znatiželju i potrebu za stvaranjem vlastite igre. Potiču maštu djeteta, razvijaju sposobnost zamišljanja, kreativnog djelovanja i stvaranja.

U prvoj fazi djeci nudimo materijale i predmete iz svakodnevnog života kao su kutije, tuljci, posudice, boce, čepovi, slamke, špatule, cijevi i žljebovi. Jednako tako nudimo raznovrsne prirodne poput kestenja, oraha, kore drveta, grančica, oblutaka i drugog. Dajemo im naziv „sirovi materijal“ smatrajući da, poput sirovina, u potpunosti izazivaju dječji angažman i maštovitost. Igrajući se njima, djeca otkrivaju i uče o veličini, volumenu, količini, doživljavaju teksture, tvrdoću, podatnost i konzistenciju materijala, istražuju statiku, stabilitet, gravitaciju, jednom riječju uče STEM.

Slika 1: Sirovi materijali

Promatrajući i prateći djecu koja neprestano istražuju i stvaraju nova iskustva, potom ih povezuju s prethodnima, prepoznajemo trenutak važan za njihov napredak. Gopnik (2003) navodi kako djeca u poticajnom okruženju istražuju svim osjetilima i stvaraju mentalne slike koje im pomažu razumjeti i povezati prethodno stečena iskustva. Upravo u tom trenutku nudimo materijal ili izrađujemo igračku kako bi dijete izvježbalo određenu vještinu na različite načine ili krenulo korak naprijed u svojem razvoju. Neoblikovani nam materijal daje mogućnost da izradimo poticaj baš za njega. U ovoj fazi izrađujemo poticaje za istraživanje svjetlosti, zvuka, magnetizma, kretanja i brzine, oblika, skupova i brojeva, boja i drugo. Želimo da igrama kombiniranja, razvrstavanja, grupiranja, pridruživanja, pokušajima i pogreškama, djeca dolaze do novih rješenja i nadograđuju svoje znanje.

Slike 2 – 5: Poticaji za nadogradnju djetetova znanja

A kao art u STEAM-u

Njegujući „stotinu jezika djeteta“ prema Lorisu Malaguzziu, u praksi utemeljenoj na Reggio pristupu (Slunjski, 2022) ne zaboravljamo koliko je važno očuvati kreativnost, izražavanje, likovnost, pokret, ritam, ples i govor. U ovim područjima negujemo recikliranje upotrebom „loose parts“ materijala (Nicholson, 1971) u igri i stvaralaštvu. Jednako tako potičemo korištenje predmeta iz „druge ruke“ kada posuđivanje i dijeljenje postaju dodatna vrijednost recikliranju.

Slike 6 – 8: Primjena „loose parts“ materijala

Zaključak

Korištenjem neoblikovanog materijala te redizajniranjem odbačenih predmeta, nudimo djeci mogućnost iskustvenog učenja, ciljano potičemo razvoj STEAM vještina, a odbačenim predmetima dajemo novu svrhu, neizravno učeći djecu o važnosti recikliranja. Svojim ih djelovanjem odgajamo za vrijednosti od najranije dobi, da ono što više ne trebaju mogu još jednom iskoristiti, pritom istinski uživati, učiti i otkrivati svijet kao mali znanstvenici. Ukratko, neoblikovani materijal postaje poticaj za učenje, igru, stvaralaštvo bez ograničenja – za razvoj STEAM vještina, pri čemu su ležernost i spontanost bitna značajka rukovanja njima.

Literatura

Gonim, A., Meltzoff, A., Kuhl, P. (2003). *Znanstvenik u kolijevci – Što nam rano učenje kazuje o Umu*. Educa.

Nicholson S. (1971). *The Theory of Loose Parts: How Not To Cheat Children*.

Petrović Sočo B. (2009). *Mijenjanje konteksta i odgojne prakse dječjih vrtića*. Mali profesor.

Slunjski, E.,(2022). *Što nas uči Reggio?*. Element.

Asistivna tehnologija za bolju inkluziju

Iva Benček

Sažetak

Dječji vrtić „Latica“ pohađaju djeca urednog razvoja i djeca s teškoćama u razvoju. Od samih početaka vrtić nastoji ići ukorak s vremenom i novim tehnologijama. Uvidjevši potrebu i dobrobit asistivne tehnologije, djelatnici ustanove počinju provoditi asistivnu tehnologiju na razini cijelog vrtića, u redovnim skupinama, kao i u posebnim. Posebne skupine vode edukacijski rehabilitatori. U njima borave isključivo djeca s teškoćama. Većina edukacijskih rehabilitatora upoznata je s asistivnom tehnologijom. Redovne skupine su inkluzivne te ih vode odgojitelji. Odgojitelji nisu bili upoznati s asistivnom tehnologijom. Djelatnici se educiraju na edukacijama izvan ustanove te na edukacijama u ustanovi i tako se među svim djelatnicima podiže razina znanja. Sada se asistivna tehnologija koristi u svakoj skupini. Djeca urednog razvoja također koriste tehnologiju kako bi se približila svojim prijateljima s teškoćama, a djeca s teškoćama na ovaj način imaju priliku ravnopravno sudjelovati. Vrhunac projekta bila je božićna priredba u kojoj su sudjelovala sva djeca koristeći asistivnu tehnologiju. Provodi se istraživanje na početku i na kraju projekta u kojemu se mjeri zastupljenost asistivne tehnologije u radu u svakoj skupini te učinak na djecu, roditelje i inkluziju. Očekivanja od roditelja, kao i djelatnika, optimistična su te na kraju projekta vidimo mjerljive rezultate koji su prikazali napredak.

Ključne riječi: prava djece, različitost, tehnologija, znanost.

Uvod

Asistivna tehnologija u predškolskom odgoju i obrazovanju još uvijek je relativno nov i nedovoljno objašnjen pojam. Upravo ona uvelike može pomoći djeci s teškoćama u razvoju pri inkluziji. Svaki predmet, sprava to jest pomagalo koje djetetu s teškoćom ili osobi s invaliditetom omogućuje bolji život naziva se asistivnom tehnologijom. U težnji da se svojoj djeci u Dječjem vrtiću „Latica“ omogući razvoj u punom potencijalu te razvije što veća osjetljivost na dijete kao individu, asistivna tehnologija počinje se koristiti na svim razinama u svakodnevnom radu. To uvelike pospješuje inkluziju, što je i krajnji cilj. Najprije se educiraju djelatnici, potom djeca, a zatim asistivna tehnologija postaje dio svakodnevice u tolikoj mjeri da su ju svladala i djeca urednog razvoja te koristeći ju, pa i bez pomoći odraslog, surađuju s djecom s teškoćama.

Asistivna tehnologija

Asistivna tehnologija omogućuje osobama s teškoćama samostalnosti, bogatiji i aktivniji život. Pojam asistivna tehnologija (AT) odnosi se na sve uređaje i pomagala, uključujući ona industrijski proizvedena ili krojena i adaptirana sukladno individualnim potrebama, koja se koriste s ciljem povećanja, održavanja ili poboljšanja funkcionalnih sposobnosti osoba s teškoćama, navodi Čop (2018). Asistivna tehnologija može se podijeliti u dvije kategorije, prema namjeni i prema razini tehnologije potrebne za korištenje pomagala. Prema namjeni razlikuju se uređaji za pozicioniranje, mobilnost, augmentativnu i alternativnu komunikaciju i za pristup računalu, prilagođene igračke/igre, prilagođena okolina i pomagala za nastavu. Prema razini tehnologije potrebne za korištenje pomagala asistivna tehnologija klasificira se na „no-tech“, „low-tech“, „mid-tech“ i „high-tech“ uređaje, objašnjava Vukušić (2016).

Slika 1: Asistivna tehnologija

Inkluzija i asistivna tehnologija u Dječjem vrtiću „Latica“

Dječji vrtić „Latica“ odgojno-obrazovna je ustanova u kojoj borave djeca s teškoćama i djeca urednog razvoja u dobi od tri do sedam godina. Vrtić broji deset posebnih skupina u kojima borave djeca s teškoćama, s tri do pet djece u svakoj skupini, te s njima rade edukacijski rehabilitatori. Uz deset posebnih skupina ustanova ranog i predškolskog odgoja „Latica“ broji tri inkluzivne redovne mješovite skupine. U svakoj redovnoj skupini boravi šesnaestero djece urednog razvoja te dvoje djece s teškoćama u razvoju uključeno u redovni inkluzivni program, a svaku skupinu vode tri odgojiteljice. Velik je broj asistivne tehnologije koja se svakodnevno koristi u radu. Asistivna tehnologija kojom raspolaže vrtić su: Go Talk komunikatori 9+, PCEye Mini, Look To Learn, Communicator 5, BIG mack, Big points, Kutije pričalice, Štikaljke pričalice, Pričajući raspored, Interaktivni zid, Tipkovnica Clevy u boji i ABC maestro, Beamz glazbalo, TE Picture exchange communication system (PECS) uz računalni program Boardmaker. Vrtić također raspolaže invalidskim kolicima, sedlima, rehabilitatorskim sjedalicama i SenCastleom. Osim *high-tech* i *mid-tech* asistivne tehnologije raspolaže mnoštvom *low* i *no-tech* asistivne tehnologije poput samog držača za olovku, čaše, ortoze ili komunikacijske knjige. Asistivna tehnologija pomaže djeci s teškoćama da se mogu što lakše izražavati, kretati, komunicirati i živjeti. Uz raznu asistivnu tehnologiju lakše uče, usvajaju nove riječi i razumiju okolinu. Također im pomaže da se lakše sporazumijevaju s djecom urednog razvoja. U Dječjem vrtiću „Latica“ naglasak se stavlja na inkluziju. Inkluzija podrazumijeva uključivanje djece s teškoćama u redovite odgojno-obrazovne skupine, no ističe prava svakog djeteta te dobivanje potpore koju svaki pojedinac treba dobiti da bi se maksimalno razvili svi njegovi potencijali. Ona podrazumijeva poštovanje različitosti, ističe Zrilić (2022). U vrtiću je primijećena želja i interes djece za međusobnom povezanošću. Djeci se omogućuju susreti na hodnicima, dvorištu te boravak djece iz jedne skupine u drugoj skupini. Opaža se da su djeca senzibilizirana i ostvaruju mnoštvo kontakata. Organiziraju se razne zajedničke aktivnosti, šetnje i posjeti kulturnim ustanovama. Uočava se da asistivna tehnologija uvelike olakšava kontakt i komunikaciju djece s teškoćama i djece urednog razvoja. Djeca urednog razvoja lakše razumiju djecu s teškoćama, a i sama pokazuju interes za ovladavanjem asistivne tehnologije kako bi i bez pomoći odraslih mogla komunicirati i pomoći prijateljima s teškoćama. Djeca s teškoćama pokazuju veću želju za druženjem i zadovoljstvo pri boravku u redovnim skupinama. Upravo taj odnos djece i uviđanje

korisnosti asistivne tehnologije potiče djelatnike da odu korak dalje te provedu istraživanje o asistivnoj tehnologiji te da se ona uvede u sve skupine vrtića i da se već jako dobro provedena inkluzija podigne na još višu razinu.

Planiranje i započinjanje projekta

Potaknuti interesom djece, željom sve djece za socijalizacijom i interakcijom, stručno osoblje odlučuje unaprijediti uvjete i mogućnosti u vrtiću. Cilj je inkluzija na razini cijelog vrtića te korištenje asistivne tehnologije u svakoj skupini u svrhu bolje i kvalitetnije inkluzije. U ustanovi nisu svi djelatnici bili upoznati s asistivnom tehnologijom. Naime, u radu su ih koristili edukacijski rehabilitatori, no ne svi. Odgojitelji nisu imali priliku učiti na fakultetu o asistivnoj tehnologiji, stoga je najprije planirana edukacija svih djelatnika, kao i radionice s djelatnicima, ali i djecom. Također, bilo je potrebno ustanoviti početno stanje. Provode se ankete među djelatnicima o poznavanju asistivne tehnologije, zastupljenosti u radu te se ispituju njihovi stavovi o inkluziji. Ankete se provode i među roditeljima te je područje interesa njihov stav prema inkluziji i korištenju asistivne tehnologije te njihovo poznavanje iste. Nadalje, odabrana je kontrolna skupina od osmero djece s teškoćama u razvoju te se mjerio njihov stupanj socijalizacije najprije bez uključene asistivne tehnologije, a zatim uz korištenje potpomognute komunikacije. Provedene su i skale procjene među djecom o stupnju socijalizacije te korištenju asistivne tehnologije s djecom u svakoj skupini.

Prikupljanje podataka – inicijalno stanje

Projekt „Asistivna tehnologija za bolju inkluziju“ započinje početkom veljače 2023. godine kada je primijećena potreba asistivne tehnologije u pospješivanju inkluzije. Uočena je želja djece inkluzivnih skupina da što više borave zajedno s djecom iz posebnih skupina u njihovim sobama i zajedničkim prostorijama te radost djece iz posebnih skupina pri kontaktu s djecom urednog razvoja. Interakcija je bila lakša u skupinama gdje je bila prisutna asistivna tehnologija. To je nagnalo djelatnike da provedu istraživanje na razini vrtića te ispituju trenutačna saznanja djelatnika i roditelja djece korisnika vrtića o asistivnoj tehnologiji, zastupljenosti iste u radu te mišljenje o kvaliteti inkluzije. Ankete je ispunilo trideset roditelja i dvadeset i dva djelatnika. Iz ankete, kao i iz priložene tablice, da se iščitati da je 46 % roditelja, a 59 % djelatnika upoznato s asistivnom tehnologijom. Svi djelatnici, a 99 % ispitanih roditelja bilo je zainteresirano za sudjelovanje na radionici o asistivnoj tehnologiji. Zadovoljstvo inkluzijom u vrtiću iskazalo je 90 % roditelja, dok je inkluzijom u objektu na početku istraživanja bilo zadovoljno 70 % djelatnika. Svi roditelji i odgojitelji bili su svjesni da asistivna tehnologija pomaže u provođenju inkluzije.

Ispitanici	Roditelji	Djelatnici
Broj ispitanika	30	22
1. Upoznat/a sam s asistivnom tehnologijom.	46 %	59 %
2. Želim sudjelovati na radionici o asistivnoj tehnologiji.	99 %	100 %
3. Zadovoljan/zadovoljna sam inkluzijom u DV „Latica“.	90 %	70 %
4. Smatram da asistivna tehnologija pomaže u provođenju inkluzije.	100 %	100 %

Tablica 1: Rezultati anketa – inicijalno stanje

Razvoj projekta

Nakon ustanovljenog početnog stanja uočava se potreba za stručnim usavršavanjem djelatnika u području asistivne tehnologije kako bi se pridonijelo boljoj inkluziji. Tri djelatnice vrtića prijavljuju Erasmus + projekt kratkoročne mobilnosti te borave u Heraklionu u Grčkoj gdje se educiraju u centru Oloklirisi na temu „ICT in inclusive education“. Na edukaciji stječu znanja o primjeni asistivne tehnologije u radu s djecom te načinima kako olakšati rad i pripremu za rad samih djelatnika. Također, nekolicina djelatnika odlazi na ATAAC konferenciju o asistivnoj tehnologiji u Zagreb. Pri povratku s edukacija održano je nekoliko edukacija i radionica na razini ustanove gdje se svi djelatnici upoznaju s funkcijom i benefitima asistivne tehnologije. Potom se uvodi asistivna tehnologija u sve skupine, inkluzivne i posebne, te se djeca urednog razvoja također upoznaju s asistivnom tehnologijom i njezinim korištenjem.

Slika 2: *Inkluzija uz pomoć asistivne tehnologije – igra „Dan noć“*

Refleksija s evaluacijom – završno stanje

Projekt se prati i sustavno provodi od veljače do prosinca 2023. godine. U prosincu se ponovno provode ankete s djelatnicima i roditeljima. U ponovljenim anketama svi ispitanici roditelji i djelatnici ustanove upoznati su s asistivnom tehnologijom te smatraju da ona pridonosi kvalitetnijoj inkluziji. Također, ovoga su puta svi ispitanici zadovoljni inkluzijom u Dječjem vrtiću „Latica“, što i pokazuje dolje prikazana tablica. Od početka istraživanja prati se kontrolna skupina djece koju čini osmero djece s teškoćama u razvoju i četrnaestero djece urednog razvoja. Opažen je znatan napredak u razini interakcije i komunikacije, zajedničke igre i spontanosti susreta nakon uvođenja asistivne tehnologije u rad. Sam kraj projekta obilježava božićna priredba na kojoj zajedno nastupaju djeca urednog razvoja i djeca s teškoćama uz pomoć asistivne tehnologije.

Slika 3: Božićna priredba – sudjelovanje uz pomoć asistivne tehnologije

Ispitanici	Roditelji	Djelatnici
Broj ispitanika	30	22
1. Upoznat/a sam s asistivnom tehnologijom.	100 %	100 %
2. Zadovoljan/na sam inkluzijom u DV „Latica“.	100 %	100 %
3. Smatram da asistivna tehnologija pomaže u provođenju inkluzije.	100 %	100 %

Tablica 2: Rezultati anketa – završno stanje

Zaključak

Svako dijete ima pravo na dostojanstvo, uključenost u aktivnost, kretanje, neovisnost i uključenost u društvenu zajednicu. Nadalje, dijete ima pravo na pristup informacijama i obrazovanje, sudjelovanje u sportu, umjetnosti i igri, ističe SOIH (2007). Upravo zbog gore navedenog, dječji vrtić kao temelj odgoja i obrazovanja te uključivanja u život i zajednicu dužan je svakom djetetu omogućiti ostvarenje njegovih prava te ga informirati o njegovim pravima. Djelatnici Dječjeg vrtića „Latica“ već trideset i tri godine, to jest od svojeg osnutka, nastoje svakom djetetu, onom s teškoćama i onome bez teškoća, omogućiti ostvarenje svih njegovih prava. Već u ranoj fazi razvoja vrtića primijećeno je značenje asistivne tehnologije u ostvarivanju prava djece s teškoćama. S obzirom na to da vrtić danas broji tri inkluzivne i deset posebnih skupina, cilj je inkluzija na razini cijeloga vrtića kao najbolji oblik odgoja i obrazovanja. Upravo želja za usavršavanjem potiče djelatnike na provedbu projekta i istraživanja o stupnju utjecaja asistivne tehnologije na samu inkluziju. Provedeno istraživanje trajalo je deset mjeseci, koliko i sam projekt. Za to vrijeme izmjereno je inicijalno stanje odnosa asistivne tehnologije i inkluzije te stavovi roditelja i djelatnika o inkluziji i potpomognutoj komunikaciji. Nakon prikupljanja podataka djelatnici se stručno usavršavaju te stečena znanja primjenjuju u radu. Završno istraživanje pokazuje da se u vrtiću promijenila klima te da su zajedničkim djelovanjem uspjeli povezati djecu svih skupina i iskoristiti dobrobit asistivne tehnologije kako bi pospešili inkluziju na razini cijeloga objekta.

Literatura

- Čop, A. (2018). *Primjena asistivne tehnologije u predškolskom obrazovanju djeteta s motoričkim poremećajima*. (Diplomski rad). ERF – Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- Zajednica saveza osoba s invaliditetom Hrvatske – SOIH. (2017). *Tekst Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom namijenjen djeci*. Novel d. o. o.
- Vukušić, D. (2016). *Primjena asistivne tehnologije u poboljšanju kvalitete života obitelji djeteta s motoričkim poremećajima*. (Diplomski rad). Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- Zrilić, S. (2022). *Djeca s teškoćama u inkluzivnom vrtiću i školi (Suvremeni pristup i metode učenja)*. Hrvatska sveučilišna naklada, Sveučilište u Zadru.

Prikaz prakse „STEM u vrtiću“

Branka Bosnar
Tina Bulić

Sažetak

„STEM u vrtiću“ kraći je odgojno-obrazovni program Dječjeg vrtića „Mali princ“ koji uključuje rano učenje robotike i programiranja, a namijenjen je djeci u dobi od četiri do sedam godina. Program je verificiralo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, a usmjeren je, između ostalog, na usvajanje osnova digitalne pismenosti. Digitalna kompetencija jedna je od osam temeljnih kompetencija za cjeloživotno učenje koju potiče Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014). U ranoj se i predškolskoj dobi digitalna kompetencija, prema Nacionalnom kurikulumu, razvija upoznavanjem djeteta s informacijsko-komunikacijskom tehnologijom i mogućnostima njezine uporabe u različitim aktivnostima te je ona važan resurs u učenju djeteta u vrtiću. U radu su prikazani primjeri STEM aktivnosti realiziranih u okviru navedenog kraćeg programa, uz primjenu STEM edukacijskih robota (BeeBot, Cody mouse i mTiny) implementiranih u vrtićko okruženje za kreativniji i inovativniji pristup učenju. Ovakve zabavne i edukativne aktivnosti pred djecu stavljaju zadatak koji potiče učenje metodom pokušaja i pogrešaka, razvijanje logičkog mišljenja korištenjem svih dosadašnjih znanja, kao i upoznavanje osnovnih pravila kodiranja i programiranja.

Ključne riječi: cjeloživotno učenje, digitalne kompetencije, kodiranje, programiranje.

Uvod

Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014) strateški je nacionalni dokument koji na prvo mjesto stavlja važnost ulaganja u znanje. Strategija naglašava koncept cjeloživotnog učenja kao temelj obrazovanja koji potiče pojedinca na učenje u bilo kojoj dobnoj skupini te mu omogućava stalni pristup obrazovanju i priznavanje različitih oblika učenja.

Jedna od osam temeljnih kompetencija za cjeloživotno učenje koje potiču Nacionalni kurikulum (2014) i Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014) digitalna je kompetencija koja se, prema Nacionalnom kurikulumu, razvija upoznavanjem djeteta s informacijsko-komunikacijskom tehnologijom i mogućnostima njezine uporabe u različitim aktivnostima.

Tijek aktivnosti

Kako bismo djeci osigurali dostupnost znanosti i tehnologije od najranije dobi, u Dječjem vrtiću „Mali princ“ krenuli smo s kraćim odgojno-obrazovnim programom „STEM u vrtiću“. Program je verificiralo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, a namijenjen je djeci od četiri do sedam godina. Program uključuje, između ostalog, rano učenje robotike i programiranja te usvajanje osnova digitalne pismenosti. Uz primjenu STEM edukacijskih robota, aktivnosti su se odvijale po unaprijed dogovorenim modulima pri čemu je svaki novi modul značio i korištenje novog edukacijskog robota (BeeBot, Cody mous, mTiny).

BeeBot

Robot BeeBot namijenjen je za početno upoznavanje djece predškolskog uzrasta s osnovnim pravilima programiranja uz razvitak logičkog mišljenja i sposobnosti rješavanja jednostavnih problemskih zadataka. Djeca su upravljala robotima pomoću kodova (kartica) te programirala pomoću tipki sa strelicama na samom robotu. U početku smo koristili prozirne podloge, uz izrađene brojne poticaje, nakon čega smo prešli na smišljenu podlogu (cesta) uz ponavljanje zanimanja i prometnih pravila. Istraživali smo i mogućnosti crtanja pomoću BeeBota,

koristeći pri tome maskice i flomastere, te su djeca sama kreirala zadatke, iznosila ideje i tražila moguća rješenja.

Cody mous

Komplet uključuje 30 pločica za stvaranje staza te svaka pločica predstavlja jedan korak robota. Komplet sadrži i prepreke, mostove i sir do kojeg robot miš treba pronaći put, kao i brojne kartice sa zadanim poljima za kretanje robota. Uz pogreške u kodiranju otvorile su se mogućnosti zajedničke analize i traženja pogrešaka. Nakon uspješnog svladavanja svih izazova uslijedilo je malo natjecanje gdje su se djeca sama organizirala u timove i zajedno tražila rješenja za postavljene zadatke.

mTiny

mTiny je edukacijski set za razvoj digitalnih, socijalno-emocionalnih, komunikacijskih i logičko-matematičkih vještina. Ovim robotom upravlja se pomoću upravljačke olovke kojom se učitavaju kodovi, a mTiny reagira na osnovi unesenih podataka. Upravljačka olovka olakšava razvitak vještina programiranja, omogućava vježbanje fine motorike, a služi i za sviranje po klavijaturi koja se nalazi u setu. Interaktivne kartice poticale su djecu na kreativno razmišljanje, kao i emocije koje ovaj robot iskazuje zvučnim i svjetlosnim signalima. Pomoću maski mTiny se može transformirati u različite likove stvarajući više mogućnosti za iskustva socioemocionalnog učenja, igranja uloga, stvaranja i pričanja priča, kao i za društvene interakcije.

Zaključak

Brzi razvoj znanosti i tehnologije uvelike mijenja način života, uključujući edukaciju i metode učenja. Kako bismo uhvatili korak s naglim tehnološkim razvojem, u Dječjem vrtiću „Mali princ“ pokrenuli smo kraći program „STEM u vrtiću“. U RPOO-u postavljaju se, između ostalog, motivacijski i obrazovni temelji te implementiranje STEM aktivnosti u ovom životnom razdoblju može imati ključnu ulogu u djetetovu kasnijem usmjeravanju prema perspektivnim zanimanjima budućnosti.

Literatura

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014). Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.

Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014). Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.

Dijete i rana pismenost

Iva Brebrić

Sažetak

Pismenost je u današnje vrijeme postala jedno od najvažnijih sredstava za postizanje različitih osobnih ciljeva i za obavljanje raznih uloga: u školi, na radnome mjestu, u obitelji i u društvu. Usvajanje pismenosti ne odvija se po principu sve ili ništa, već predstavlja razvojni kontinuum koji započinje vrlo rano u životu djeteta postupnim širenjem svjesnosti i razumijevanja različitih aspekata pismenosti. Pismenost djece u ranom periodu života, odnosno do polaska u školu, naziva se rana pismenost i ona obuhvaća znanja, vještine i stavove koji prethode učenju čitanja i pisanja. To razdoblje djeci pruža temelj da razviju neke od njihovih sposobnosti te stručnjaci tvrde da ako se u tom razdoblju ne usvoji ono što treba, to će kasnije biti teško nadoknaditi. Osim fonološke svjesnosti, koncepta o tisku i imenovanja slova, kao glavne vještine i znanja rane pismenosti ističu se i rječnik, pripovijedanje te interes za tisak. Prilikom razvoja rane pismenosti, bliska i značajna suradnja s roditeljima temeljna je za uspjeh. Oni su prvi koji će započeti s razvojem rane pismenosti kod svoje djece. Budući da je činjenica da velik broj djece veći dio dana provede u vrtićima, veliku ulogu u razvoju tih vještina preuzimaju odgojitelji, a i stručni suradnici, osobito logopedi. Stoga će u ovom radu biti opisane vještine rane pismenosti te će se istaknuti primjeri kako ih poticati u kućnom i vrtićkom okruženju. Djecu ne treba obasipati mnoštvom informacija kako ne bi nešto propustili usvojiti, ali ne smijemo se ni voditi mišlju kako će djeca sve što trebaju naučiti naučiti u školi. Važno je pravovremeno reagirati i osigurati uvjete u kojima će djeca svijet slova i brojeva doživljavati i tumačiti kao zanimljivo, korisno, potrebno i pozitivno iskustvo koje će kasnije dovesti do pozitivnog stava prema učenju uopće.

Ključne riječi: *dijete rane i predškolske dobi, odgojitelji, predvještine čitanja i pisanja, roditelji.*

Uvod

Pismenost je jedna od najvažnijih kompetencija koju djeca trebaju steći jer je kulturalni alat koji postavlja temelj za školski uspjeh i stjecanje znanja (Smidt, Lehl, Anders, Pohlmann-Rother i Klucznik, 2012). Usvajanje pismenosti ne odvija se po principu sve ili ništa, već predstavlja razvojni kontinuum koji započinje vrlo rano u životu djeteta postupnim širenjem svjesnosti i razumijevanja različitih aspekata pismenosti (Lonigan, Burgess i Anthony, 2000). Pismenost djece u ranom periodu života, odnosno do polaska u školu, naziva se rana pismenost. Rana pismenost razdoblje je koje djeci pruža temelj da razviju neke od svojih sposobnosti i vještina. Ne razviju li se u tom razdoblju, kasnije mogu biti teško nadoknadive.

Rana pismenost

Predškolsko razdoblje djeci pruža temelj da razviju neke od svojih sposobnosti. To također vrijedi i za razvoj čitalačke pismenosti koja se u ranom djetinjstvu naziva predčitalačka pismenost (Wildová i Kropáčková, 2015) i koja zajedno s predvještinama pisanja čini ranu pismenost. U ovom se radu kao glavne vještine i znanja rane pismenosti uzimaju one koje ističu Kuvač Kraljević i Lenček (2012, prema Peretić, Padovan i Kologranić Belić, 2015), a to su fonološka svjesnost, rječnik, pripovijedanje, interes za tisak, koncept tiska i imenovanje slova.

Fonološka svjesnost jedna je od najvažnijih komponenti u razvoju čitanja (Abou-Elsaad, Ali i El-Hamid, 2015). Fonološka se svjesnost općenito razvija od svjesnosti većih jedinica, uključujući riječi, prema svijesti o manjim jedinicama zvuka, uključujući foneme (Abou-Elsaad i sur., 2015). Djeca najprije počinju stapati riječi iz ponuđenih slogova nakon čega prepoznaju rimuju li se riječi ili ne (Peretić i sur., 2015). Važnost osjetljivosti za rimu za razvoj pismenosti

potvrđena je i spoznajom da su mnoga djeca s teškoćama čitanja izrazito neosjetljiva na rimu (Fernandez-Fein i Baker, 1997). Zatim slijedi slogovna raščlamba. Liberman i sur. (1974, prema Kolić-Vehovec, 2003) utvrdili su da četverogodišnjaci bez problema rješavaju zadatak lupkanja u kojem djeca moraju lupiti onoliko puta koliko ima slogova u riječi. Slogovna raščlamba osvještava i priprema dijete za uspješnu proizvodnju rime među ponuđenim riječima (Peretić i sur., 2015). Nakon raspoznavanje rime dijete je u mogućnosti proizvesti riječi iz niza ponuđenih fonema (fonemsko stapanje), a potom i riječi raščlaniti na foneme (fonemska raščlamba) (Peretić i sur., 2015). Djeca koja su bolja u otkrivanju i manipuliranju slogova, rime ili fonema brže nauče čitati te je taj odnos prisutan i unatoč varijabilnosti u čimbenicima važnim za čitanje kao što su IQ, receptivni rječnik i vještine pamćenja (Lonigan i sur., 2000). Uz ranije opisanu fonološku svjesnost, imenovanje slova navodi se kao jedan od najjačih prediktora za kratkoročni i dugoročni uspjeh u učenju čitanja (Adams, 1990; Kaderavek i Justice, 2004). Ali, nije dovoljno samo podučavanje imenovanja slova jer se ne radi samo o točnosti imenovanja slova, već o lakoći ili tečnosti s kojom djeca to mogu. Zbog toga je brzina kojom mogu imenovati slova snažan prediktor uspjeha za predškolce i snažno je povezana s čitalačkim postignućem kod početnih čitača. Djeca koja kreću u vrtić suočena su s dodatnim zadatkom istovremenog učenja mnogih novih koncepta i pojmova koji su bitni za uspjeh u početnom čitanju. To se odnosi na razumijevanje pojmova koji se koriste za razgovor o čitanju, kao što je „*Pronađi vrh stranice. Počni čitati prvu rečenicu. Pokaži riječ. Okreni stranicu. Koji je naslov knjige?*“ (Nichols, Rupley, Rickelman i Algozzine, 2004). Koncept o tisku odnosi se na djetetovo razumijevanje funkcija i oblika tiska u svakodnevnom životu, uključujući odredbe vezane za knjige i čitanje knjiga (npr. tisak se razlikuje od slike, čita se s lijeva na desno, odozgo prema dolje) te rano metalingvističko razumijevanje pisanih i usmenih jezičnih jedinica, kao što su *slovo, riječ, čitati, pisati* (Kaderavek i Justice, 2004). Razvoj koncepta o tisku ovisi o odrastanju u okruženju u kojem je tisak važan, o interakcijama s tiskom koje su izvor društvenog i intelektualnog užitka djeteta te o ljudima koji ga okružuju (Adams, 1990). Djeca samostalno pokazuju spontani interes za tisak prije nego okolina započne poticati razvoj svjesnosti o pisanom tekstu. Taj spontani interes za tisak koji počinje od najranije dobi, odnosno u razdoblju izranjajuće pismenosti, nastaje izloženošću pisanom tekstu i povezivanju čitanja s pozitivnim i ugodnim iskustvom te predstavlja ključni korak prema pismenosti (Peretić i sur., 2015). Njegovanje intrinzične motivacije za čitanje i pozitivan odnos prema čitanju čine značajan dio predčitalačkog obrazovanja (Wildová i Kropáčková, 2015). Pripovijedanje je jedna od temeljnih vještina važnih za čitalačke sposobnosti (Peretić i sur., 2015). Kvaliteta dječje naracije u korelaciji je s kasnijim uspjehom u čitanju (Roth & Speckman, 1986, prema Kaderavek i Justice, 2004). Izneseni događaji moraju sadržavati vrijeme i mjesto nekog događaja, uključene sudionike, uzroke i posljedice na način da su oni razumljivi i nekome tko nije bio prisutan i o tome nema nikakvih informacija. Stoga je u oblikovanju sadržaja nužno određenim slijedom uzimati u obzir i slušateljevo znanje o svijetu i njegovo iskustvo (Peretić i sur., 2015). Rječnik čine riječi koje razumijemo i riječi koje upotrebljavamo. Djeca riječi usvajaju spontano, a veličina rječnika ovisi o broju riječi koje s njima razmjenjuju roditelji i okolina. Odnos veličine rječnika i razumijevanja pročitaneog teksta recipročan je – veličina rječnika utječe na razumijevanje pročitaneog, a čitanje utječe na rječnik (Peretić i sur., 2015). Najvažnija je aktivnost za razvoj rječnika, osim izravnog razgovora s roditeljima, čitanje slikovnica (Adams, 1990). Prilikom čitanja i količina i izbor materijala za čitanje čine razliku. Najveći se napredak događa upravo kada su vokabular i sintaksa izabranog materijala malo iznad djetetove razine jezične zrelosti. Osim navedenih predvještina važnih za čitanje, vrlo su važne i predvještine pisanja. Pisanje je vještina rane pismenosti koja je povezana s dječjim razvijanjem razumijevanja alfabetskog principa (Kaderavek i Justice, 2004). Prije nego što mlađe dijete počne pisati formalno, pokušava pisati na različite načine, a spontani oblici pisanja obuhvaćaju šaranje, crtanje, oponašanje formalnoga pisanja, lažna slova i posebne oblike (Grginić, 2007). Mnoga djeca pomoću roditelja uče pisati svoje ime kod kuće. Djelomično zbog

pretpostavke da su djeca koja pišu svoje ime spremna za formalno podučavanje rukopisa, sve veći broj vrtića uključuje lekcije rukopisa u dnevne aktivnosti. Posljedično, neka djeca uče rukopis prije nego što su stekla odgovarajuće preduvjete za vještine rukopisa. Djeca koja nisu spremna za pisanje mogu postati obeshrabrena i razviti loše navike vezane za pisanje koje bi kasnije moglo biti teško ispraviti. Dakle, uvažavanje različite razine zrelosti i razvoja u skupini male djece koja tek kreću razvijati vještine pisanja od kritične je važnosti (Weil i Cunningham Amundson, 1994).

Poticanje rane pismenosti

Činjenica je da velik broj djece veći dio dana provede u vrtićima gdje ulogu u razvoju rane pismenosti preuzimaju odgojitelji (Green, 2004). O važnosti podučavanja pismenosti u vrtiću govore i Li, Corrie i Wong (2008) navodeći da je direktno poučavanje u vrtiću rezultiralo razvijenijim vještinama rane pismenosti. Od velike je koristi ako vrtić ima logopeda koji, osim individualnog rada s djetetom, može educirati odgojitelje o načinima poticanja rane pismenosti. Naglasak je u vrtićkim skupinama stavljen na razvijanje pozitivne motivacije za čitanje i pisanje. Glavne su tehnike za postizanje cilja igra, prirodne situacije te pružanje djetetu odgovarajućeg modela. Cilj je na prirodan način i uz igru potaknuti razvoj područja vezanih za učenje čitanje i pisanja, koji bi mogao olakšati stjecanje tih vještina u budućnosti (Wildová i Kropáčková, 2015). Prostor bi trebao biti pun tiska i tisak bi trebao biti različit, funkcionalan i značajan za djecu. Djeca trebaju biti u interakciji s knjigama i drugim tiskanim materijalima. Važno je da dijete u svojoj vrtićkoj skupini bude izloženo slovima hrvatske abecede, da u predškolskoj dobi s roditeljima, odgojiteljima i vršnjacima igra igre koje uključuju slova te da komentira slova koja prepoznaje. Kao jedno od važnih sredstava za promicanje alfabetskog znanja, Kaderavek i Justice (2004) navode abecedne knjige (knjige u kojima je veliko i malo tiskano slovo povezano sa slikom pojma koji počinje tim slovom). Osim značajne uloge vrtića u usvajanju vještina rane pismenosti, važnu ulogu imaju i roditelji. Ono na čemu mnogi roditelji ustraju podučavanje je imenovanja slova, dok zaboravljaju na ostale vještine rane pismenosti kao što je fonološka svjesnost koja je jednako važan prediktor uspjeha u čitanju. Neizloženost djece ranoj pismenosti predstavlja veliku prazninu u razvoju pismenosti koju je kasnije nemoguće ispuniti. Mnogi autori govore o konkretnim strategijama poticanja rane pismenosti, no većinom se usmjeravaju na iste vještine. Vještine koje Green (2004) ističe su sljedeće:

- a) čitati naglas djeci u interaktivnom stilu
- b) podučavati djecu o knjigama i drugim tiskanim materijalima
- c) upoznati djecu sa slovima abecede i njihovim odgovarajućim glasovima (prepoznavanje i imenovanje slova, razlikovanje velikih i malih slova, prepoznavanje prvih slova u poznatim riječima)
- d) stvoriti prilike za eksperimentiranje s pisanjem (poticati djecu da šaraju, crtaju, pišu pisma, svoje ime...)
- e) uključiti djecu u aktivnosti koje promiču dječju fonemsku svjesnost i oralne jezične vještine (pjevanje, poznate brojilice, knjige koje se baziraju na zvukovima i rimi).

Primjer iz prakse

U sljedećem dijelu bit će prikazan primjer poticanja predvještina čitanja i pisanja. U Dječjem vrtiću Sisak Stari organizirana je Večer rane pismenosti s ciljem edukacije roditelja o načinima poticanja rane pismenosti kod kuće. Večer rane pismenosti realizirana je kao radionica na kojoj su roditelji prisustvovali sa svojim djetetom koje je školski obveznik. Svako je dijete na početku radionice dobilo svoju putovnicu za Večer pismenosti. Putovnica se sastojala od praznih kućica za slova ispod kojih su bile razne sličice, a te iste sličice bile su i oznake štandova koje su djeca trebala posjetiti tijekom radionice. Na štandovima su bile ponuđene razne aktivnosti za poticanje predvještina čitanja i pisanja uz igru. Slogovno se stapanje poticalo izvlačenjem kartica

s napisanim slogovima te ih je dijete trebalo spojiti u riječ. Slogovna raščlamba poticana je tako što je dijete imalo zadanu sliku i napisan jedan slog te je trebalo odrediti koji slog nedostaje. Rima je poticana uz igru memorije sa sličicama koje se rimuju i uz aktivnost izbacivanja riječi koja se ne rimuje s ostalim dvjema ponuđenim. Izdvajanje prvog glasa poticano je uparivanjem napisanog slova i riječi kojoj pripada. Fonemsko je stapanje poticano aktivnošću u kojoj je dijete imalo napisanu riječ te je trebalo pronaći čepove sa slovima koja je riječ sadržavala, poredati ih pravilnim redosljedom te ju pročitati. Također, fonemsko je stapanje poticano tako što je dijete trebalo odrediti prve glasove zadanim sličicama te ih spojiti u novu riječ. Fonemska je raščlamba poticana aktivnošću u kojoj dijete izvlači sliku te nakon toga treba upecati slova koja ta riječ sadrži. Imenovanje slova poticano je oblikovanjem slova od plastelina prema predlošku. Pripovijedanje se poticalo bacanjem kocki koje su sadržavale mjesto, vrijeme, likove i radnju te je dijete trebalo smisliti priču ovisno o tome što dobije na kockama. Još jedna aktivnost za poticanje pripovijedanja bilo je slaganje sličica pravilnim redosljedom kako bi se dobila smisljena priča te ju je trebalo ispričati. Predvještine pisanja poticale su se pisanjem slova u raznim materijalima – riži, brašnu i sl. Svako je dijete, nakon što je završilo aktivnost na određenom štandu, u praznu kućicu iznad sličice štanda dobilo napisano slovo koje je ujedno i prvi glas te sličice. Tako se i putovnicom poticalo izdvajanje prvoga glasa. Kada je dijete završilo sve aktivnosti na svim štandovima, u svojoj putovnici imalo je kućice ispunjene slovima te je, uz pomoć roditelja, trebalo pročitati završnu poruku čime se također poticalo fonemsko stapanje. Tijekom radionice, roditelji su dobili kreativne primjere kako kod kuće mogu poticati predvještine čitanja i pisanja, odnosno ranu pismenost.

Zaključak

Djeca kreću u osnovnu školu s različitim razinama spremnosti za čitanje, a te se razlike nastavljaju tijekom školovanja. One ne proizlaze samo iz različitih razloga unutar samog djeteta, već i iz raznih iskustava kod kuće i u vrtiću tijekom ranih godina. Cilj nije prebaciti kurikulum prvog razreda u predškolsku dob te formalno podučavati djecu, ali ne smijemo se niti voditi mišljenjem kako će djeca sve što trebaju naučiti naučiti u školi. Vrtić je mjesto za igru, ali uz igru se uče mnoge vještine. Stoga, važno je osvijestiti koje su to vještine te kako ih poticati u predškolskom razdoblju kako bi djeca bila bolji čitači, a samim time i imala bolji akademski uspjeh te cjelokupno obrazovanje.

Literatura

- Abou-Elsaad, T., Ali, R., El-Hamid, H. A. (2015). Assessment of Arabic phonological awareness and its relation to word reading ability. *Logopedics Phoniatrics Vocology*, 41(4), 1-7.
- Adams, M. J. (1990). *Beginning to Read: Thinking and Learning about Print*. Cambridge: The MIT Press.
- Fernandez-Fein, S., Baker, L. (1997). Rhyme and Alliteration Sensitivity and Relevant Experiences Among Preschoolers From Diverse Backgrounds. *Journal of Literacy Research*, 29(3), 433-459.
- Green, S. (2004). Promoting Literacy Activities in Early Childhood Settings. *Family Child Care Connections*, 13(4), 1-4.
- Grginič, M. (2007). Što petogodišnjaci znaju o pismenosti? *Život i škola*, 17, 7-27.
- Kaderavek, J. N., Justice, L. M. (2004). Embedded–Explicit Emergent Literacy Intervention II: Goal Selection and Implementation in the Early Childhood Classroom. *Language, Speech and Hearing Services in School*, 35, 212-228.
- Kolić-Vehovec, S. (2003). Razvoj fonološke svjesnosti i učenje čitanja: trogodišnje praćenje. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 39(1), 17-32.

- Li, H., Corrie, L. F., Wong, B.K.M. (2008). Early teaching of Chinese literacy skills and later literacy outcomes. *Early Child Development and Care*, 178 (5), 441–459.
- Lonigan, C. J., Burgess, S.R., Anthony, J.L. (2000). Development of Emergent Literacy and Early Reading Skills in Preschool Children: Evidence From a Latent-Variable Longitudinal Study. *Developmental Psychology*. 36 (5), 596-613.
- Nichols, W. D., Rupley, W.H., Rickelman, R.J., Algozzine, B. (2004). Examining phonemic awareness and concepts of print patterns of kindergarten students. *Reading Research and Instruction*, 43(3), 56-82.
- Peretić, M., Padovan, N., Kologranić Belić, L. (2015). Rana pismenost. U: Kuvač Kraljević, J. (ur.), *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama* (str.52-62). Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Smidt , W. K., Lehl, S., Anders, Y., Pohlmann-Rother, S., Kluczniok, K. (2012). Emergent literacy activities in the final preschool year in the German federal states of Bavaria and Hesse. *An International Journal of Research and Development*, 32(3), 301-312.
- Weil, M.J., Cunningham Amundson, S.J. (1994). Relationship Between Visuomotor and Handwriting Skills of Children in Kindergarten. *American Journal of Occupational Therapy*, 48(11), 982-988.
- Wildová R., Kropáčková, J. (2015). Early Childhood Pre-reading Literacy Development. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 191, 878 – 883.

Folklor u vrtiću – jučer, danas, sutra

Jelena Draksler
Josip Herman

Sažetak

Prateći Nacionalni kurikulum ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja te osam ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje, osvrnut ćemo se na osmu kompetenciju: Kulturna svijest i izražavanje. Upravo ona ističe da se kulturna svijest i izražavanje razvijaju na određen način. Kako je naš zavičaj inkubator bogate nematerijalne kulturne građe, tako i mi imamo potrebu trasirati ono što je nama dano u nasljeđe. Tradicijska kultura kao oznaka za stvaralaštvo utemeljeno na tradiciji neke kulturološke zajednice ogleda se u različitim oblicima. Mnoge od tih oblika dijelimo, negujemo i čuvamo neposrednim radom u svojim odgojno-obrazovnim skupinama. No, znamo li prepoznati relevantne čimbenike? Možemo li tradicijske vrijednosti i igre sagledati kroz prizmu suvremenih metoda rada? Koliko su te igre primjerene, a koliko primjenjive u današnjem načinu života? Koja im je stvarna vrijednost? Možemo li osnovne koncepte dječjeg tradicijskog stvaralaštva (kao što su npr. brojilice) integrirati i iskoristiti kao alat za upoznavanje s pojedinim pojmovima za koje djeca pokazuju interes? To su samo neka od pitanja na koja smo pokušali sebi odgovoriti. Svoj rad zamislili smo kao platformu s konkretnim primjerima aktivnosti i vježbi koje mogu pomoći i koristiti se u neposrednom radu s djecom kako bismo osvijestili važnosti bavljenja tradicijskim temama – jučer, danas i sutra.

Ključne riječi: folklor, igra, iskustvo, kulturna svijest, tradicija.

Tradicijska kultura, zašto?

Mnogi smatraju da narodna umjetnost nepovratno izumire nestajanjem ili slabljenjem seoske patrijarhalne sredine, prodorom civilizacije i obrazovanja na selo. To je stajalište jednako pogrešno kao i stav da je folklor (pa i očuvanje tradicijske kulture) svojstven samo neobrazovanim slojevima. Narodna se umjetnost i ostavština često ne promatra kao živi organizam koji se razvija, već se na nju gleda kao na fosil stran današnjoj kulturnoj sredini. Kod toga se zaboravlja da su prave umjetničke vrijednosti uvijek suvremene, da ne mogu zastarjeti. (Ivančan, 1971.)

Prošlost, ali i sadašnjost pokazuju kakva se ljepota i bogatstvo nasljeđa kriju u našoj tradicijskoj baštini. Stalnim obrazovanjem društvo postaje svjesnije važnosti narodnih kulturnih tvorevina. Tradicija nekog naroda, njegovo kulturno nasljeđe i opstojnost jezika upravo su jedini čimbenici koji nas čine jedinstvenima i prepoznatljivima.

Dječje tradicijsko stvaralaštvo

Dječje se tradicijsko stvaralaštvo sve više istražuje posljednjih dvadeset godina, no nedovoljno je sistematizirano sa znanstvenih aspekata. Skromna zastupljenost u dosadašnjoj stručnoj literaturi također to potvrđuje. Iz ovih činjenica možemo zaključiti da se tijekom proteklog vremena premalo pozornosti poklanjalo tom važnom dijelu tradicijskog života našeg naroda. Autor Knežević, G. (1993) tvrdi da ako sagledamo cjelokupno dječje tradicijsko stvaralaštvo, uvidjet ćemo da se radi o izrazito bogatom, autentičnom i raznovrsnom nasljeđu koje zadire u područja mnogih znanstvenih disciplina (etnologije, folkloristike, etnomuzikologije, lingvistike, književnosti, antropologije i dr.). Knežević također navodi da želimo li obuhvatiti cjelokupan dječji život, morali bismo to činiti uključujući sve navedene znanstvene discipline. Danas je poznato da dijete treba promatrati kao nedjeljiv psihofizički sustav koji se očituje kroz

govor, pjesmu, igru, ruktovrine, glumu, književnost, pokret te razne individualne improvizacije i imitacije.

„Folklorna igraonica“ – spoj tradicionalnih vrijednosti i suvremenih metodičkih pristupa

Kao što je već spomenuto, folklorna baština sadržava „pravo bogatstvo“ poticaja koji tvore veliki razvojni potencijal za djecu. Karakterizira ju interdisciplinarnost, kao što Knežević ističe, i kao takva predstavlja cjelovit sustav koji je „spreman“ ispuniti mnoge razvojne zadaće kod djece. Brojilicama, rugalicama, tradicionalnim igrama s pjevanjem, pokretnim igrama, uspavankama ili narodnim (folklornim) plesovima djeci se pruža prilika za istraživanje i upoznavanje života svojih predaka. Plesom, pjesmom i pokretom unutar dječjeg folklornog stvaralaštva potiče se razvoj ritma, vokalizacije te motoričkih sposobnosti kao što su koordinacija, ravnoteža ili fleksibilnost. Djeci se pruža mogućnost uspostavljanja međusobnih socijalnih interakcija i ono najvažnije, zadovoljava se njihova elementarna potreba za kretanjem i igrom. Vodeći se prethodno iznesenim činjenicama (točnije, prednostima), spontane dječje aktivnosti u sferi dječjeg folklornog stvaralaštva odlučilo se podići na višu razinu.

Na inicijativu odgojitelja, u sklopu stručnog usavršavanja održane su radionice „Tradicijska kultura za odgojitelje“. Radionice su bile osmišljene kao svojevrsni aktiv te kao zajednica učenja, na kojoj su se prikazale mogućnosti korištenja dječjeg folklornog stvaralaštva u svakodnevnom radu te na kojoj su se mogla izmjenjivati pozitivna iskustva u radu s djecom. Osim što su odgojitelji imali mogućnost osnažiti svoje kompetencije i iskustva, provedena suradnja potaknula je održavanje „Folklornog festivala“ na kojem su sudjelovala djeca iz mnogih objekata Dječjeg vrtića Osijek.

Osim održanog Festivala, održane radionice za odgojitelje o „Tradicijskoj kulturi za odgojitelje“ dodatno su osnažile zamisao odgojitelja o pokretanju „Folklorne igraonice“, oblika neposrednog rada s djecom u određenom vremenskom kontekstu. Već postojeći interes djece za tradicijsku kulturu, tradicionalne igre s pjevanjem, pokretne igre, ali i ostale segmente folklornog stvaralaštva (kao na primjer nošnje), poslužio je kao temelj za navedeni oblik rada. „Folklorna igraonica“ osmišljena je kao oblik interaktivne dječje folklorne probe gdje se djecu (uz pomno osmišljen metodički pristup) upoznaje s tradicijskom kulturom cijele Hrvatske i gdje im se pruža mogućnost sudjelovanja u dječjim igrama s pjevanjem, dječjim tradicionalnim pjesmama, pokretnim igrama, brojilicama i slično. Poštujući pedagoška načela u radu s djecom (Knežević, 2005.), kao što su postupnost u usvajanju elemenata, primjerenost pojedinih plesnih struktura, sadržaja ili prostornih formacija, poštovanje djetetova individualnog plesnog izražaja te izbjegavanje prevelikog ponavljanja sadržaja, pojavila se potreba za „obogaćivanjem“ postojeće strukture „igraonice“. Stoga su se u radu počele dodatno koristiti i raznovrsne vokalne, ritamske, dramske ili pokretne igre/sadržaji koji nisu dio folklornog stvaralaštva, a velik su poticaj za osnaživanje sposobnosti koje su djetetu potrebne u igri i/ili interpretaciji. Takav pristup radu s djecom predškolske dobi pokazao se vrlo povoljnim jer ne postoji jednolična struktura u provođenju. Različiti sadržaji i igre (koji nisu dio folklornog stvaralaštva) omogućavaju djeci više poticaja za razvoj postojećih sposobnosti, što doprinosi kvalitetnijoj interpretaciji i olakšava usvajanje određenih plesnih struktura ili formacija. I, naposljetku, dodatno jača dječji interes za sudjelovanje u očuvanju kulturne baštine svojega kraja i zemlje u kojoj živi.

Zaključak

Cjeloživotnim obrazovanjem pokušajmo ponovno pokrenuti zaboravljeni kotač života – mi smo ti koji trebamo djeci usaditi osjećaj pripadnosti narodu, kulturi, zavičaju, obitelji – samom sebi; evocirati zaboravljene uspomene i stvoriti nove kako bi se i ona u budućnosti mogla prisjetiti iskustava koja su nas učinila boljim osobama. Svjesno ili nesvjesno, s elementima

folklornog stvaralaštva dijete se susreće od najranije dobi. Tijekom prisnih majčinskih odnosa pjevaju se / pjevale su se uspavanke koje umiruju dijete; mnoge svađe i prepirke tijekom djetinjstva prekinute su raznim brojilicama, naučenim ili izmišljenim, a mnogo sreće, veselja i suradnje donijeli su plesovi i igre s pjevanjem koje se igraju u vrtiću, kod kuće, vani na livadi ili cesti. Zbog očuvanja vlastitog identiteta dužni smo prenijeti svoje znanje o dječjem folkloru na istinit i cjelovit način u skladu s vremenom i prostorom. Upravo zato, pri prenošenju dječje tradicijske građe moramo u svim njezinim segmentima poštovati zavičajnu tradiciju određenog kraja ili etnoregije u glazbi, nošnji, igri, običaju, govoru, pokretu itd., istovremeno prateći suvremene metodičke pristupe i načela. Na taj način možemo usmjeriti djecu da tradiciju (**jučer**) uz aktivno sudjelovanje i proživljavanje (**dan**) sačuvaju i prenesu na buduće naraštaje (**sutra**).

Literatura

- Dragić, J. (2006). *Dječje igre i plesovi jugozapadne Đakovštine*; 11. Seminar panonske zone, Vinkovci: Kulturni centar Gatalinka.
- Dragić, J. (2015). *Tradicijska kultura Požeštine* 20. Seminar panonske zone, Vinkovci: Kulturni centar Gatalinka.
- Duran, M. (1995). *Dijete i igra*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Ivančan, I. (1971). *Folklor i scena*. Zagreb: Muzička biblioteka.
- Knežević, G. (1993). *Naše kolo veliko*; hrvatski dječji folklor, gradivo iz 19. i 20. stoljeća. Zagreb: Kratis.
- Knežević, G. (2005). *Srebrna kola, zlaten kotač*; hrvatski narodni plesovi za djecu i mladež i uvod u kinetografiju; Zagreb: Ethno d. o. o.
- Manasterioti, V. (1988). *Zbornik pjesama i igara za djecu*; priručnik muzičkog odgoja; Zagreb: Školska knjiga.

Intrinzična motivacija djeteta kao čimbenik življenja vrijednosti održivog razvoja

Lidija Fotez Ban

Sažetak

Pitanje održivog razvoja neophodno je u 21. stoljeću. Svakog se pojedinca nastoji osvijestiti o utjecaju njegove aktivnosti na kulturu, drugog čovjeka, prirodu i planet generalno. Kako se tim pristupom želi potaknuti senzibilnije ophođenje čovjeka u odnosu na svijet, suvremene paradigme o djetetu i djetinjstvu ukazale su na potencijal tog životnog razdoblja za izgradnju odnosa dijete-priroda, odnosno ostvarenja harmoničnog suživota s okolinom. Naime, u ranome djetinjstvu, osim plastičnosti mozga, izraženi su urođeni istraživački potencijal i znatiželja iz kojih proizlazi intrinzična motivacija za djelovanje. U kontekstu održivog razvoja, u poticajnom okružju dijete uz igru, različite ekspresivne modalitete, istraživanja i proučavanja stječe znanja i iskustva o planetu, upoznaje ga, gradeći afekcije koje mu dugoročno osnažuju intrinzičnu motivaciju za njegovu zaštitu. Tako motivirano dijete razaznaje svrhu i povezanost sa životnim iskustvima usmjerenim spram očuvanja pruženih mu resursa jer ih percipira kao izazovna, korisna i zanimljiva, tj. razumije zahtjeve i razloge zbog kojih ih suvremeno društvo stavlja pred svoje žitelje te zašto su važna konkretno za njega.

Ključne riječi: *afektivna povezanost, budućnost, dijete, priroda, planet Zemlja.*

Uvod

Suočenom s negativnim posljedicama vlastitog djelovanja na planet, u sedamdesetim godinama prošlog stoljeća čovjeku počinje rasti svijest o nužnosti promjene i poduzimanja konkretnih mjera (Luić, 2020). To je preraslo u vrlo kompleksnu formu nazvanu održivi razvoj, definiranu kao nastojanje sadašnjih generacija da u zadovoljavanju svojih potreba sačuvaju resurse za one buduće (Brundtland, 1987). Protokom desetljeća pojam je sve intenzivnije dobivao na značenju da bi u 21. stoljeću kulminirao u jedan od imperativa, ideala suvremenog društva, jer prema Strugar (2008), u trenutačnim okolnostima, čovjekovo uspješno dospijevanje u budućnost vodeća su mu briga i izazov. Kako je pojašnjeno Agendom 21, jednim od prvih globalnih konsenzusa o problematici, nastoji se podržati i ostvariti gospodarski rast, ali sa zaštitom prirode i društvene dobrobiti kao prioritetima (Luić, 2020).

Složenost ciljeva održivog razvoja (okončati glad i siromaštvo, osigurati kvalitetno obrazovanje, ravnopravnost spolova, zdravlje stanovništva, prijelaz na obnovljive izvore energije, dostupnost pitke vode...) (UN, 2015), ukazala je na činjenicu kako moderni pojedinci trebaju izvjesne kompetencije koje će ih učiniti građanima održivosti (UNESCO, 2017), zbog čega je u tome ostvarenju prepoznata moć odgoja i obrazovanja. Očito je kako održivi razvoj traži kontinuirane napore i pravodobna reagiranja na izazove, što je moguće samo razvojno-dinamičnim karakterom cjeloživotnog učenja (Borić, Jindra i Škugor, 2008), a upravo razdoblje ranog djetinjstva predstavlja kritični period za stvaranje temelja različitih vještina i sposobnosti (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014; Özbey, Dağlıoğlu i Bulut, 2023) koje su nužne za življenje etabliranih vrijednosti i normi. Tim više, djeca rane i predškolske dobi ne samo što su sposobna razumjeti društveno-ekološke probleme, već su i izravni svjedoci njihova utjecaja na svijet (Rabušićova i Engdahl, 2012). Ako se uzmu u obzir i suvremene spoznaje o djetetu kao subjektu vlastitoga razvoja koji uči uz igru, što je intrinzično motivirana aktivnost, tj. tu je zbog sebe same (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014; Višnjić Jevtić i Glavina, 2014; Uzelac, 2013), primjetan je potencijal stvaranja rane senzibilizacije za održivu budućnost. Iz toga proizlazi globalna težnja, zadan cilj

da do konca 2030. sva djeca imaju pristup kvalitetnom i dostupnom ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (UN, 2015). Iako su različiti smjerovi kojima se može krenuti u održivome razvoju, u ranome djetinjstvu esencijalan je suodnos s prirodom, konkretno planetom Zemljom. Podržavanjem afektivnih veza dijete razvija empatiju prema prirodi i njezinim stanovnicima, Zemlju počinje percipirati kao svoj globalni dom te bolje razumije pravila stavljena pred sebe, zbog čega mu je omogućeno intrinzično motivirano stjecanje odgovornosti i težnje za zaštitom i očuvanjem prirodne okoline (Anđić, 2022; Bolešić i Vekić-Kljaić, 2022; Lojen, Božić i Gunc, 2008; Lujčić, 2020; Rabušićova i Engdahl, 2012).

Odakle ideja intrinzične motivacije u kontekstu ekološke održivosti u ranom djetinjstvu?

Motivacija je ciklička struktura koja pokreće pojedinca u njegovim ponašanjima, a dijeli se na intrinzičnu (proizlazi iz osobe same) i ekstrinzičnu (uvjetovanu vanjskim podražajima) (Lai, 2011; Özbey i sur., 2023). I dok su ekstrinzični faktori najčešće upotrebljavani alati kreatora politika u poticanju usvajanja održivih ponašanja, autori van der Werff, Steg i Keizer (2013) pitaju se jesu li vanjski čimbenici potrebni u tolikoj mjeri kad istraživanja sugeriraju dugoročniji učinak intrinzično motiviranog postupanja. Isti autori proveli su i istraživanje čiji su rezultati pokazali kako prosocijalna ekološka ponašanja ispitanika proizlaze iz njihove unutarnje motivacije, točnije vjerovanja kako je to ispravna stvar za učiniti. Kako tvrde Borić i sur. (2008), za razumijevanje novih održivih pravila nisu dostatne samo deklarativne odredbe, već je potrebno potaknuti razvoj motivacije koja će im dati smisao i poticaj za aktivnu primjenu. To potvrđuje Lai (2011) navođenjem kako postojanje interesa pobuđuje ustrajnost, bolje usmjeravanje pozornosti te veću investiranost u ostvarenju ciljeva. Sukladno tome, dijete / odrasla osoba trebali bi osjećati zadovoljstvo zbog vlastite kompetentnosti koja im podržava održiva ponašanja i pritom još osobno rasti (Taberner i Hernandez, 2011). Možda je tome najbolji primjer klimatska aktivistica Greta Thunberg.

U ranom i predškolskoj dobi prisutno je nekoliko prepoznatljivih karakteristika, poput izražene radoznalosti i urođenog istraživačkog potencijala djece (Bolešić i Vekić-Kljaić, 2022; Lujčić, 2020; Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014; Özbey i sur., 2023) koji u svojoj naravi odgovaraju opisanim kriterijima intrinzične motivacije. Dijete uživa u istraživačkim aktivnostima koje samoorganizira, njima otkriva svijet, (re)konstruira svoja znanja, uči čineći i tako dolazi do sebi bitnih, smislenih spoznaja za život, u ovom slučaju i do održive svijesti. Istraživanja i upućuju na to kako porastom znanja i iskustva, raste i motivacija, pa će tako visoko motiviran sedmogodišnjak biti motiviran i s devet godina (Lai, 2011), što u slučaju ranog djetinjstva indicira kako kvalitetnim odgojem i obrazovanjem za održivi razvoj djeca mogu izgraditi željene vrijednosti, navike i moralna načela, koje se prema Bolešić i Vekić-Kljaić (2022) želi zadržati i razvijati cjeloživotnim učenjem. Zapravo se radi o djelovanju djeteta koje proizlazi iz njegove unutarnje motivacije za istraživanje i otkrivanje prirode, što stimulira uspostavu prosocijalnih ekoloških ponašanja kojima se teži (Berhenke, 2013; Taberner i Hernandez, 2011) jer „čovjekova je potreba da živi u sklopu prirode“ (Bolešić i Vekić-Kljaić 2022, str. 142).

Djetetova afektivna povezanost s planetom kao temelj održivih vrijednosti

U ranom djetinjstvu, zato što posjeduju povezanost s prirodom, djeca bi trebala izgraditi tzv. ekopsihološko ja – doživljaj sebe u odnosu na prirodu (Phenice i Griffore, 2003, prema Lojen i sur., 2008), pri čemu je cilj da taj doživljaj bude pozitivan i harmoničan. Iako se radi o preferiranom stanju koje je evolucijski prisutno u djetetu, da bi opstalo, potrebno ga je podržavati i raspirivati kako bi moglo rasti i prelaziti u humane stavove i održivu etiku. U protivnome, propuštanjem prilike za uspostavu okolišne empatije, postoji bojazan da će

trenutačno narušeno stanje planeta, neovisno o informacijama koje djeca posjeduju, percipirati kao prihvatljivo, izvan dosega svog utjecaja (Lojen i sur., 2008; Lujić, 2020). Iz toga je moguće iščitati kako za održiv razvoj nisu dovoljni isključivo kognitivni naponi, već u pozadini treba stajati i snažna afekcija, socioemocionalni angažman djeteta ili odraslog pojedinca u konkretnoj akciji. Planet Zemlja može biti mostom između afektivne povezanosti i vrijednosti održivog razvoja jer je u prvih sedam godina života najveći naglasak doista na ponašanjima i stavovima usmjerenim prema zaštiti planeta kao sinonima za prirodu (Bolešić i Vekić-Kljaić 2022). Dokazalo se kako djeca već s četiri godine razumiju utjecaj negativnih promjena na Zemlju (Palmer i Suggate, 2004, prema Rabušićova i Engdahl, 2012), no da bi istinski bila motivirana djelovati u smjeru njezine dobrobiti, u tom spoznavanju neophodno je aktivirati emocije jer od empatije kreće izgradnja održive odgovornosti (Anđić, 2022). Time je konstatirana nemogućnost odvajanja socioemocionalne veze od odnosa dijete-priroda / planet, što Skopljak (2015) naziva kompetencijama srca. Razvoj te emocionalno bazirane povezanosti predstavlja tzv. skriveni kurikulum – vrijednosti, stavove i ponašanja održivosti koji se svakodnevno žive u vrtiću, a vode do uspostave poželjnih navika i funkcioniranja tijekom daljnjeg odrastanja (Lepičnik Vodopivec, 2013). To poziva na promišljanje održivog razvoja u pravcu humanističkog odnosa s naglaskom na divljenju ljepoti, izgradnji poštovanja prema prirodi te na moralno-etičkim normama koje će voditi dijete u njegovim postupanjima (Kellert, 1993, prema Anđić, 2022). Tek kada dijete stekne okolišni identitet iz kojeg će proizlaziti njegova motivacija, moralna potreba za održivo prihvatljivim ponašanjima (van der Werff i sur., 2013), tek će tada prepoznati smisao svih suvremenih zalaganja za održiv opstanak planeta, samim time i sebe.

Planet Zemlja kao održiva tema u vrtiću

Planet Zemlja tema je koja se u vrtićima najčešće provodi obilježavanjem njezina međunarodnog dana, 22. travnja, i to podizanjem svijesti o prirodnim katastrofama. Bez obzira na to što je usmjeravanje pozornosti spram ekoloških nevolja sastavni dio jačanja okolišne empatije, ipak je potreban širi i kompleksniji pristup problematici (Rabušićova i Engdahl, 2012). Ako je prisutan dječji interes, što je vrlo vjerojatno s obzirom na to da je planet neiscrpno vrelo inspiracije, provedba projekta poželjniji je, kvalitetniji i dublji pristup. Projekt omogućuje različite smjerove slijeđenja dječjih interesa, izravnog i neizravnog istraživanja planeta, što potencira otkrivanje ljepota prirode koje izazivaju oduševljenje i potrebu da ih se sačuva u izvorno netaknutoj formi. Zapravo je riječ o afektivnoj uspostavi kontakta gdje je u prvom planu radovanje zbog postojanja Zemlje, što dijete vodi do spoznaje da „ljudi nisu iznad niti izvan prirode, već su njezin sastavni dio“ (Uzelac, Lepičnik Vodopivec i Anđić, 2014, str. 86). Taj sustav vrijednosti dalekosežnog je utjecaja na moralni razvoj, što u kombinaciji s preferencijama održivosti stimulira djetetovu unutarnju motivaciju zbog koje je spremnije za kolektivna djelovanja u zajednici (Özbey i sur., 2023; Van Zomeren et al., 2012, prema van der Werff i sur., 2013). Gledano u široj slici, takvo poimanje planeta od najranijih početaka stvara temelje za prepoznavanje pojedinačne odgovornosti za nj, za kritičko pristupanje svojim i tuđim ponašanjima te za promišljanje mogućnosti vlastitog održivog funkcioniranja (Uzelac, 2013, Bolešić i Vekić-Kljaić, 2022).

Kako potaknuti intrinzično motiviran senzibilitet za planet među djecom rane i predškolske dobi u vrtiću?

Pregledom pedagoških pravaca koji nudi autorica Anđić (2022), afektivan odnos spominje se kao nužan aspekt održivog odgoja i obrazovanja u ranoj i predškolskoj dobi te je motivator intrinzično motiviranim ponašanjima. U tom razdoblju igra je temeljno sredstvo poticanja senzibiliteta za planet. Kao unutarnje motivirana aktivnost, glavni oblik učenja

djeteta (Višnjić Jevtić i Glavina, 2014) pruža pregršt smislenih, interioriziranih iskustava koja se pozitivno odražavaju na uspostavu svih kompetencija, pa tako i onih održivih. Naime, igrom vezanom za planet dijete nadograđuje emocionalnu bazu kao odraz afekcija, empatije, doživljava sebe kao bića koje može i želi pridonijeti očuvanju prirode, no kako se radi o aktivnosti cjelovitog utjecaja, vidljiv je i učinak na sposobnost rješavanja problema, kritičkog razmišljanja, na porast znanja o različitim ekološkim izazovima, u konačnici na uspostavu poželjnih vrijednosti i stavova (Anđić, 2022; Pejić Papak, 2008). Igrom se upoznaju i različita pravila, između ostalog i održiva (Uzelac i sur., 2014), koja se preslikana na pitanje zaštite planeta otvaraju kao smisljena, pa su ih djeca sklonija primjenjivati u vrtiću i izvan njega. Drugim riječima, samo smisljeno može biti i utjecajno (Rabušićova i Engdahl, 2012). Međutim, ovdje se postavlja pitanje kako dijete može upoznati planet i uspostaviti intrinzično afektivan odnos uz igru, ako se radi o pojmu širem od neposredne okoline. Prije svega, odgojitelji djeci moraju osigurati prikladna sredstva spoznavanja, što otkrivanjem mogućnosti koje Zemlja nudi djetetu u neposrednoj blizini, pa sve do, kako ih Anđić (2022) naziva, simboličkih kontakata preko različitih medija (dokumentarni filmovi, fotografije, enciklopedije...). To u vrtiću podrazumijeva dobru prostorno-materijalnu organizaciju i kvalitetnu opremljenost sobe dnevnog boravka raznovrsnim poticajima koji pozivaju na samoorganizirana istraživanja i zaključivanja o zakonitostima Zemlje (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014). Hoće li to biti zasebno formiran centar ili će svi centri u sobi biti obuhvaćeni odgovarajućim poticajima, ovisi o potrebama konkretne djece. Neophodno je da ti poticaji osiguravaju iskustveno učenje, da budu izazovni i primamljivi te da potiču iznalaženje izvan okvirnih rješenja problema i kritičko razmišljanje. Samo takvi mogu pružiti temelje za održiv život (Bolešić i Vekić-Kljaić, 2022) iz čega će postupno proizlaziti djetetova intrinzična motivacija kao odraz želje za ulaganje truda u ono što mu je važno (Tabernerero i Hernandez, 2011). Na to se nadovezuje provođenje vremena u prirodi, kao najinstinktivnije sredstvo jačanja održivosti. Prema Stern (2002, prema Lujčić, 2020) interakcije u okolišu i s okolišem grade pozitivne stavove, ljubav prema prirodi. Učestali posjeti tako nude konstrukciju znanja i dispozicija nastalih djetetovim povezivanjem sa Zemljinim ljepotama uz igru, promatranje, istraživanje te čuđenje (Anđić, 2022). Ipak, boravak u prirodi, koliko god poticajan i vrijedan, sam po sebi nije dostatan za održiva ponašanja (Rabušićova i Engdahl, 2012), već ga treba nadopunjavati drugim metodama i pristupima. Na povezanost je tako moguće utjecati umjetničkim formama tipa književnosti, glazbe, filma, likovne umjetnosti koje u stvaralačkom procesu objedinjuju i kognitivno i emocionalno (Uzelac, 2013). Zato je nužno ponuditi djeci različite ekspresivne modalitete kako bi mogla izraziti dojmove, emocije, iskustava i znanja stečene vlastitim aktivitetom. Ne treba zaboraviti i na praktične aktivnosti (Uzelac, 2013) poput sortiranja otpada, što djeca svakodnevno čineći žive kao vrijednost i poželjno ponašanje u odnosu na prirodu, a koje će ponijeti kao naviku i u daljnji život. Štoviše, to potvrđuju rezultati istraživanja koje su proveli Tarbernero i Hernandez (2011), odnosno pojedinci koji se osjećaju sposobnim reciklirati, spremniji su to i činiti te su pod utjecajem intrinzične motivacije. Preostaje odgojiteljevo ohrabrivanje djece na kritičko promišljanje okolnosti u kojima se planet nalazi (Skopljak, 2015), pri čemu ne treba zadržati od njihova upoznavanja s problemima, kad su ih itekako sposobna razumjeti (Rabušićova i Engdahl 2012), te pružanje dobrog odgojnog modela jer odgojitelji koji posjeduju izraženu održivu svijest, preispituju vlastiti utjecaj na Zemlju (Lujčić, 2020), svojim ponašanjima pozitivan su primjer koji su djeca nerijetko motivirana slijediti.

Zaključak

Ovim prikazom raznolikih pristupa u podržavanju djetetove povezanosti s planetom Zemljom nastojalo se pojasniti kako je moguće potaknuti stvaranje intrinzično motivirane

svijesti o važnosti održivog razvoja. Ako je cilj imati građane održivosti, onda planet Zemlja ne bi trebao biti tek geografski pojam. On bi za svakog pojedinca neovisno o dobi trebao biti sinonim za dom, jedino mjesto na kojem, barem za sada, čovjek može obitavati. Iz tog je razloga generalna premisa ovoga rada zagovarala upoznavanje planeta i njegovih prirodnih prostranstava kako bi se djeca oduševljavala onim što im ima za ponuditi te kako bi sebi smislenim djelovanjima razvila i osjetila empatiju koja će ih od njih samih motivirati na putu ispravnog, održivog ponašanja. U svijetu održivosti nisu dovoljni samo kognitivni kapaciteti za razumijevanje problema i stjecanje znanja o prirodnoj i društvenoj sredini. Potrebne su i emocije koje imaju pokretačku snagu jer njima dijete stječe prva moralno-ekološka načela koja mu izgrađuju navike i čvrstu volju za održivim funkcioniranjem, onim koje će sačuvati planet, ali i sva bića na njemu. Na tome putu važnu ulogu imaju odgojitelji koji svoje kompetencije trebaju konstantno nadograđivati cjeloživotnim učenjem, ne bi li mogli što kvalitetnije i kreativnije potaknuti željene promjene u navikama i vjerovanjima djece, ali i zadržati ih jer radi se o navikama i vjerovanjima od presudne važnosti za društvo. Uz takvu podršku djeca mogu sigurno i slobodno odrastati u pojedince koji posjeduju znanje, volju i moralne vrijednosti koji ih intrinzično guraju prema postupanju za bolju budućnost.

Literatura

- Anđić, D. (2022). *Igra, priroda i održivi razvoj: Kako potaknuti povezanost s prirodom djece rane i (pred)školske dobi?*. Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet.
- Brundtland, G. H. (1987). UN Brundtland Commission Report. *Our Common Future*. Oxford University Press.
- Berhenke, A. L. (2013). *Motivation, Self-Regulation, and Learning in Preschool. (Doctoral dissertation)*. University of Michigan.
- Bolešić, P. i Vekić-Kljaić, V. (2022). Znanje i praksa odgojitelja o održivom razvoju u dječjem vrtiću. *Marsonia: časopis za društvena i humanistička istraživanja*, 1(1), 141-153.
- Borić, E., Jindra, R. i Škugor, A. (2008). Razumijevanje i primjena sadržaja cjeloživotnog učenja za održivi razvoj. *Odgojne znanosti*, 10(2), 315-327.
- Lai, E. R. (2011) Motivation: A Literature Review Research Report. Academia.
https://www.academia.edu/4504622/Motivation_A_Literature_Review_Research_Report
- Lepičnik Vodopivec, J. (2013). Vidljivi i skriveni kurikulum odgoja i obrazovanja za održiv razvoj. *Dijete, vrtić i obitelj*, 19(74), 16-17.
- Lojen, Z., Božić, M. i Gunc, Z. (2008). Odgoj i obrazovanje djece za okoliš i održivi razvoj u kontekstu cjeloživotnog učenja. U D. Uzelac (ur.), *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj* (str. 31-35). Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet u Rijeci.
- Lujić, M. (2020). Odgoj za okoliš, odgoj u okolišu ili prirodni odgoj? *Acta Iadertina*, 17(1), 33-48.
- Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.
- Özbey, R., Dağlıoğlu, H. S. i Bulut, S. S. (2023). Intrinsic motivation in preschool children: Predictive effect on levels of resilience. *Cypriot Journal of Educational Science*, 18(4), 716-736.
- Pejić Papak, P. (2008). Igrom razmišljamo i djelujemo ekološki. U D. Uzelac (ur.), *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj* (str. 111-115). Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet u Rijeci.
- Rabušićova, M. i Engdahl, I. (2012). Obrazovanje za održiv razvoj. *Dijete, vrtić i obitelj*, 18(67), 6-9.
- Skopljak, E. (2015). Kompetencije odgajatelja za odgoj i obrazovanje za održiv razvoj. *Dijete, vrtić i obitelj*, 20(77/78), 39-40.

- Strugar, V. (2008). Kurikulum i održivi razvoj – prema novim vrijednostima. U D. Uzelac (ur.), *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj* (str. 1-9). Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet u Rijeci.
- Tabernerero, C. i Hernandez, B. (2011). Self-Efficacy and Intrinsic Motivation Guiding Environmental Behavior. *Environment and Behavior*, 43(5), 658-675.
- UN (2015). Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. Sustainable Development Knowledge Platform, United Nations.
<https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld/publication>
- UNESCO (2017). Education for Sustainable Development: Learning Objectives. Stairway to SDG.
https://stairwaytosdg.eu/images/UNESCO_Education_for_Sustainable_Development_Goals_ENG.pdf
- Uzelac, V. (2013). Poticaj za razvoj osjetljivosti prema održivom razvoju. *Dijete, vrtić i obitelj*, 19(74), str. 6-9.
- Uzelac, V., Lepičnik Vodopivec, J. i Anđić, D. (2014). *Djeca – odgoj i obrazovanje – održivi razvoj. U potrazi za novim perspektivama razvoja odgoja i obrazovanja djece za održivi razvoj*. Golden Marketing – Tehnička knjiga.
- van der Werff, E., Steg, L., & Keizer, K. (2013). It is a moral issue: The relationship between environmental self-identity, obligation-based intrinsic motivation and pro-environmental behaviour. *Global Environmental Change*, 23(5), 1258-1265.
- Višnjić Jevtić, A. i Glavina E. (2014). Differences in Children's Play in Homogeneous and Heterogeneous Classes in a Kindergarten. *Croatian Journal of Education*, 16(1), 69-79.

Igra kao strategija razvoja ključnih kompetencija u odgoju i obrazovanju za održivi razvoj

Božena Galić
Josip Hrgović
Martina Vrkljan

Sažetak

Igra je ključna aktivnost u dječjem razvoju, prepoznata kao oblik učenja, istraživanja i kreativnosti. Različite perspektive, uključujući sociološku, pedagošku i antropološku, promatraju igru kao osnovno sredstvo spoznavanja svijeta oko sebe. Igra potiče interes za prirodu i okoliš te potiče brigu za održivi razvoj. Međutim, igra sama po sebi nije dovoljna za razvoj osjetljivosti za ekološke probleme. Ističe se i uloga odraslih u podršci igri i učenju djece. Suradnja s odraslima i poticanje samoinicijative igraju ključnu ulogu u razvoju kompetencija kod djece. Naglašava se razvoj osam temeljnih kompetencija, uključujući komunikaciju, matematičke i prirodoslovne kompetencije, digitalnu kompetenciju, socijalnu i građansku kompetenciju, inicijativnost i poduzetnost te kulturnu svijest i izražavanje. Primjeri dobre prakse ilustriraju kako se ove kompetencije razvijaju uz igru i učenje. Kontinuirano praćenje i podrška razvoju dječjih kompetencija ključni su faktori u ostvarivanju uspješnog obrazovanja za održivi razvoj. Naglasak je na poticanju ljubavi prema prirodi i brige za okoliš, što pomaže u oblikovanju odgovornih građana i budućih skrbnika okoline.

Ključne riječi: *briga za okoliš, djeca rane i predškolske dobi, istraživanje, učenje, uloga odgojitelja.*

Uvod

Igra kao središnja dječja aktivnost može se promatrati s nekoliko stajališta, kao što su sociološko, pedagoško, antropološko. Brojni autori karakteriziraju igru kao oblik učenja, istraživanja i spoznavanja, kreativnu i stvaralačku aktivnost (Stegelin, 2007; Ćurko i Kragić, 2009). Djeca uče u igri te uz istraživačke i druge aktivnosti koje su za njih svrhovite, tj. neposrednim iskustvom s raznovrsnim resursima učenja. Pritom stupaju u raznovrsne interakcije s drugom djecom i odraslima koji ih podržavaju. Kada je riječ o odnosu igre i učenja, ističe se stav Pramling Samuelsson i suradnika (2006, 2008) o neodvojivosti učenja i igre, kao „dviju strana istog novčića“. Razvoj ekološke osjetljivosti te aktivan odnos djece i odraslih u neposrednom okružju nameću se kao cilj igre u odgoju i obrazovanju za održivi razvoj. Djeca se rađaju s temeljnim slobodama i pravima koja pripadaju svim ljudskim bićima pa tako imaju pravo na sudjelovanje i odgovornost u igri za održivi razvoj, a upravo je sudjelovanje početni korak prema kulturi poštovanja dječjih prava, vrijednosti i načela.

Teorijska polazišta

Igra u predškolskoj i ranoj školskoj dobi za dijete predstavlja njegov način istraživanja, propitivanja i upoznavanja okoline. Autorice Uzelac i Starčević (1999) objašnjavaju kako igra za dijete znači stvaranje osnova za razumijevanje okoliša i buđenje interesa za ekološke aktivnosti djece.

Uloga je igre u procesu razvoja osjetljivosti za okoliš (održivi razvoj) prema Uzelac, Lepičnik Vodopivec i Anđić (2014) da dijete ima potrebu za igrom, da igra djetetu čini zadovoljstvo, da igra motivira dijete i postaje načinom izražavanja, da je igra zapravo početak istraživanja, stjecanja iskustva, interesa, doživljaja i slično. Autorice također naglašavaju da iako je igra odličan preduvjet razvoja osjetljivosti djece za okoliš (održivi razvoj), ona nije jamstvo da

će dijete postati osjetljivo na probleme održivog razvoja. Ipak, igra je ta koja potiče i uvodi djecu u stjecanje početnih iskustava i spoznaja o događajima u okolišu. S pomoću igre djeca mogu usvojiti navike za poštovanje nekih pravila te održavanje reda koji su nužni za svakodnevni život djece u skupini. Razvojem dječjih sposobnosti igra gubi svoje značenje. Ona postaje organizacijska konstrukcija koja uključuje razne djelatnosti. Poslije, u ostalim djelatnostima, valja zadržati što više spontanosti, koja se inače prikazuje u igrama, ali i osjećaja slobode kao u igri (Uzelac, Lepičnik Vodopivec, Anđić, 2014).

Uzelac, Lepičnik Vodopivec i Anđić (2014) navode kako razvoj osjetljivosti djece za održivi razvoj podrazumijeva da se igre i aktivnosti provode u bliskoj vezi s aktivnostima ili oblicima usmenog odnosno govornog izražavanja. Autorice navode kojih bi se pedagoško-metodičkih načela trebalo pridržavati pri njegovanju govornog izražavanja u funkciji odgoja i obrazovanja za okoliš. U tom slučaju valja voditi računa o dobi djece pri izboru teme održivog razvoja te uvažavati njihove interese i raspoloženje za određene situacije održivog razvoja. Bitno je koristiti razne metodičko-stvaralačke pristupe poeziji, bajci, zagonetki, brojljici i ostalo te prihvaćati prednost emotivnog pristupanja problemu okoliša.

Prema razini spoznajne složenosti igra se dijeli na: funkcionalna igra – vrsta igre u kojoj dijete koristi, isprobava i tako razvija svoje sposobnosti (funkcije); konstruktivna igra – igra u kojoj se dijete služi predmetima, rukuje njima s namjerom da nešto stvori; igra pretvaranja – vrsta igre u kojoj djeca rabe predmet ili osobu kao simbol nečega drugog (simbolička igra; igra uloga, „kao da...“); igra s pravilima – vrsta igre prema unaprijed poznatim pravilima i ograničenjima (Starc i sur., 2004).

Briga o okolišu i održivi razvoj pitanja su koja se tiču cjelokupne lokalne, ali i globalne zajednice. Upravo zato, odrasli su model po kojem djeca uče i svojim postupcima mogu utjecati na razvoj dječje senzibilnosti za održivi razvoj. Izraženom suradnjom vrtića i lokalne zajednice, odrasli postaju sjajan primjer djeci koja će se jednog dana naći u istoj toj situaciji. Osim što djeca stječu životno-praktična iskustva, aktivnosti usmjerene na održivi razvoj utječu i na njihov rast i razvoj u svim razvojnim područjima.

Nacionalnim kurikulumom za rani i predškolski odgoj i obrazovanje potiče se i osnažuje razvoj osam temeljnih kompetencija za cjeloživotno učenje, koje je obrazovna politika RH prihvatila iz Europske unije, a to su: 1. Komunikacija na materinskome jeziku, 2. Komunikacija na stranim jezicima, 3. Matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju, 4. Digitalna kompetencija, 5. Učiti kako učiti, 6. Socijalna i građanska kompetencija, 7. Inicijativnost i poduzetnost, 8. Kulturna svijest i izražavanje. Kompetencije djece razvojne su, nisu statične pa se potiče njihov razvoj i prati kontinuirano, a ne jednokratno ili povremeno (jednokratnim, periodičkim mjerenjem). Uspješnost djeteta u obavljanju određenih aktivnosti određuje splet više različitih kompetencija, čiji se pojavni oblici suptilno pretapaju s pojavnim oblicima mnogih drugih kompetencija. Zato se kompetencije djece procjenjuju cjelovito, a ne izdvojeno iz konteksta cjeline ostalih. Djeca jednake kronološke dobi mogu se u velikoj mjeri razlikovati po svojim razvojnim mogućnostima i kompetencijama. Posebna pozornost posvećuje se kompetencijama koje u ranoj dobi predstavljaju okosnicu razvoja svih ostalih, a osobito razvoju samopoštovanja, samopouzdanja i pozitivne slike djeteta o sebi (Nacionalni kurikulum, 2014). Kako bi djeca doista bila aktivni istraživači u procesu učenja, potrebno je holistički pristupiti planiranju i osmišljavanju aktivnosti te pritom uvažavati razvoj kompetencija propisanih Nacionalnim kurikulumom. Potrebno je i obratiti pozornost izboru materijala prilikom izrađivanja poticaja i kreiranja prostora kako bi djeca dobila ideju kako se od pedagoški neoblikovanog materijala i recikliranog materijala može starim stvarima, uz igru i istraživanje, dati nova funkcija.

Metodologija

Cilj istraživanja bio je utvrditi znanje odgojitelja u Dječjem vrtiću Prečko o važnosti održivog razvoja u odgoju i obrazovanju djece i načine na koje su oni provodili svoja znanja u radu s djecom u skupini.

Iz navedenog cilja proizašli su sljedeći zadatci: *ispitati mjerne karakteristike anketnog upitnika, ispitati kako roditelji procjenjuju značenje održivog razvoja, kako odgojitelji u svojoj odgojno-obrazovnoj praksi procjenjuju aktivnosti održivog razvoja*. Riječ je o prelinearnom istraživanju koje je provedeno na uzorku od 50 ispitanika. Uzorak ispitanika činilo je 15 odgojitelja i 35 roditelja. Svi ispitanici bili su ženskog spola. Upitnik je sadržavao tri skale. Prva skala imala je šest čestica i njome je ispitano kako odgojitelji procjenjuju značaj aktivnosti održivog razvoja u svojoj praksi. U dvjema skalama ispitanicima je ponuđena Likertova skala procjene (1 – nimalo, 2 – malo, 3 – osrednje, 4 – prilično, 5 – u potpunosti). Druga skala imala je osam čestica i opisivala je aktivnosti odgojitelja za održivi razvoj u predškolskoj ustanovi. Ispunjavanju anketnog upitnika odgojitelji su pristupili individualno i u potpunosti anonimno te su bili obaviješteni o svrsi i načinu obrade prikupljenih podataka. Podatci su obrađivani u programu „IBM SPSS Statistic“.

Rezultati

Analizom rezultata ankete koji se odnosio na samoprocjenu znanja odgojitelja u održivom razvoju izdvojeno je koliko odgojitelj smatra da je održivi razvoj sinonim za ekologiju i općenito za zaštitu prirode. Također, većina ispitanika bira tvrdnje da je održivi razvoj očuvanje obnovljivih resursa, ekologije i zaštite prirode. S tvrdnjom „*odgoj za održivi razvoj sastavni je dio nacionalnog kurikulumu ranog i predškolskog odgoja obrazovanja*“ u prosjeku se slažu svi ispitanici. S tvrdnjom „*odgojitelj ima važnu ulogu u provođenju odgoja i obrazovanja za održivi razvoj*“ također se slažu svi ispitanici. Analiza odgovora ispitanika za tvrdnju „*djeca diskutiraju problem i predlažu vlastite ideje*“ većina je odgovorila da je to potrebno. Na pitanje „*reciklirate li otpad u vašem vrtiću?*“ svi su odgovorili potvrdno.

Rasprava

Rezultati samoprocjene znanja odgojitelja o održivom razvoju pokazuju da odgojitelji iz svih skupina, s obzirom na radno iskustvo, uglavnom poistovjećuju održivi razvoj s ekologijom i zaštitom prirode. Dječji vrtić Prečko posljednjih desetak godina kao bitan zadatak ima upravo rad na održivom razvoju. Kako je već navedeno, bitno je započeti odgoj i obrazovanje za održivi razvoj već u predškolskoj dobi, a za to je potrebno da odgojitelji imaju znanje o održivom razvoju. Pokazalo se da su odgojitelji najupućeniji u sadržaje cjeloživotnog učenja za održivi razvoj i da imaju najviše iskustva u njihovu provođenju. Većini odgojitelja potpuno je jasno koja su očekivanja od njih u području održivog razvoja. Odgojitelji se u tom području usavršavaju putem radionica i projekata (Borić i sur., 2008). Pretpostavlja se da odgojitelji s radnim iskustvom od 0 do 5 godina pokazuju manje znanje o održivom razvoju upravo zbog nedostatka obveznih kolegija na studiju Ranog predškolskog odgoja i obrazovanja, dok su odgojitelji s više godina radnog iskustva svoja znanja stjecali stručnim usavršavanjima, projektima i slično. Rezultati odgojiteljske samoprocjene implementacije održivog razvoja u svakodnevni rad s djecom opisani su trima sastavnicama održivog razvoja. Odgojitelji s radnim iskustvom od 11 do 20 godina u najvećem su broju potvrdno odgovorili da djeca diskutiraju o problemima povezanim s nejednakošću i predlažu vlastite ideje za postizanje socijalne pravednosti, kao i da djeca svojim naporima pridonose postizanju socijalne pravednosti. Istraživanje provedeno u Visokoj školi strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu pokazalo je da održivi razvoj odgojitelji shvaćaju najviše kao okolišnu, a djelomično kao društvenu i ekonomsku dimenziju (Marinković i Radović, 2019). Odgojitelji koji su sudjelovali u istraživanju također održivi razvoj

više vežu uz okoliš, osim odgojitelja s 11 – 20 godina radnog iskustva, koji su se dodatno stručno usavršavali na temu održivog razvoja. Implementiranje Održivog razvoja kao obveznog kolegija u nastavne programe studija Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja znatno bi poboljšalo znanje odgojitelja i omogućilo im da svoje znanje koriste u radu s budućim naraštajima.

Zaključak

U ovom istraživanju odgojiteljice poistovjećuju održivi razvoj uglavnom s ekologijom i zaštitom prirode. Iako rezultati pokazuju da dobro razumiju srž održivog razvoja, najviše ga vežu uz okolišnu održivost. Gospodarsku i društvenu održivost ocjenjuju kao najmanje implementiranu u svakodnevni rad s djecom. Iz toga se može zaključiti da im nedostaje znanja o održivom razvoju ako ga razmatramo kao koncept s trima glavnim sastavnicama. Najmanje su znanja o održivom razvoju pokazale odgojiteljice koje su tek ušle u praksu ranog predškolskog odgoja i obrazovanja, što se može povezati s nedovoljnim inicijalnim obrazovanjem o održivom razvoju na fakultetu. Odgojiteljice su svjesne da su upravo one prve koje trebaju kod djece probuditi svijest o održivom razvoju. Kako bi poboljšale svoje znanje i implementaciju znanja u svoj rad, odgojiteljicama je potrebno više stručnog i profesionalnog usavršavanja, a manji broj odgojiteljica smatra da im treba više vremena. S ciljem poboljšavanja znanja o održivom razvoju, a samim time i prakse, ne samo odgojitelja nego i svih stanovnika Republike Hrvatske, potrebno je krenuti od inicijalnog obrazovanja odgojitelja kako bi oni obrazovali buduće naraštaje o održivom razvoju. Za daljnja djelovanja trebalo bi provesti istraživanja na većem uzorku sudionika te istraživanja s kvalitativnom metodologijom (intervjui, studije slučaja i sl.) te tako dublje i temeljitije istražiti obrazovanje za održivi razvoj u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, a na dobivenim rezultatima takvih istraživanja razvijati praksu održivog razvoja u dječjim vrtićima. Znanstveni doprinos ovog rada u provedenom je istraživanju koje ukazuje da je potrebno uvesti odgoj i obrazovanje za održivi razvoj u sve odgojno-obrazovne ustanove, a započeti treba s inicijalnim obrazovanjem odgojitelja.

Literatura

- Anđić, D. (2007). Paradigmatski aspekti problematike okoliša i odgoj za okoliš i održivi razvoj. *Metodički ogledi*, 14 (2), 9-23. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/20764>
- Bolešić, P. i Vekić-Kljaić, V. (2022). Znanje i praksa odgojitelja o održivom razvoju u dječjem vrtiću. *Marsonia: časopis za društvena i humanistička istraživanja*, 1 (1), 141-153. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/281847>
- Borić, E., Jindra, R. i Škugor, A. (2008). Razumijevanje i primjena sadržaja cjeloživotnog učenja za održivi razvoj. *Odgojne znanosti*, 10 (2 (16)), 315-327. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/29572>.
- Capra, F. (2004). *The hidden connections. A science for sustainable living*.
- Ćurko, B. i Kragić, I. (2009). Igra – put k multidimenzioniranom mišljenju. Na tragu filozofije za djecu. *Filozofska istraživanja*, 29 (2), 303-310. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/41409>
- Fuchs, R., Vican, D. i Milanović Litre, L. (ur.) (2010). *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*. Zagreb: Ministarstvo znanosti
- Lansdown, G., Jimerson, S. R., & Shahroozi, R. (2014). Children's rights and school psychology: children's right to participation. *Journal of school psychology*, 52(1), 3–12. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2013.12.006>
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2014). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Zagreb: MZOS.
- Starc i sur. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*, Zagreb, Golden marketing.

Stegelin, D. A. (2007). Zašto je važno zagovarati stav o važnosti igre na razvoj djeteta. *Dijete, vrtić, obitelj*, 13 (47), 2-7. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177663>

Uzelac, V., Lepičnik Vodopivec J. i Anđić D. (2014.) *Djeca – odgoj i obrazovanje za održivi razvoj*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Uzelac, V., Starčević I. (1999). *Djeca i okoliš*, Rijeka, A

Razvoj socijalnih kompetencija djece poticanjem obiteljskih vrijednosti

Jelena Grozaj
Kristina Merkaš
Jasna Zubić

Sažetak:

U našem izlaganju cilj nam je predstaviti kvalitetnu praksu u dječjem vrtiću Sveti Križ Začretje.

Nastojimo njegovati partnerske i suradničke odnose obitelji, vrtića i lokalne zajednice.

Potičemo i promičemo obiteljske vrijednosti i ispreplićemo različita područja koja djeluju na razvoj dječjih kompetencija. Odgojitelji omogućuju smislene recipročne odnose s ključnim odraslim osobama u dječjim životima.

U skupini smo ugostili bake koje su djeci pričale priče o igrama svojeg djetinjstva, učile ih šivati, pokazivale obiteljske fotografije i družile se s djecom iz skupine.

Proveli smo i istraživanje kojim smo željeli dobiti uvid u ulogu baka i djedova u odrastanju djece.

Model istraživanja bio je anketni upitnik na uzorku od 157 roditelja koji imaju djecu predškolske dobi (od 1 do 7 godina). Ispitanici su s područja Krapinsko-zagorske županije, korisnici su usluga dječjih vrtića i dvaju obrta za čuvanje djece.

Ključne riječi: *djeca, bake, djedovi, obitelj, vrijednosti, socijalne kompetencije.*

Uvod

Prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015) odgojitelji imaju osobnu i profesionalnu odgovornost za kvalitetu odgojno-obrazovnog procesa.

Obitelj i vrtić dva su temeljna sustava u kojima se dijete rane i predškolske dobi razvija i raste. U vrtiću, kao i u obitelji, dijete zadovoljava svoje osobne potrebe te stječe prve spoznaje o sebi i svijetu oko sebe. Jednako tako, zajednice (obitelj i vrtić) omogućuju djetetu da razvija svoje potencijale i uči o odnosima, toleranciji, suživotu i komunikaciji. Kvalitetne odgojno-obrazovne ustanove trebaju stvoriti uvjete za međusobno učenje i podržavanje. Kontinuirana komunikacija i interakcija djelatnika vrtića s obitelji doprinosi jačanju međusobnih veza.

Dječji vrtići kao izvanobiteljsko okruženje imaju jedno od temeljnih uporišta u podizanju kvalitete zajedničkog života djece i odraslih uz istodobno pružanje podrške obitelji u odgoju djeteta. Odgojitelji kao profesionalci stječu uvid u obiteljsku kulturu i prilagođavaju vrtićko okruženje toj kulturi. Vrtići su nužni osigurati uvjete u kojima će dijete razviti svoj osobni identitet.

Razvojem osobnog identiteta dijete stječe sliku o identitetima drugih osoba s kojima je u interakciji u široj socijalnoj zajednici. Obrazovna dobrobit djeteta uključuje uspješno interpersonalno djelovanje (NKRPOO, 2015).

Socijalne kompetencije

Razvijanje socijalnih kompetencija uključuje percepciju sebe kao važnog dijela zajednice u kojoj dijete živi. Socijalna okolina pruža djetetu modele za imitaciju raznovrsnih načina emocionalnih izražavanja. Dijete u svakodnevnim aktivnim odnosima s drugim ljudima dobiva povratnu informaciju o svojem djelovanju i time upoznaje stvarnost koja ga okružuje. Uz socijalno učenje dijete uči kontrolirati emocije.

U predškolskom razdoblju socijalni razvoj djeteta odnosi se na učenje onih oblika ponašanja koji doprinose prilagodbi na život u društvenoj zajednici. Uspostavljanje odnosa s drugima ne utječe samo na socijalni, već i na cjelokupni razvoj djeteta. Kada je roditeljima, bakama i djedovima omogućeno da sudjeluju u neposrednom odgojno-obrazovnom procesu, stvaraju se kvalitetni partnerski odnosi. Bake i djedovi imaju priliku upoznati vlastitu unučad u

drukčijem okruženju od obiteljskog. Prema podacima istraživanja, 70 % ljudi u svom životnom vijeku postaju bake i djedovi te trećinu vijeka provode u toj ulozi.

Što je više „emotivnih energija“ upućeno djetetu od roditelja, braće, baka i djedova, dijete će se razvijati kao sigurnije i samostalnije u emocionalnom području. Time se dijete osjeća prihvaćeno i obitelj mu pruža oslonac koji je neophodna ljudska potreba.

Metodologija

Predmet istraživanja

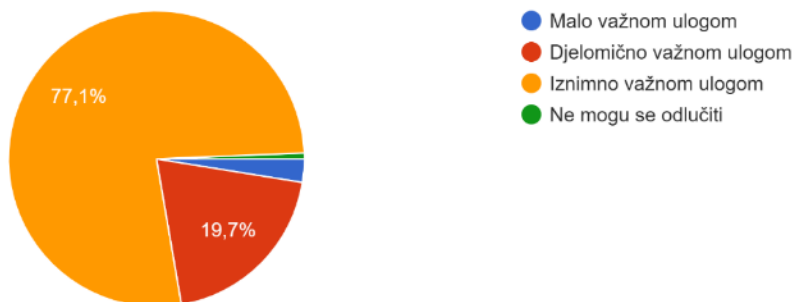
Istraživanje u obliku anketnog upitnika preko Google obrasca provedeno je na uzorku od 157 roditelja koji imaju djecu predškolske dobi (od 1 do 7 godina). Ispitanici su s područja Krapinsko-zagorske županije, korisnici su usluga dječjih vrtića i dvaju obrta za čuvanje djece.

Cilj istraživanja

Ovim istraživanjem željeli smo dobiti uvid u ulogu baka i djedova u odrastanju djece. Anketu su provele odgojiteljice iz skupine „Pčelice“ iz Dječjeg vrtića Sveti Križ Začretje u sklopu projekta koji se odnosi na promicanje obiteljskih vrijednosti.

1. Koliko smatrate važnom ulogu baka i djedova u odgoju i odrastanju djece?

157 odgovora

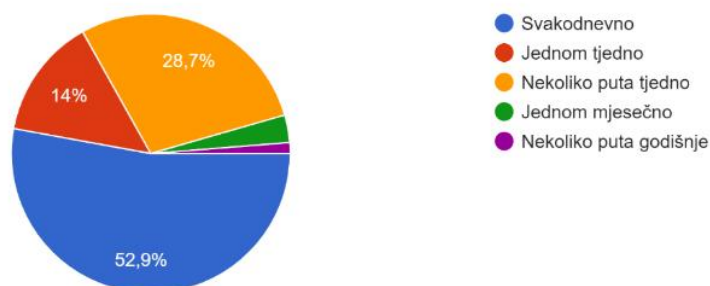

Slika 1: Grafički prikaz odgovora (Pitanje 1)

Ukupno 77,1 % ispitanika smatra da je uloga baka i djedova iznimno važna u odgoju i odrastanju djece. Samo 2,5 % ispitanika izjasnilo se da uloga baka i djedova nije važna u podizanju djece, dok se 19,7 % ispitanika izjasnilo kako smatra da je uloga baka i djedova samo djelomično važna.

2. Koliko često vaša djeca provode vrijeme s bakama i djedovima?

157 odgovora

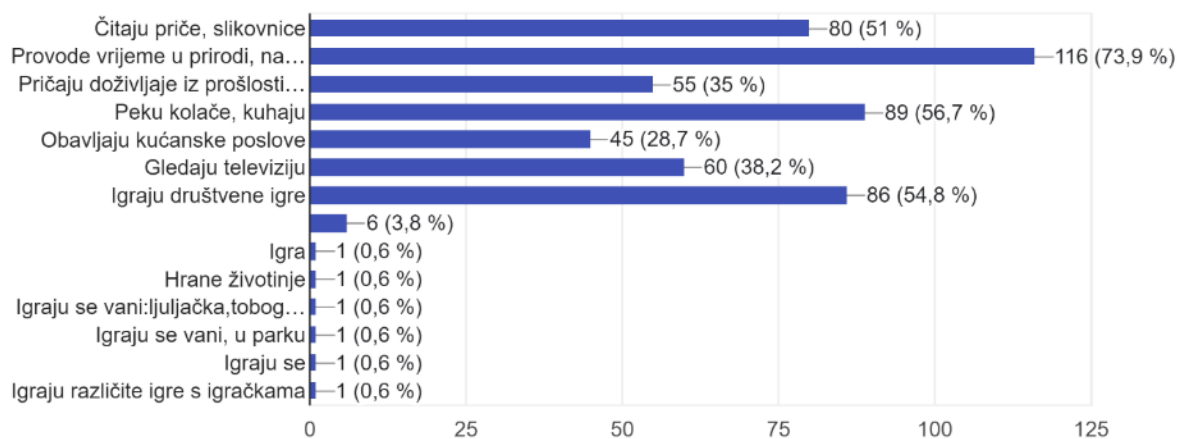

Slika 2: Grafički prikaz odgovora (Pitanje 2)

Samo 4,5 % djece roditelja koji sudjeluju u našem ispitivanju viđa svoje bake i djedove jednom mjesečno ili nekoliko puta godišnje, što može biti u korelaciji s lokalitetom na kojem živimo i na kojem je ispitivanje provedeno (Krapinsko-zagorska županija). Mnogo obitelji živi u neposrednoj blizini baka i djedova ili čak u zajedničkom kućanstvu.

3. Što najčešće djeca rade dok provode vrijeme s bakama i djedovima?

157 odgovora

Slika 3: Grafički prikaz odgovora (Pitanje 3)

Treće pitanje odnosi se na aktivnosti koje bake i djedovi provode dok su s unucima. Zanimljivo je da 73,9 % baka i djedova provodi vrijeme u prirodi i na izletima. Ovaj postotak odgovora iznenadio nas je jer nismo očekivale da bake i djedovi u tolikoj mjeri provode vrijeme s unucima u prirodi i na izletima.

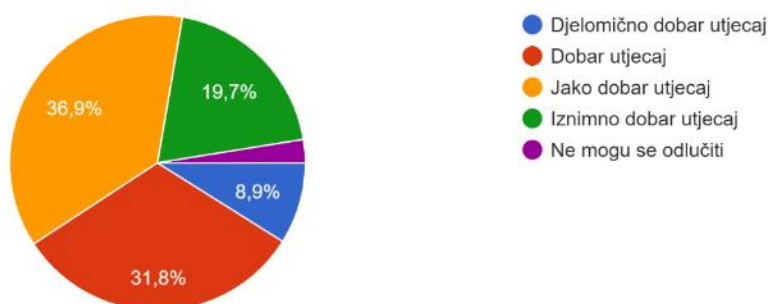
Ukupno 35 % baka i djedova priča unucima o doživljajima iz prošlosti. Bake i djedovi poveznica su s prošlošću i predcima. Govoreći o njima i interpretirajući vlastita iskustva, omogućuju djeci da jačaju pripadnost obitelji i jačaju vlastiti identitet. Bake i djedovi djeci su često velik autoritet

vezano za obiteljsku povijest. Djeca uživaju dok gledaju fotografije iz mladih dana, *istražuju* ormare i slušaju različite priče i dogodovštine.

Ukupno 38,2 % roditelja navodi da dok su s unucima, bake i djedovi zajednički gledaju televiziju dok ih 51 % zajedničko vrijeme provodi čitajući slikovnice. Ukupno 56,7 % baka i djedova kuha i peče kolače u druženju s unucima, dok se najmanji postotak u ovom pitanju odnosi na zajedničko obavljanje kućanskih poslova (28,7 %). Polovica ispitanika ističe da u druženju s unucima igraju društvene igre.

4. Kako ocjenjujete utjecaj bake i djedova na emocionalni razvoj vaše djece?

157 odgovora

Slika 4: Grafički prikaz odgovora (Pitanje 4)

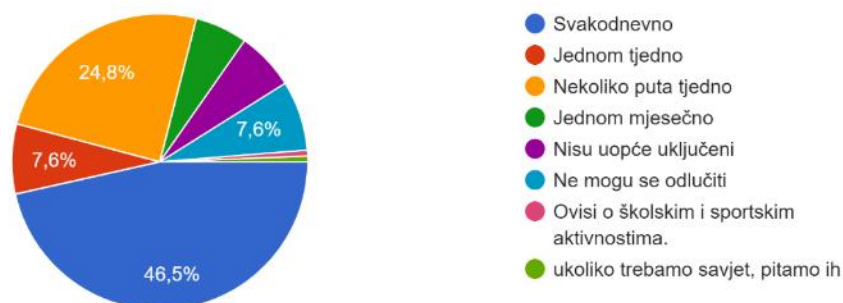
Prema Buljan-Flander i Karlović, 2004, emocionalna privrženost djece prema bakama i djedovima druga je najintenzivnija i najsnažnija emocionalna veza koju djeca razvijaju nakon one prema roditeljima.

Naših 36,9 % ispitanika ističe da bake i djedovi imaju jako dobar utjecaj na emocionalni razvoj djece, dok 19,7 % ispitanika ističe da je taj utjecaj iznimno dobar, a 8,9 % smatra da je taj utjecaj djelomično dobar.

Bake i djedovi često su izvor stabilnosti i sigurnosti u različitim situacijama. Često pomažu djeci u razvoju samopoštovanja, posebice zato što nisu opterećeni svakodnevnim obvezama dok su s unucima te su im većinom bezuvjetna ljubav i podrška na njihovu putu odrastanja.

5. U kojoj mjeri su bake i djedovi uključeni u odgoj vaše djece?

157 odgovora

Slika 5: Grafički prikaz odgovora (Pitanje 5)

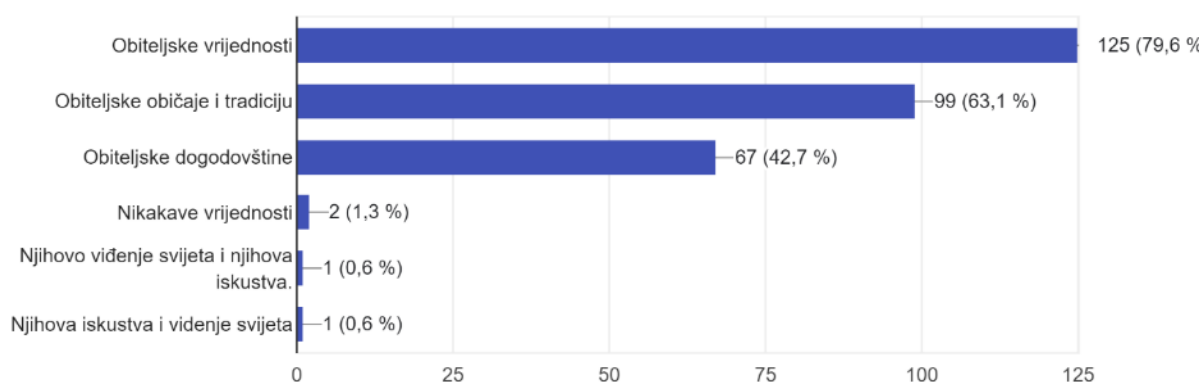
Djetetov odnos prema baki i djedu može se isto promatrati s aspekta učestalosti kontakata s unucima. Od 157 ispitanih roditelja njih 24,8 % navodi da su bake i djedovi uključeni u odgoj djece nekoliko puta tjedno. Iz našeg istraživanja proizlazi da čak 46,5 % ispitanika ističe da njihova djece ostvaruju svakodnevni kontakt s bakama i djedovima.

Iz literature je vidljivo da je važno da roditelji poštuju vrijeme baka i djedova te da na njih ne gledaju kao na dadilju, tj. da im vrijeme provedeno s unucima nije pritisak, već užitek. Brooks i sur. (2009.) navode da je 60 % baka i djedova uključeno u neki oblik skrbi o djeci, redovito ili povremeno, što je gotovo isti postotak kao i na našem uzorku od 157 ispitanika na području Krapinsko-zagorske županije.

Bake i djedovi koji imaju blizak kontakt s unucima od njihova rođenja često stvaraju jedinstvenu vezu koja traje cijeli život. Prema Klepić i Laklija (Meisender, 2011.), osjećaj da su potrebni unucima pozitivno utječe na njihovo emocionalno i fizičko stanje.

6. Koje vrijednosti smatrate da bake i djedovi prenose na svoje unuke?

157 odgovora

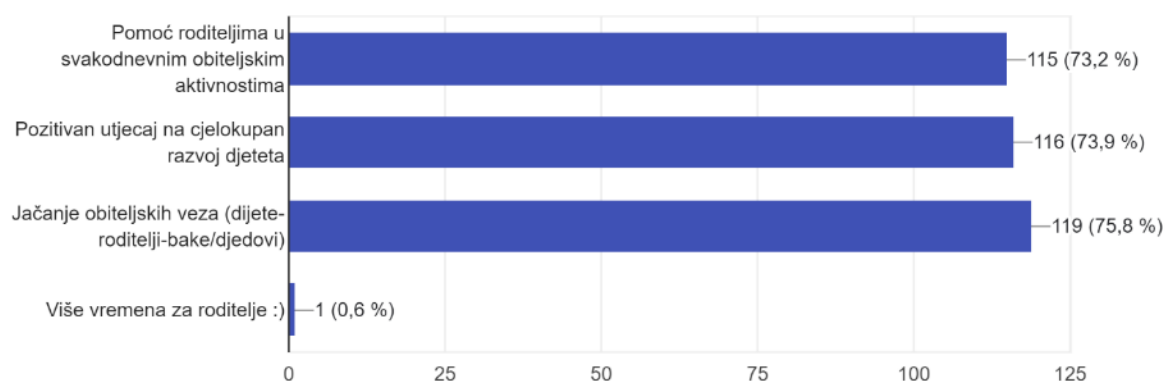
Slika 6: Grafički prikaz odgovora (Pitanje 6)

Gotovo 80 % ispitanika slaže se da bake i djedovi na njihovu djecu prenose obiteljske vrijednosti. Time neposredno imaju utjecaj na građenje odnosa u obitelji, unucima prenose znanja o ranijim običajima i kulturi iz njihova vremena. Unuci bolje razumiju svoje podrijetlo i povijest svoje obitelji. Razgovorima o obiteljskim običajima i tradiciji, bake i djedovi mogu biti veliki uzori i snažno utjecati na djecu te im prenijeti osjećaj za obiteljsku povijest i kulturno nasljeđe što važnim smatra 63,1 % ispitanika.

Ukupno 42,7 % ispitanih roditelja naglašava da bake i djedovi djeci prepričavaju različite obiteljske dogodovštine, što može doprinijeti poticanju mašte i kreativnosti kod djece i pozitivno utjecati na njihov socioemocionalni razvoj. Svega 1,3 % posto ispitanika ističe da bake i djedovi ne prenose nikakve vrijednosti na svoje unuke.

7. Koje su prednosti kada su bake i djedovi aktivno uključeni u život djece?

157 odgovora

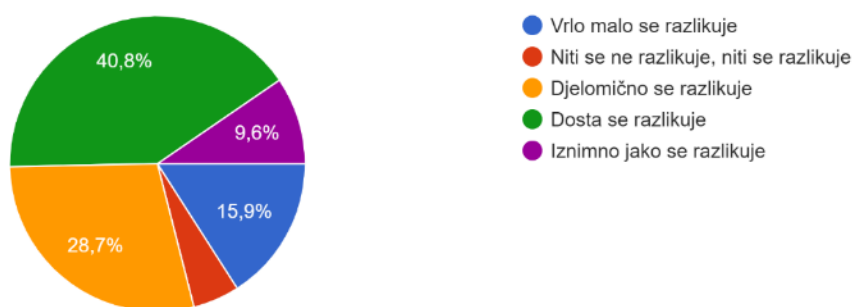

Slika 7: Grafički prikaz odgovora (Pitanje 7)

Većina se ispitanika na pitanje koje su prednosti kada su bake i djedovi aktivno uključeni u život djece skoro u podjednakim omjerima odlučuje (njih 70-ak posto) za to da bake i djedovi pozitivno utječu na cjelokupan razvoj djece – socijalni, kognitivni i emocionalni. Ukupno 75,8 % ispitanih naglašava da prednost aktivnog sudjelovanja u odgoju doprinosi jačanju obiteljskih veza između svih dionika u obitelji. Ključno je za istaknuti da 73,2 posto ispitanika kaže da su bake i djedovi „pomagači“ roditeljima što na neki način doprinosi međugeneracijskoj solidarnosti.

8. Razlikuje li se ponašanje baka i djedova (vaših roditelja) prema vašoj djeci u odnosu na to kako ste vi odgajani od strane vaših roditelja?

157 odgovora

Slika 8: Grafički prikaz odgovora (Pitanje 8)

Na posljednjem pitanju u našem anketnom upitniku željeli smo saznati kako ispitanici shvaćaju razlikuje li se ponašanje njihovih roditelja prema njima i prema unucima. Zanimljivo je da svega 15,9 posto ispitanika smatra da se ponašanje vrlo malo razlikuje.

Njih 28,7 posto ističe da se ponašanje samo djelomično razlikuje, dok se najveći postotak – 40,8 posto odlučuje za odgovor da se ponašanje baka i djedova prema unucima dosta razlikuje spram djelovanja prema njima, roditeljima dok su bili djeca. Iz navedenog možemo zaključiti da su bake i djedovi često neopterećeni ulogama koje imaju roditelji zbog svoje roditeljske odgovornosti i

samim time njihovo se ponašanje dosta razlikuje iz perspektive baka i djedova od roditeljske perspektive.

Zaključak

Više od 70 % ispitanika koji su sudjelovali u našem ispitivanju smatra da je uloga baka i djedova vrlo važna u odrastanju djece predškolske dobi, dok je više od 50 % baka i djedova uključeno u svakodnevni život svojih unuka. Odnos baka, djedova i unučadi recipročan je odnos gdje obje strane nastoje steći emocionalnu dobrobit.

Velika većina baka i djedova aktivno provodi vrijeme dok je s unucima. Posebno se ističe boravak u prirodi, odlazak na izlete, pečenje kolača i čitanje slikovnica, što nam je dodatno obogatilo percepciju socijalnih kompetencija koje djeca stječu uz kvalitetno vrijeme provedeno s bakama i djedovima. Pritom gotovo 70 posto ispitanika navodi da bake i djedovi imaju jako dobar ili dobar utjecaj na emocionalni razvoj djece predškolske dobi. Emocionalne veze u ovim odnosima nisu pod velikim psihološko-emocionalnim intenzitetom i tu ne dolazi do iste razine odgovornosti kao u odnosu roditelj-dijete gdje roditelj ima osobnu i primarnu odgovornost za dobrobit djeteta.

Ispitanici su se u velikoj mjeri izjasnili da bake i djedovi na djecu prenose obiteljske vrijednosti, tradiciju i kulturu. Time djeca izgrađuju vlastite stavove prema vrednotama i djeluju na djetetov osjećaj pripadnosti, produktivnosti te jačanje vlastitog identiteta. Kada roditelji imaju podršku i povjerenje u osobe koje se brinu za njihovo dijete, to ima značajan pozitivan učinak na život i jačanje socijalnih kompetencija svih dionika obiteljskog života.

Gotovo 80 % ispitanika smatra da se njihovi roditelji odnose prema unucima na drukčiji način, tj. da im se odgoj razlikuje, što možemo povezati s time da su bake i djedovi manje opterećeni egzistencijalnim pitanjima, nemaju jednaku razinu odgovornosti i s više zadovoljstava i užitka provode vrijeme sa svojim unucima.

Aktivnosti u skupini „Pčelice“

Planirale smo aktivnosti u koje se ugrađuje obiteljsko znanje i stvaraju prilike za inicijativu i aktivno sudjelovanje djece i njihovih obitelji u vrtičkim aktivnostima. Jull (2020) ističe da je za djecu nešto predivno doživljavati različite ljude i od njih na različite načine učiti socijalne kompetencije.

Prema ISSA-i – definicija kvalitetne pedagoške prakse odgojitelja – odgojitelji koriste resurse zajednice i obiteljske kulture kako bi podržali dječji razvoj i obogatili iskustvo učenja.

Shodno tome, u našoj smo skupini „Pčelice“ (17-ero djece u dobi 4 – 5 godina) nakon čitanja slikovnice „Moja baka“ u sklopu projekta „Naša mala knjižnica“ djeci dale listiće na kojima su trebali napisati osnovne podatke o svojim bakama. Kako se zovu, koliko imaju godina, kako izgledaju. Važno nam je bilo saznati kako i na koji način provode vrijeme sa svojim bakama i u kojim zajedničkim aktivnostima najviše uživaju.

Željele smo dobiti uvid u to koje su bakama najdraže igre iz njihova djetinjstva. Djeca su na listiću crtala bake, a neki su stavili zajedničke fotografije bake i unuka. Smatramo da su odgojitelji pronašli način da članovi obitelji sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu. Roditelji su se 100 posto odazvali na ovu aktivnost, djeca su radosno međusobno prepričavala vlastita iskustva i interpretirala informacije o bakama. Pojedina su djeca sama upisivala činjenice o svojim bakama te time uvježbavala predčitalačke vještine. Neki od odgovora na pitanje što volim raditi sa svojom bakom bili su: šminkati se, šetati se, igrati *Čovječe ne ljuti se*.

JA SAM 6 V P

MOJA BAKA SE ZOVE MARJA

ONA IMA 59 GODINA.

IMA PLAVU KOSU I PLAVE OČI.

NAJVIŠE VOLI PLIVATI I MOZU

JA VOLIM S BAKOM SKAKATI I TERAFOLINU

NAJVIŠE VOLIM KAD MI BAKA LEBA S BRANOM
TRAJI NA SLADOLED

NAJDRAŽA IGRA IZ DJETINJSTVA JOJ JE BRANIKI TANI

Slika 9: Opis moje bake – letak 1

JA SAM RITA

MOJA BAKA SE ZOVE RUŽA

ONA IMA 66 GODINA.

IMA ŽUTU KOSU I PLAVE OČI.

NAJVIŠE VOLI JESTI SLADOLED, GLEDATI
SERIJE

JA VOLIM S BAKOM ŠETATI LIETI I JESTI
SLADOLED

NAJVIŠE VOLIM KAD MI BAKA ČEŠKA LEBA
PRJE SPAVANJA

NAJDRAŽA IGRA IZ DJETINJSTVA JOJ JE DOŠLA MAJKA
S KOLODVORA

Slika 10: Opis moje bake – letak 2

Bakama su neke od najzanimljivijih i najdražih igara iz djetinjstva – lovice, skrivači, badminton, „Došla majka s kolodvora“ te pravljenje kolača od blata. Odgojiteljice su se prilikom čitanja odgovora isto tako prisjetile svojeg djetinjstva te tim situacijskim poticajem djeci pokazale vlastite vrijednosti i objedinjujući iskustva, povukle paralelu sa svojim životom.

Slika 11: Moja baka - blizankinje R. i J. (4,5 g.)

Kako bismo promicale partnerstvo s obiteljima, u ovom slučaju s bakama, pružile smo bakama priliku da se na jedan dan uključe u rad skupine, potičući ih da budu aktivni dionici odgojno-obrazovnog procesa.

Djeca su jako dobro prihvatila bake koje su nam došle u skupinu. Moramo istaknuti kako se većina baka nije orijentirala samo na svoje unuke, nego su bile u interakciji s ostalom djecom.

Djevojčica K. bila je jako žalosna što njezina baka nije uključena u hospitaciju u skupini. Svakoj baki prilazila je s izraženim emocijama tražeći njihovu toplinu i nježnost. Majka nam je dala povratne informacije koliko je djevojčici značilo prihvaćanje drugih baka jer njezina nije u zdravstvenom stanju u kojem bi mogla izravno sudjelovati u vrtičkom procesu.

Slika 12: Šivanje iglom i koncem

Slika 13: Zajednička fotografija s bakom djevojčice S.

Pojedine su bake bile toliko uživljene u svoju ulogu, djelovale su jako prirodno i imale kvalitetnu interakciju i komunikaciju s djecom. Učile su nas šivati iglom i koncem, čitale priče, sijale pšenicu, pokazivale božićne čestitke stare 35 godina. Donijele su stare obiteljske fotografije, neke od njih i u crno-bijelom formatu. Većina baka došla nam je u prosincu 2023. godine pa smo im za uspomenu uz zahvalnicu za boravak u skupini poklonile kalendar za 2024. godinu sa slikom njihova unuka. Odgojiteljice su nastojale aktivnim angažmanom baka u skupini oplemeniti dječji razvoj i učenje. Na temelju informacija o obiteljima, u ovom slučaju odnosu baka s unucima, odgojiteljice su dobile širu perspektivu o funkcioniranju pojedinih obitelji.

Slika 14: Boravak baka u skupini – djevojčica K.

Slika 15: Proučavanje starih božićnih čestitki

Slika 16: *Zajedničko crtanje s bakama*

Slika 17: *Čitanje slikovnica s bakom*

Raznolikim sadržajima i aktivnostima djeci su pruženi novi izazovi i oplemenjen je njihov boravak u odgojno-obrazovnoj ustanovi. Uzimajući u obzir stečena iskustva, koristili smo različite stolno-manipulativne, glazbene, likovne, dramske i plesne aktivnosti koje su bile nadogradnja boravku bakama u skupini. U vrijeme maškara u suradnji s roditeljima osmislili smo kostime baka i djedova te uključili roditelje, braću i sestre u našu maskiranu povorku na razini Općine Sveti Križ Začretje. Roditelji su bili vrlo domišljati u osmišljavanju kostima i rekvizita u kojima su djeca imala priliku na jedan dan biti stariji ljudi – bake i djedovi.

Odgojiteljice su prema 5.3. ISSA standardu kvalitete primijenile dugotrajni rad na tematskoj cjelini povezujući ga sa svakodnevnim situacijama i dječjim iskustvom. Integrirajući dionike odgojno-obrazovnog procesa, nastojale smo da djeca uvide međusobnu povezanost aktivnosti sa svakodnevnim životom.

Slika 18: *Maškare – roditelj i sestra*

Slika 19: *Maškare – bake i djedovi*

Slika 20: Maškare – dedeki

Zaključak

Implicitna pedagogija svakog odgojitelja, utjecaj roditelja te baka i djedova izravno djeluje na razvoj socijalnih kompetencija djece rane i predškolske dobi. Svi se dionici međusobno isprepliću, nadograđuju i utječu na razvoj dječjeg identiteta te ga oblikuju za cijeli život. Istraživanje koje je provedeno u ovom radu dalo nam je uvid u to da djeca u Krapinsko-zagorskoj županiji u dovoljnoj mjeri provode kvalitetno osmišljeno vrijeme s bakama i djedovima.

Roditelji smatraju da bake i djedovi imaju velik utjecaj na emocionalni razvoj djece premda ističu da se odgojni stilovi njihovih roditelja, baka i djedova razlikuju u odnosu na to kako su oni odgajani. U sinergiji djelovanja roditelj-dijete-bake/djedovi jača se djetetov psihosocijalni kapacitet, dolazi do jačanja obiteljskih veza i roditeljima je olakšana briga o djeci.

Literatura:

- Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2015). Ministarstvo obrazovanja, znanosti i športa.
<https://www.tportal.hr/lifestyle/clanak/psihologinja-savjetuje-kakva-treba-biti-uloga-baka-i-djedova-u-odgoju-djece-20170919>
[https://www.poliklinika-djeca.hr/aktualno teme/uloga-bake-i-djeda-u-odgoju-djeteta-pomagaci-roditelja/Nikolina Škrlec, dipl. socijalni radnik](https://www.poliklinika-djeca.hr/aktualno teme/uloga-bake-i-djeda-u-odgoju-djeteta-pomagaci-roditelja/Nikolina_Skrlec_dipl_socijalni_radnik)
 Brooks, L. (2006) *The story of childhood*, London , Bloomsbury
 Glavin, M.L. (2008): *Povezivanje s bakama i djedovima*, Dijete Vrčić Obitelj, broj 52. – ljeto 2008., prevela Dunja Flegar
 Jull J. (2020) *Pet temelja obiteljskog života, Kako funkcionira odgoj*, Harfa
 S. Klepić i M. Laklija: *Bake i djedovi – uloga u skrbi*, časopis Napredak 159 (3) 325-348 (2018)
 A. Jurčević Lozančić, (2005) *Izazovi odrastanja – predškolsko dijete u okružju suvremene obitelji i vrtića*. Petrinja,

Dawn Tankersley, Sanja Brajković i Sanja Handžar (2012) *Koraci prema kvalitetnoj praksi* – priručnik za profesionalni razvoj odgajatelja, Korak po korak

Priče iz davnine posute prahom novine

Antonia Habijan Tominac

Anita Marjanović

Vinka Vorkapić

Sažetak

Dijete je znatiželjno, misaono biće s urođenom potrebom da istražuje svijet oko sebe i stječe nova iskustva u svom okružju. Bajka je nalik čaroliji koja od davnina oplemenjuje mnoga djetinjstva. Zajedno čine spoj koji treba poticati i obogaćivati novinama, a dječji vrtić idealno je mjesto za to. Utjecaj bajki na dijete mnogo se puta našao pod povećalom brojnih stručnjaka koji se bave djecom, no važno je naglasiti kako je primarna zadaća bajki ponuditi djetetu mogućnost upoznavanja svijeta koji ga okružuje – sa svim vrlinama i manama. Bajka pruža djetetu slikovit i jednostavan uvid u dobro i zlo, a ujedno mu daje potvrdu da dobro pobjeđuje i uvijek biva nagrađeno. Mogli bismo stoga zaključiti kako bajka svojim snažnim porukama ima moćan utjecaj na djetetov razvoj u cjelini. U radu će biti prikazani kreativni primjeri iz odgojno-obrazovne prakse provedeni s djecom u petoj, šestoj i sedmoj godini života, tijekom kojih im se pokušala približiti zbirka "Priče iz davnine" najznačajnije hrvatske spisateljice Ivane Brlić-Mažuranić. Osam bajki poslužilo je kao izvrstan alat za približavanje bajke kao književne vrste i za približavanje mitološkog svijeta s naših područja današnjem suvremenom djetetu. Također, sve je bilo savršena uvertira za pružanje prilike djeci da i sama koračaju u cipelama spisatelja te postanu eksperti u stvaranju vlastitih bajki, vođeni putevima mašte i fantazije. Primarno je naglasiti kako je bajka različito viđena u očima djece i u očima odraslih te stoga ne postoji prepreka za izlaganjem djece njezinim sadržajima. Štoviše, poželjno ih je nuditi djeci u dobi od četvrte do devete godine života. Odgojitelj će kao profesionalac i refleksivni praktičar, promatrajući dječje reakcije i osmišljavajući kreativne pristupe bajki, zajedno s djecom nadilaziti i one najkompleksnije sadržaje te od njih stvarati splet čudesnih, zajedničkih iskustava, novih vještina i spoznaja.

Ključne riječi: bajka, dijete, Ivana Brlić-Mažuranić, odgojitelj.

Uvod

Ideja odgojitelja bila je načiniti spoj između priče (ponajprije bajke) i djeteta, a uz pomoć raznih aktivnosti za poticanje verbalnog izražavanja i kreativnog izričaja priče. Slušanje i pričanje bajki stvara kod djeteta osjećaj bliskosti – ono dobiva pregršt sadržaja kojima nadograđuje i obogaćuje svoj unutarnji svijet predodžbi, a istovremeno može postati vješto u iznošenju dobivenoga svojoj okolini. Autorica Velički (2013) navodi da priče unose red u kaos suvremenog života te daruju predvidljivost umjesto neizvjesnosti, ritam i strukturu. Suživot s tehnologijom i ostale zamke užurbane svakodnevice otuđuju dijete od mnogih za njegov rast i razvoj elementarnih elementa. „Bajke su jedinstvena književnoumjetnička forma i u sebi sadrže izravna i skrivena značenja. Najdublje značenje bajke bit će različito za svaku osobu u raznim trenucima njezinoga života“ (Velički, 2013, str. 17). Prema Bettelheimu (2000), bajka postupa na način koji je usklađen s dječjim načinom razmišljanja i doživljavanja svijeta i zato mu je toliko uvjerljiva. Navedeni autor u svojoj knjizi „Značenje bajki“ (1979) navodi kako među roditeljima prevladava uvjerenje da se dijete mora odvratiti od onoga što ga najviše uznemirava te da ga treba izložiti samo ugodnim iskustvima. Međutim, potrebno ga je od rane dobi izlagati i onim neugodnijim iskustvima te ga svakodnevno ohrabrivati u raznim životnim situacijama.

Priče iz davnine posute prahom novine

Projekt „Priče iz davnine posute prahom novine“ nastavak je čarobnog putovanja svijetom bajki za djecu unutar mješovite odgojne skupine „Medvjedići“ (djeca u petoj, šestoj i sedmoj godini života). Bajka kao književna vrsta već odavno je pustila korijenje u aktivnostima kojima su se djeca bavila, no nebrojene blagodati iste uvijek su iznova dobrodošle i rado prihvaćene među djecom. Centar slikovnica bio je u postupku reorganizacije. Djeca su osmislila „bajkoviti zid“ načinjen od vlastoručno nacrtanih plošnih likova i motiva koji se pojavljuju u bajkama (kralj, kraljica, dvorac, vila, mač, čarobni štapić itd.), a koji su služili za prepričavanje poznatih bajki te osmišljavanje novih bajki. „Prozor u svijet bajki“ bio je dodatni rekvizit u uloženi improvizirane scenografije koja je unutar kartonske kutije predstavljala mjesta radnje dječjih bajki: dvorac, šumu i livadu. Bajke su se svakodnevno stvarale uz pomoć dječje mašte. Djeca su dobila i „vikend-izazov“ tijekom kojeg su trebala izraditi vlastite „škrinjice-bajkalice“ ispunjene rekvizitima koji će im služiti za pričanje priča u vrtiću. Nakon nekoliko dana jedan je dječak spomenuo kako kod kuće lista knjigu „Priče iz davnine“ koju njegova starija sestra ima za lektiru. Čuvši njegove riječi, jedna se djevojčica nadovezala rekavši kako je i njoj tata čitao tu knjigu te da joj se sviđala, ali i da joj je pomalo čudna zbog nerazumljivih riječi koje se u njoj pojavljuju. Osluškujući razgovore i slijedeći interese djece, dobile smo želju upoznati svu djecu s „Pričama iz davnine“ najpoznatije hrvatske dječje spisateljice Ivane Brlić-Mažuranić. Imale smo savršen poticaj za sve aktivnosti koje su uslijedile. Centar slikovnica obogaćen je Ivaninim fotografijama koje su u djeci pobudile dodatnu znatiželju i motivaciju za otkrivanjem informacija o njezinu liku te o važnosti njezina postojanja. Internetsko nam je pretraživanje pomoglo kako bismo prikupili najznačajnije podatke o spisateljici i složili mozaik satkan od najzanimljivijih crtica iz njezina života: kada je i gdje živjela, koliko je priča i čime napisala, kakvu je odjeću nosila. Djeca su tijekom stjecanja novih spoznaja dokazala da je ovaj projekt nadograđivanje već postojećih znanja i iskustava tako što su samostalno pronalazila poveznice između sebe i spisateljice. Primjerice, poistovjetila su prošlogodišnje zajedničko pisanje i izdavanje slikovnice „Bajke iz svijeta Medvjedića“ s književnim uspjesima Ivane Brlić-Mažuranić, a njezina odjeća u mislima ih je vratila na posjed Contessa koji smo posjetili. Šešir je ostavio najveći dojam kao zaštitni znak „hrvatskog Andersena“, pa su tako djeca izradila šešire za modnu reviju koja je održana na vrtićkom dvorištu. Također, tijekom likovne aktivnosti crtanja portreta književnice, djeca su pridala posebnu pažnju upravo šeširima obogativši ih mnoštvom detalja. Izrađena je i bista Ivane Brlić Mažuranić (od pedagoški neoblikovanog materijala) koja ponosno stoji u sobi dnevnog boravka. Pisanje tušem i perom bilo je nova izazovna situacija u kojoj su se svi željeli okušati kako bi barem u maloj mjeri stekli dojam o tehnici pisanja koju je koristila sada već dobro im poznata spisateljica. Korak po korak stigao je trenutak u kojem su djeca primila u ruke čuvenu zbirku priča „Priče iz davnine“. Zajednički smo proučili korice knjige te pročitali naslove svih priča. Dječak i djevojčica koji su poznavali djelo nabrajali su prijateljima koji se likovi pojavljuju u kojoj priči. Div Regoč, vila Kosjenka i „guja-djevojka“ nekako su najviše zaintrigirali pažnju djece te smo stoga odlučile pobliže ih upoznati s pričama „Regoč“ i „Šuma Striborova“. Prepričavanje izvornih priča iz zbirke uz upoznavanje s arhaizmima, pronalaženje *online* videoverzija te čitanje pojedinačnih slikovnica „Regoč“ i „Šuma Striborova“ u prijevodu jezikoslovke Nives Opačić i pisane velikim tiskanim slovima, uvelike su djeci olakšali razumijevanje novih priča, kao i pronalaženje poruka za cjeloživotni put. Djeca su započela proživljavati priče unoseći slikovne elemente istih u svoje svakodnevne igre i aktivnosti. Primjerice, dječaci su sagradili čitav Legen-grad od glinamola i kamenčića. Izrađivali su se i plakati kao podsjetnici na radnje priča, a uz pomoć ilustracija pronađenih na virtualnoj izložbi Cvijete Job, hrvatske likovne umjetnice. Kako bi priče što duže zaživjele unutar skupine, željele smo pronaći atraktivan način koji bi djecu potaknuo na dodatne aktivnosti kao što su prepričavanje poznatog sadržaja i nadograđivanje postojećeg sadržaja priče unošenjem novih likova ili promjenom završetka priče. Tehnika prepričavanja usavršena je

korištenjem kamišibaja – multimodalnog sredstva prepričavanja. Djeca su se pretvorila u kamišibajkare i oživjela umjetnost pripovijedanja uz pomoć slika na maloj, u ovom slučaju kartonskoj pozornici. Sve slike potrebne za prepričavanje priča „Regoč“ i „Šuma Striborova“ djeca su samostalno naslikala. Skupina je osim novog iskustva dobila vrlo korisno sredstvo i pomagalo za rad koje razvija kreativnost, maštu, govornu i likovnu izražajnost te jezične i komunikacijske vještine. Zajedničkim radom skupine nastala je nova slikovnica A3 formata koja nosi naslov cjelokupnog projekta „Priče iz davnine posute prahom davnine“. U njoj su sadržani likovni i literarni radovi „Medvjedića“ na teme: „Moje putovanje s Regočem i Kosjenkom“ i „Ja u Šumi Striborovoj“. Kruna aktivnosti vezanih za Ivanu Brlić-Mažuranić i njezine „Priče iz davnine“ bio je izlet – posjet skupine Ivaninoj kući bajke u Ogulinu. Djeca su dobila priliku interaktivno doživjeti bajkoviti djelić Ivanina stvaralaštva, uz stručno vodstvo prilagođeno njihovoj dobi te kreativnu radionicu. Ponos projektnih aktivnosti nalazi se u izložbi radova „Medvjedića“ koja se nalazi na dječjem odjelu Narodne knjižnice i čitaonice Vlado Gotovac Sisak, povodom obilježavanja sto pedeset godina rođenja Ivane Brlić-Mažuranić.

Zaključak

Bilo je prilično fascinantno gledati kako djeca predškolskog uzrasta upijaju sadržaje i poruke priča koje su na prvu vrlo kompleksne. Međutim, uz dobru pripremu i kompetencije odgojitelja refleksivnog praktičara, djeci sve postaje vrlo prilagodljivo i predstavlja im nepresušni izvor iz kojeg mašta crpi potrebno za razvoj daljnjeg stvaralaštva i kreativnosti u svim područjima. Dijete suvremenog doba dokazano čezne za čarolijom; često je suviše ozbiljno i „odraslo“. Odgojitelj može (i treba) postati jedan od njegovih glavnih saveznika koji će se pobrinuti da uvijek pronađe mjesto i vrijeme tijekom kojeg će mu nuditi prilike za beskonačna putovanja bajkovitim stazama.

Literatura:

- Bettelheim, B. (1979). *Značenje bajki*. Beograd: Biblioteka Zenit.
- Bettelheim, B. (2000). *Smisao i značenje bajki*. Cres: Poduzetništvo Jakić.
- Brlić-Mažuranić, I. (2015). *Priče iz davnine*. Zagreb: Školska knjiga.
- Marković, M.: *Kamišibaj – pripovijedanje uz slike*. Preuzeto 15. ožujka 2023. s mrežnog odredišta <https://www.skolskiportal.hr/sadržaj/ucitelji-stvaraju/kamisibaj-pripovijedanje-uz-slike/>
- Novaković, E.: *Priče iz davnine Ivane Brlić Mažuranić u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju*. Preuzeto 8. siječnja 2024. s mrežnog odredišta <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ufzg:3243>
- Velički, V. (2013). *Pričanje priča – stvaranje priča: Povratak izgubljenomu govoru*. Zagreb: ALFA d. d.

Osviještenost o održivom razvoju u Dječjem vrtiću Zeko, Slatina

Helena Hegediš
Kristina Šokac

Sažetak

Razvijanje ekološke osjetljivosti potiče se već u ranom djetinjstvu življenjem i učenjem u vrtiću. Osviještena djeca aktivni su sudionici svijeta u kojem žive i uče. Odgojitelji kao važne osobe u djetetovu životu ponajprije trebaju krenuti od sebe i osviještenosti o važnosti raznih kompetencija, vještina i znanja o održivom razvoju. Prihvatljivo, pravično i izvedivo čini nešto održivim u komponentama gospodarstva, društva i okoliša. No, koliko ljudi zapravo razumiju što se sve ubraja u održivi razvoj? Koliko su odgojitelji osviješteni o važnosti razvijanja i poticanja osjetljivosti održivog razvoja već od ranog djetinjstva? Koji su njihovi stavovi te kako mogu pridonijeti tom razvoju u Dječjem vrtiću Zeko?

Ključne riječi: ekološka osjetljivost, održivi razvoj, osviještenost, stav odgojitelja.

Uvod

Prema definiciji koju možemo pronaći na službenoj stranici Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost: „Održivi razvoj je okvir za oblikovanje politika i strategija kontinuiranog gospodarskog i socijalnog napretka, bez štete za okoliš i prirodne izvore bitne za ljudske djelatnosti u budućnosti.” To uključuje ravnotežu između ekonomskog napretka, socijalne pravde i zaštite okoliša. Ključni elementi održivog razvoja uključuju: ekonomsku održivost koja se opisuje kao osiguravanje stabilnog ekonomskog rasta koji podržava prosperitet sadašnjih i budućih generacija, oslanjajući se na učinkovitu upotrebu resursa, inovacije i pravednu raspodjelu bogatstva. Socijalna održivost opisuje se stvaranjem inkluzivnog društva u kojem su osigurani socijalna pravda, pristup obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, osnovnim uslugama i pravima za sve članove društva, bez obzira na razlike u bogatstvu, statusu ili drugim faktorima. Ekološku održivost može se uočiti zaštitom prirodnih resursa i očuvanjem ekosustava kako bi se osiguralo da trenutačne aktivnosti ne iscrpe ili ne unište prirodne resurse, kao i da se minimiziraju negativni utjecaji na okoliš poput onečišćenja zraka, vode i tla te gubitka bioravnoteže. Održivi razvoj teži stvaranju ravnoteže između ekonomskih, socijalnih i ekoloških ciljeva kako bi se osiguralo dugoročno blagostanje čovječanstva i zaštita planeta.

Održivi razvoj u dječjim vrtićima

Održivi razvoj u vrtiću može se ostvariti različitim aktivnostima i pristupima koji promiču ekološku osviještenost, socijalnu odgovornost i ekonomsku održivost. To može uključivati uvođenje recikliranja, sadnju biljaka, edukaciju o očuvanju prirode, korištenje obnovljivih izvora energije te poticanje djece na razmišljanje o važnosti brige o okolišu i zajednici. Uključivanje odgojitelja u promicanje održivog razvoja u vrtiću ključno je za uspješnu implementaciju takvih principa. Odgojitelji imaju važnu ulogu u edukaciji djece o važnosti očuvanja okoliša, razvijanju ekološke svijesti i poticanju na održive prakse. To uključuje vođenje aktivnosti poput recikliranja, organiziranja edukativnih igara o prirodi, poticanja na održivo korištenje resursa te modeliranja ekološki prihvatljivog ponašanja. Osim toga, odgojitelji mogu surađivati s roditeljima i lokalnom zajednicom kako bi stvorili podršku i razumijevanje za održivi pristup u vrtićkom okružju. Uloga odgojitelja u održivom razvoju djece izuzetno je važna jer odgojitelji imaju priliku oblikovati stavove, vrijednosti i ponašanja djece u smjeru održivosti.

Zašto je održivi razvoj potreban u ranim godinama odgoja i obrazovanja?

Odgovitelji imaju ključnu ulogu u oblikovanju održivih vrijednosti i ponašanja kod djece, pružajući im znanja, vještine, primjere i iskustva koji će im omogućiti da postanu odgovorni i angažirani građani koji se brinu o budućnosti planeta. Skup navika, vještina i uvjerenja koje dijete nauči u prvim godinama života postat će snažan temelj na kojem će se graditi cijeli njegov život. Takvo osviješteno razmišljanje u ranoj dobi poduprijet će i potaknuti moralna i etička djelovanja tijekom odrastanja. Kada se osoba nađe u teškim i novim situacijama koje zahtijevaju kritičko promišljanje i odgovorno djelovanje u kasnijem razvoju, ona će posegnuti za onime što joj je usađeno od samih početaka.

Održivi razvoj u Dječjem vrtiću Zeko u Slatini

U Dječji vrtić Zeko u Slatini u pedagoškoj godini 2023./2024. upisano je više od 260 djece u četiri jasličke i devet vrtićkih skupina. U vrtiću su, uz administrativno i tehničko osoblje, zaposlene odgojiteljice, zdravstvena voditeljica, psihologinja i pedagoginja. Svaka odgojna skupina uz odgojitelje ima zaposlene i pomoćne radnice za njegu, skrb i pratnju. Cilj je ovog istraživanja bio utvrditi znanje i primjenu znanja odgojitelja u DV Zeko o održivom razvoju. U istraživanju provedenom u ožujku 2024. godine u Dječjem vrtiću Zeko u Slatini sudjelovalo je 20 odgojiteljica, sve ženskog spola. Prema dosadašnjem iskustvu, a što je pokazalo i istraživanje, sve su uključene u ekološki program održivog razvoja od najmlađih skupina i jaslica. Dječji vrtić Zeko ima status Ekovrtića. Za potrebe istraživanja sve odgojiteljice koje su sudjelovale u istraživanju odgovorile su na deset pitanja. Analizom rezultata došlo se do spoznaje da sve odgojiteljice, bez obzira na dob i radno iskustvo, uglavnom poistovjećuju održivi razvoj s ekologijom i zaštitom okoliša. Budući da većina njih nije spomenula gospodarsku i društvenu održivost, možemo zaključiti da je svim odgojiteljicama potrebno dodatno stručno usavršavanje iz područja održivog razvoja. U Dječjem vrtiću Zeko svakodnevno se radi na povećanju znanja i svjesnosti o važnosti održivog razvoja te tako u svakoj sobi dnevnog boravka i hodnicima postoje spremnici za razvrstavanje otpada. Već nekoliko godina Dječji vrtić Zeko sudjeluje na natječaju koji organiziraju Hrvatska radiotelevizija i Ministarstvo znanosti i obrazovanja „Najljepši školski vrtovi“ kada svi zajedno, djeca, roditelji, odgojitelji i svi djelatnici vrtića, rade na uređenju interijera i eksterijera vrtića. Isto tako, djelatnici vrtića uređuju i okoliš oko vrtića i njeguju dobru suradnju s lokalnom zajednicom. Određene odgojne skupine u proljeće sade voće i povrće na svojim terasama, a plodove zajedno konzumiraju tijekom godine kada sazriju. Sav otpad potom odlažu u kompostere koji se nalaze na vrtićkom dvorištu. U svakodnevnom odgojno-obrazovnom radu odgojiteljice razvijaju svijest djece o važnosti vode i njezinu racionalnom trošenju. Svake godine djeca i odgojiteljice Dječjeg vrtića Zeko sudjeluju na Olimpijskom festivalu dječjih vrtića Virovitičko-podravске županije. U tijeku je nabavka novih vanjskih koševa za smeće, kao i spremnika za kišnicu. Svake se godine u vrtiću obilježavaju Dani kruha i Tjedan zdravlja.

Anketni prikaz istraživanja o osviještenosti održivog razvoja u Dječjem vrtiću Zeko u Slatini

1. Zna li što je to održivi razvoj?
20 odgovora DA
2. Provodite li održivi razvoj u svojem odgojno-obrazovnom radu?
20 odgovora DA
3. Smatrate li da je održivi razvoj program koji je potrebno obvezno provoditi?
20 odgovora DA
4. Brine li se vrtić u kojem radite dovoljno o održivom razvoju?
14 odgovora DA
1 odgovor NE

- 1 odgovor DA i NE
4 odgovora MOŽE BOLJE; MOŽE VIŠE; TRUDIMO SE; TREBAO BI VIŠE
5. Jesu li djeca u vašoj odgojnoj skupini ekološki osviještena?
13 odgovora DA
4 odgovora NE
1 odgovor DA i NE
2 odgovora DONEKLE
6. Znete li koliko glavnih sastavnica ima održivi razvoj? Ako je odgovor DA, nabrojite ih.
5 odgovora NE
15 odgovora DA s nabrojenim sastavnicama (ekološki, socijalni i gospodarski)
7. Koliko godina radnog iskustva imate u vrtiću?
Prosječno radno iskustvo 13,35 godina.
8. Koja je dob odgojne skupine u kojoj trenutačno radite?
Anketa provedena u četiri jasličke skupine, jednoj mješovitoj, dvije starije, dvije srednje, dvije mlađe.
9. Ima li u vašoj skupini djece s poteškoćama? Ako ima, navedite i koliko.
6 odgovora NE
14 odgovora DA. Prosječno 1,9 djeteta po skupini.
10. Koliko je ukupno djece u skupini u kojoj trenutačno radite?
Uglavnom prema DPS-u.

Nekoliko ključnih uloga odgojitelja u promicanju održivog razvoja djece

Edukacija o održivosti: Odgojitelji mogu educirati djecu o konceptu održivosti, objašnjavajući im važnost čuvanja okoliša, štednje energije, recikliranja i očuvanja prirodnih resursa.

Poticanje ekološke svijesti: Odgojitelji mogu poticati ekološku svijest kod djece različitim aktivnostima: odlazak u prirodu, sadnja biljaka, razvrstavanje otpada te pružanje primjera održivog ponašanja u svakodnevnom životu.

Razvijanje vještina održivosti: Odgojitelji mogu poticati razvoj vještina poput samostalnosti, kritičkog razmišljanja, suradnje i rješavanja problema, koje su ključne za održiv životni stil.

Modeliranje ponašanja: Odgojitelji trebaju biti uzor djetetu svojim vlastitim ponašanjem, pokazujući kako se može živjeti održivo i odgovorno prema okolišu.

Poticanje aktivnog sudjelovanja: Odgojitelji mogu poticati djecu da se aktivno uključe u inicijative održivog razvoja u vrtiću, školi i zajednici, poput uređenja okoliša, organizacije akcija čišćenja ili sudjelovanja u ekološkim projektima vrtića ili lokalne zajednice.

Podrška kritičkom razmišljanju: Odgojitelji trebaju poticati djecu da postavljaju pitanja, istražuju teme održivosti i razvijaju kritičko razmišljanje kako bi kasnije mogla samostalno donositi odluke i doprinosti održivom razvoju.

Zaključak

Dijete koje razumije i poštuje prirodu, svoju zajednicu i zajednicu svijeta, koje je upoznato s „vrućim“ pitanjima i problemima s kojima se suočavamo te koje je opremljeno znanjima i vještinama za kompetentno funkcioniranje u svijetu odraslih, dijete je buduće generacije održivog društva. Razvijanje ekološke osjetljivosti potiče se već u ranom djetinjstvu življenjem i učenjem u vrtiću. Osviještena djeca aktivni su sudionici svijeta u kojem žive i uče. Odgojitelji kao važne osobe u djetetovu životu ponajprije trebaju krenuti od sebe i osviještenosti o važnosti raznih kompetencija, vještina i znanja o održivom razvoju. Prihvatljivo, pravično i izvedivo čini nešto održivim u komponentama gospodarstva, društva i okoliša. Istraživanje je

pokazalo da je osviještenost o održivom razvoju u Dječjem vrtiću Zeko u Slatini velika, no već sama osviještenost odgojitelja o mogućim poboljšanjima prakse put je prema napretku i boljitku za buduće generacije.

Literatura

- Cifrić, I. (2002). *Okoliš i održivi razvoj ugroženost okoliša i estetika krajolika*. Biblioteka SE RAZVOJ I OKOLIŠ. Zagreb.
- Grgurić, D. (2020). *Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj: primjeri dobrih praksi odgajatelja u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju*. (Master's thesis). University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet.
- Pap, T., Šarić, L., Lončar, I., Domac, J. (2012). *Odgoj djece predškolske dobi za održivi razvoj i racionalno korištenje energije*.
https://eko.zagreb.hr/UserDocsImages/arhiva/dokumenti/eko%20dječji%20kutak/prirucnik_vrtici_web.pdf
- Popek, I. (2021). *Odgoj za održivi razvoj*. <https://www.predskologija.com/odgoj-za-odrzivi-razvoj/>
- Uzelac, V., Lepičnik-Vodopivec, J., Anđić D. (2015). *Djeca-odgoj i obrazovanje – održivi razvoj u potrazi za novim perspektivama razvoja odgoja i obrazovanja djece za održivi razvoj*. Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu, Vol. 64 No. 1.

Pokret kao sredstvo optimalnog razvoja djece rane i predškolske dobi

Martina Jularić
Daniela Car Mohač

Sažetak

Pokret je djetetova primarna potreba. Odgovarajuća razina tjelesne aktivnosti može osigurati optimalan rast i razvoj djece, kao i očuvati njihovo zdravlje. No, svjedoci smo opadanja razine tjelesne aktivnosti djece, koja dovodi do brojnih problema u životu djece, a kasnije odraslih osoba.

U vrijeme institucionalizacije odgoja i obrazovanja ustanove ranog odgoja dobivaju značajnu ulogu u otklanjanju negativnih posljedica suvremenog načina života za zdravlje predškolskog djeteta. Ovdje ponajprije dolazi do izražaja uloga odgojitelja koji mogu biti bitan čimbenik u stvaranju zdravih navika kod djece. Oni imaju mogućnost utjecaja na stvaranje navika redovitog bavljenja organiziranim tjelesnim aktivnostima čime postaju bitan čimbenik povećanja razine tjelesne aktivnosti kod djece.

Važno je istaknuti i ulogu poticajnog okružja koje mora biti dizajnirano na način da omogućava i potiče tjelesne aktivnosti. Upravo su odgojitelji oni na kojima leži odgovornost za promišljeno i odgovorno kreiranje okružja koje će poticati djecu na učenje uz pokret te indirektno utjecati na smanjenje sjedilačkih navika i utjecaj na cjelokupni razvoj djece.

Ključne riječi: *djeca rane i predškolske dobi, odgojitelji, pokret, poticajno okružje.*

Uvod

Pokret je djetetova primarna potreba. Pokret, točnije, odgovarajuća razina tjelesne aktivnosti predstavlja preduvjet za bolju kvalitetu života svakog čovjeka. Njome utječemo na zdravlje djece, potičemo stvaranje zdravih navika i pozitivno utječemo na dječju percepciju sporta. Vrijeme rane i predškolske dobi ključno je razdoblje stvaranja (zdravih) navika.

Brojni su autori (Parfitt i Eston, 2005; Moore i sur. 2003; Rowlands i sur. 2002,) koji ističu pozitivne učinke tjelesne aktivnosti na djecu, kako na regulaciju tjelesne masti, aerobnu kondiciju, zdravlje kostiju, ali i, ne manje važno, psihološku dobrobit. Uz navedeno, dokazano je kako tjelesna aktivnost značajno utječe na zdravlje – smanjuje vjerojatnost kardiovaskularnih bolesti, dijabetes i rak (Warburton i sur., 2006; prema Edwards i sur., 2016). Odgovarajuća razina tjelesne aktivnosti može osigurati optimalan rast i razvoj djece, kao i očuvati njihovo zdravlje. Međutim, poražavajuća je činjenica da se suvremeno društvo suočava sa sve izraženijim (negativnim) posljedicama sedentarnog načina života, čijih posljedica nisu lišena ni djeca. Svjedoci smo opadanja razine tjelesne aktivnosti djece. Smanjenjem razine kretanja kod djece ugrožen je (pravilan) razvoj njihove motorike. Brojna istraživanja pokazuju kako nedovoljna tjelesna aktivnost djece i mladih predstavlja sve veći problem u suvremenom društvu i jedan je od čimbenika koji utječu na porast pretilosti u predškolskoj i mlađoj školskoj dobi (Andersen i sur., 1998; Edwards i Tsouros 2006, Ali i sur., 2017). Prevalencija pretilosti u dječjoj dobi dramatično je porasla posljednjih godina i smatra se „jednim od najozbiljnijih javnozdravstvenih izazova 21. stoljeća“ (SZO, 2010). Tjelesna aktivnost pomaže u postizanju optimalnog zdravstvenog stanja i samim time dovodi do smanjenja razvoja mnogih kroničnih bolesti. Blair i sur. (1994.) smatraju da se gotovo svi zdravstveni rizici povezani s prekomjernom tjelesnom težinom mogu smanjiti tjelesnom aktivnošću.

U vrijeme institucionalizacije odgoja i obrazovanja ustanove ranog odgoja dobivaju značajnu ulogu u otklanjanju negativnih posljedica suvremenog načina života za zdravlje predškolskog djeteta. Nerijetko je kineziološka aktivnost, koja se organizirano provodi u

odgojno-obrazovnoj ustanovi, jedina prilika u kojoj se djeca rane i predškolske dobi mogu baviti tjelesnom aktivnošću, što dodatno ističe važnost tjelesne aktivnosti u društvu koje karakterizira sjedilački način života, ali i ulogu dječjih vrtića (Petrić i sur., 2019). Ovdje ponajprije dolazi do izražaja uloga odgojitelja koji mogu biti bitan čimbenik u stvaranju zdravih navika kod djece, ali i njihovih obitelji (Petrić, 2021; Castelli i sur., 2014; Corbin, 2002). Odgojitelji, uz roditelje, imaju ključnu ulogu u razvoju djece i ujedno predstavljaju model ponašanja. Oni imaju mogućnost utjecaja na stvaranje navika redovitog bavljenja organiziranim tjelesnim aktivnostima čime postaju bitan čimbenik povećanja razine tjelesne aktivnosti kod djece te na taj način utječu na njihov pravilan rast i razvoj. Uz navedeno, odgojitelji imaju važnu ulogu u kreiranju poticajnog okružja koje također može poticati djecu na pokret.

Pokret / tjelesna aktivnost

Tjelesna aktivnost definira se kao svaki pokret tijela koji se izvodi aktivacijom skeletnih mišića a koji zahtijeva potrošnju energije (SZO, 2010). Petrić (2019) ističe kako je pokret, odnosno tjelesna aktivnost djece, primarna potreba svakog djeteta i temelj zdravog rasta i razvoja. Odgovarajuća razina tjelesne aktivnosti predstavlja preduvjet za bolju kvalitetu života svakog čovjeka te može osigurati optimalan rast i razvoj djece, kao i očuvati njihovo zdravlje. Prednosti su bavljenja tjelesnim aktivnostima mnogobrojne. Općenito govoreći, sudjelovanje u tjelesnim aktivnostima povezano je s dužim i kvalitetnijim životom, smanjenjem rizika od bolesti uz psihičke i emocionalne prednosti koje tjelesna aktivnost pruža. Tjelesna aktivnost pomaže u postizanju optimalnog zdravstvenog stanja i samim time dovodi do smanjenja razvoja mnogih kroničnih bolesti.

U današnje vrijeme povećanje tjelesne aktivnosti (svih društvenih skupina stanovništva) predstavlja društveni i javnozdravstveni imperativ (SZO, 2010). Svjetska zdravstvena organizacija razvila je globalni akcijski plan (Globalni akcijski plan tjelesne aktivnosti 2018. – 2030.) s ciljem povećanja mjera politike za promicanje tjelesne aktivnosti koji za cilj ima smanjenje razine tjelesne neaktivnosti na globalnoj razini za 10 % do 2025. godine i 15 % do 2030. godine. Svjetska zdravstvena organizacija (2012) navodi da bi djeca dnevno trebala sudjelovati više od 60 minuta u aktivnostima umjerenog i visokog intenziteta kako bi bilo dodatnih koristi za zdravlje i kako bi većina aktivnosti trebala biti aerobna.

No, evidentan je trend opadanja razine tjelesne aktivnosti u svijetu. Brojna istraživanja pokazuju kako nedovoljna tjelesna aktivnost djece i mladih (a posljedično povećana razina sedentarnih aktivnosti) predstavlja sve veći problem u suvremenom društvu i jedan je od čimbenika koji utječu na porast pretilosti u predškolskoj i mladoj školskoj dobi (Andersen i sur., 1998; Edwards i Tsouros, 2006). Iako su predškolska djeca tjelesno aktivnija od djece školske dobi, zbog svoje prirodne potrebe za kretanjem, ali i načina na koji je strukturirana i organizirana ustanova u kojoj borave (predškolska ustanova potiče aktivniji boravak od školske), evidentan je pad u broju predškolske djece koja su tjelesno aktivna.

Ističući značaj tjelesnog vježbanja za pravilan rast i razvoj djeteta, Findak (1995) iznosi kako je tjelesna aktivnost u predškolskoj dobi iznimno važna za razvoj motorike, funkcionalnih sposobnosti, usavršavanje prirodnih oblika kretanja u različitim situacijama te razvijanje i njegovanje zdravstveno-higijenskih navika. Petrić (2022) naglašava da je tjelesno vježbanje u ranoj i predškolskoj dobi ponajprije u funkciji stvaranja osnovne motoričke pismenosti zbog postizanja optimalnog rasta i razvoja. Jensen (2005) ističe kako, govoreći o djeci rane i predškolske dobi, pokret dobiva dodatnu dimenziju jer razvoj motorike izravno utječe na sazrijevanje središnjeg živčanog sustava te njegovo skladno sazrijevanje.

Vrijeme rane i predškolske dobi ključno je razdoblje stvaranja (zdravih) navika. Ovdje dolazi do izražaja značenje ustanova ranog odgoja i odgojitelja koji mogu biti bitan čimbenik u stvaranju zdravih navika kod djece, ali i njihovih obitelji. U vrijeme institucionalizacije odgoja i

obrazovanja, ustanove ranog odgoja postaju bitan čimbenik povećanja razine tjelesne aktivnosti kod djece te na taj način mogu utjecati na njihov pravilan rast i razvoj. Kako ističu Petrić i sur. (2019), nerijetko je kineziološka aktivnost, koja se organizirano provodi u odgojno-obrazovnoj ustanovi, jedina prilika u kojoj se djeca rane i predškolske dobi mogu baviti tjelesnom aktivnošću.

Slika 1

Uloga odgojitelja u poticanju djece rane i predškolske dobi na kretanje

Prve godine života čovjeka ključne su za stvaranje cjeloživotnih navika tjelesne aktivnosti. Stoga je potrebno u dječje vrtiće implementirati programe koji će djeci dati priliku za sudjelovanje u tjelesnom vježbanju, a obrazovno okruženje ključan je kontekst. Predškolsko razdoblje vrijeme je u kojem je neizmjerljivo važan zdrav razvoj djece i njihov kognitivni, emocionalni, socijalni, motorički i jezični razvoj. Obrazovanje u ranom djetinjstvu nudi posebne šanse za zdravlje djece i ključno je za njihovo dugoročno zdravlje i opću dobrobit. Značajnu ulogu u poticanju djece na pokret u ustanovama ranoga odgoja pored roditelja imaju odgojitelji koji trebaju rasvijetliti razvoj pozitivnih stavova djece prema tjelesnoj aktivnosti.

Profesionalni razvoj odgojitelja predstavlja nezaobilazan preduvjet kvalitete odgojno-obrazovnog procesa i usavršavanja taktika koje će koristiti kako bi potaknuli tjelesno vježbanje. Cjeloživotnim učenjem i stručnim usavršavanjem odgojitelj stječe kompetencije koje su potrebne da se djecu na pravovaljan, kreativan, inovativan i suvremen način potiče na pokret. Takav se profesionalni razvoj odgojitelja odnosi na proučavanje definicija i pojmova vezanih za razvoj tjelesnih aktivnosti, poznavanje dimenzija motoričkog razvoja djece rane i predškolske dobi, razvijanje metodike koja je prikladna za uzrast djece te na vlastitu intrinzičnu motivaciju odgojitelja za provođenje aktivnosti koje će djecu poticati na kretanje. Usavršavanje treba biti cjelovito, trajno i diferencirano, ono mora obuhvaćati niz međusobno povezanih strukturiranih elemenata, uključujući zakonodavnu osnovu, obrazovne ustanove i centre, nacionalne i državne programe razvoja predškolskog odgoja i obrazovanja stručnjaka, suvremene tehnologije, metode i sredstva koji će utjecati na osiguranje kvalitete profesionalnog razvoja odgojitelja (Melnyk i sur., 2021). Zadatak je odgojitelja da bavljenje sportom i zdravim životom kod djece budu pomaknuti od vanjske motivacije prema unutarnjoj.

Znanstvenici predlažu da se na visoka učilišta uvrsti što više alternativnih programa za sve vrste tjelesne kulture kako bi se kod djece povećala motivacija za bavljenje sportom (Ivanova i Korostelev, 2019). Kamen temeljac odgojiteljskih aktivnosti njihove su kompetencije koje trebaju posjedovati kako bi učinkovito unaprijedili vlastiti rad. Temelj su odgoja i obrazovanja u ranom djetinjstvu razvoj motoričkih sposobnosti djece, unaprjeđenje tjelesnog zdravlja, formiranje karaktera te stjecanje potrebnih jezičnih vještina i vještina razumijevanja. Aktivnosti

koje uključuju pokret u ranom djetinjstvu mogu značajno povećati dječje motoričke sposobnosti i tjelesnu spremnost.

O odgojiteljevoj slici o djetetu ovisi na koji će način on pristupiti djeci i kako će ih poticati na pokret. Odgojitelji bi trebali raditi na standardizaciji svojih metoda poučavanja i na poboljšanju vlastitih kompetencija kako bi mogli što bolje podržati motorički razvoj kod djece u institucionalnom odgoju i obrazovanju (Yuan, 2023).

Odgojiteljeva je uloga u poticanju djece na kretanje da im omogući potporu koja je ujedno i motivirajuća. U odgojno-obrazovnom procesu potrebno je ići ukorak s dječjom razigranošću i željom za otkrivanjem vlastitih sposobnosti i prostora oko njih samih koje imaju potrebu istražiti. Kako se sve u dječjem vrtiću treba odvijati uz igru, tako i aktivnosti koje uključuju pokret trebaju biti zabavne, vedre i pustolovne jer je to ono na što odgovara dječji duh. Kompetentan će odgojitelj uz svoje metode rada otkriti interese i sposobnosti grupe i pojedinaca te na temelju toga osmisliti program koji će zadovoljiti znatiželju i potrebe sve djece u skupini kako bi se svatko kroz pokret mogao izraziti na njemu prihvatljiv način, a kontinuirano je potrebno stavljati pred djecu izazove uz koje će oni rasti u svojim sposobnostima i spoznajama te ih unaprjeđivati. Važno je da je odgojitelj orijentiran i na svako dijete pojedinačno, ali i na timski rad. Na odgojitelju je odgovornost da se svako dijete u skupini osjeća prihvaćeno i da im uz aktivnosti s pokretom raste samopouzdanje i pozitivna slika o sebi jer je to preduvjet da se djeca ostvare do punih potencijala. Biološki koncept zdravlja, koji na zdravlje i bolest gleda kao na dijametralno suprotne pojmove, ustupio je mjesto holističkom modelu zdravlja koji u obzir uzima socijalne čimbenike, čimbenike ponašanja i psihološke čimbenike. Zdravlje se promatra kao stanje koje je u kontinuumu i karakterizirano je kao suprotnost od bolesti. Prema ovom stajalištu, biti zdrav ili biti dobro rezultat je kontinuiranog procesa. Važno je djecu od najranije dobi upoznati s navikama kretanja i zdrave prehrane kako bi se te navike postupno preslikavale u navikama kako dijete odrasta (Senol, 2023).

Slika 2

Slika 3

Poticajno prostorno-materijalno okruženje

Prostor u dječjem vrtiću igra izuzetno veliku ulogu – ulogu odgojitelja, ako je poticajan, raznolik, podržavajući, primamljiv, moderan, multisenzoričan, organiziran tako da potiče djecu na pokret. Pokret u dječjem vrtiću nije odvojeni dio kojem se pažnja pridaje samo u sportskoj dvorani. Pokret treba biti integriran u cijeli odgojno-obrazovni proces jer sva djeca imaju potrebu za kretanjem, osobito u današnje vrijeme kad istraživanja pokazuju da se djeca nedovoljno kreću.

Ako je prostor u dječjem vrtiću statičan i ne poziva djecu na pokret, kao takav utjecat će na pojavu nepoželjnih ponašanja koja se javljaju kada neka potreba nije zadovoljena. Pokret je

u životu prisutan u svemu, tako treba biti i u životu unutar vrtića. Kad je riječ o organizaciji prostora, daje se prioritet pregrađivanju prostora, Reggio Emilia pedagogija to naziva labirintima, jer potiču djecu na formiranje grupa, a samim time ih potiče i na interakciju, komunikaciju i sveukupnu suradnju. S druge strane, osmišljavanje sadržaja jednostavnije je kad se prostor podijeli na manje cjeline, odnosno centre aktivnosti.

Ozračje u skupini te fizičko i materijalno okruženje imaju značajan utjecaj na kvalitetu dječjeg učenja. Djecu se smatra sukreatorima okruženja stoga ih treba uključiti u planiranje, uređenje i održavanje prostora (Vujičić i sur., 2023). Istraživanja pokazuju da su djeca koja su u vrtićima izložena većoj količini kretanja i tjelesnih aktivnosti motorički kompetentnija (Moreira i sur., 2023), što ukazuje na ključnu važnost vrtića u promicanju motoričkih kompetencija predškolske djece osiguravajući fizičko i materijalno okruženje koje poboljšava njihove motoričke sposobnosti.

Slika 4

Slika 5

Zaključak

Uloga pokreta sve je važnija u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, ne samo kao dio zdravlja, nego i kao učenja te zdravog socioemocionalnog razvoja djeteta. Djeca u vrtićima trebaju što više prilika za pokret. Pokret omogućuje djeci povezivanje pojmova s djelovanjem i učenje metodom pokušaja i pogrešaka. U vrtiću u kojem se njeguje moderna paradigma odgoja i obrazovanja i u kojem se sluša glas djece, djeca se kreću, svrhovito. Za neku je djecu vrtić jedini izvor kretanja, stoga je funkcija pokreta u vrtićima posebno važna. Zbog sve manjeg kretanja djece nužno je da kretanje bude u što većoj mjeri uvršteno u odgojno-obrazovni proces. Cilj je ovog rada naglasiti značenje pokreta / tjelesnih aktivnosti u životu djece. U današnje vrijeme institucionalizacije obrazovanja, uloga ustanova ranog odgoja i obrazovanja, a posebice odgojitelja od iznimnog je značenja, kako u promicanju tjelesne aktivnosti, tako i cjelokupnog razvoja djeteta i opće dobrobiti.

Literatura

Ali, A., Pigou, D., Clarke, L., & McLachlan, E. (2017). Literature review on motor skill and physical activity in preschool children in New Zealand. *Advances in Physical Education*, 7(1), 10-26. <https://doi.org/10.4236/ape.2017.71002>

- Andersen, R. E., Crespo, C. J., Bartlett, S. J., Cheskin, L. J., & Pratt, M. (1998). Relationship of physical activity and television watching with body weight and level of fatness among children. *JAMA*, 279(12), 938-942. <https://doi.org/10.1001/jama.279.12.938>
- Castelli, D. M., Centeio, E. E., Beighle, A. E., Carson, R. L., & Nicksic, H. M. (2014). Physical literacy and comprehensive school physical activity programs. *Preventive Medicine*, 66, 95–100. <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2014.06.007>
- Corbin, C. B. (2002). Physical activity for everyone: What every physical educator should know about promoting lifelong physical activity. *Journal of Teaching in Physical Education*, 21(2), 128-144. <https://doi.org/10.1123/jtpe.21.2.128>
- Şenol, Y., & Şenol, F. B. (2023). Health promotion in preschool children. *Children*, 10(8), 1385. <https://doi.org/10.3390/children10081385>
- Edwards, P., & Tsouros, A. (2006). *The solid facts: Promoting physical activity and active living in urban environments: The role of local governments*. WHO European Office.
- Edwards, L. C., Bryant, A. S., Keegan, R. J., Morgan, K., & Jones, A. M. (2016). The definitions, foundations, and associations of physical literacy: A systematic review. *Research Gate*. https://www.researchgate.net/publication/305815451_Edwards_et_al_2016_Definitions_Foundations_and_Associations_of_Physical_Literacy_A_Systematic_Review
- Findak, V. (1995). *Metodika tjelesne i zdravstvene kulture u predškolskom odgoju: Priručnik za odgojitelje*. Školska knjiga.
- Jensen, E. (2005). *Poučavanje s mozgom na umu*. Educa.
- Moore, L. L., Gao, D., Bradlee, M. L., Cupples, A., Sundarajan-Ramamurti, A., Proctor, H. M., Hood, Y. M., Singer, R. M., & Ellison, R. C. (2003). Does early physical activity predict body fat change throughout childhood? *Preventive Medicine*, 37(1), 10-17. [https://doi.org/10.1016/S0091-7435\(03\)00048-3](https://doi.org/10.1016/S0091-7435(03)00048-3)
- Parfitt, G., & Eston, R. G. (2005). The relationship between children's habitual activity level and psychological well-being. *Acta Paediatrica*, 94(12), 1791-1797. <https://doi.org/10.1111/j.1651-2227.2005.tb01855.x>
- Petrić, V. (2019). *Kineziološka metodika u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju*. Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet.
- Petrić, V., Holik, I., Blažević, I., & Vincetić, N. (2019). Povezanost edukacije roditelja i djece predškolske dobi o važnosti kretanja i razine tjelesne aktivnosti. *Med Jadertina*, 49(2), 85-93.
- Petrić, V. (2022). *Kineziološke aktivnosti djece rane i predškolske dobi – postignuća kineziološke metodike*. Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet.
- Rowlands, A. V., Ingledew, D. K., & Eston, R. G. (2000). The effect of type of physical activity measure on the relationship between body fatness and habitual physical activity in children: A meta-analysis. *Annals of Human Biology*, 27(5), 479-497.
- Vujičić, L., Jularić, M., Mohač, D. C., & Petrić, V. (2023). The institutional context of early childhood education and integrated learning: Research, tracking, evaluation. *Modern Challenges in Education*, 267.
- World Health Organization. (2010). *Global recommendations on physical activity for health*. World Health Organization.
- World Health Organization. (2010). Physical activity. Retrieved February 14, 2021, from <http://www.who.int/dietphysicalactivity/childhood/en/index.html>

Kultura ustanove i mijenjanje osobne paradigme odgojitelja

Ana Košković
Ivana Mlađan

Sažetak

Kulturu odgojno-obrazovne ustanove stvaraju njezini sudionici, stoga se ona mijenja kako se mijenjaju pojedinci unutar ustanove. Stvaranje autentične kulture ustanove dinamičan je proces koji zahtijeva aktivno sudjelovanje svih dionika i stalno prilagođavanje promjenama kako bi se osiguralo optimalno okruženje za razvoj djece i stvorili uvjeti za međusobno učenje. Promjena osobne paradigme odgojitelja ključna je za stvaranje pozitivne kulture vrtića, a ogleda se u otvorenosti prema timskom radu, samoosvješćivanju, učenju, prilagodbi vlastite prakse odgojnim promjenama, društvu i potrebama djece i roditelja. Vrijednosti koje stavljaju fokus na djecu i njihov razvoj, poštovanje različitosti, međusobno poštovanje i podršku, poticajno i bogato prostorno-materijalno okruženje, otvorenu komunikaciju i uključivanje roditelja kao ravnopravnih partnera čimbenici su koji doprinose stvaranju pozitivne kulture vrtića.

Dječji vrtić Vrapče uključio se u projekt „Večer matematike“ u organizaciji Hrvatskog matematičkog društva. Sudjelovanje u projektu postalo je pokretač međusobne suradnje odgojitelja i roditelja, otvorenosti vrtića prema lokalnoj zajednici, kao i sredstvo zajedničkog učenja i doprinijelo jačanju vlastitih sposobnosti, znanja, vještina i razvoju profesionalnih kompetencija.

Ključne riječi: *kultura ustanove, profesionalne kompetencije, promjena paradigme, prostorno-materijalni kontekst, suradnja s roditeljima.*

Uvod

Kultura odgojno-obrazovne ustanove dinamična je i mijenja se tijekom vremena pod utjecajem različitih čimbenika: definiranjem vizije i misije koje oblikuju identitet ustanove, uključenosti i otvorenosti prema zajednici, pedagoškom pristupu, kontinuiranom učenju, klimi i etici. U pedagoškoj literaturi pojam kulture odgojno-obrazovne ustanove podrazumijeva skup individualnih vrijednosti, stavova, normi, vjerovanja i tradicije koji zajedno stvaraju nepisano pravilo o tome kako treba djelovati, razmišljati, osjećati i ponašati se. „Kulturu mijenjaju njezini sudionici, ona se neminovno mijenja kako se mijenjaju njezini pripadnici...“ (Stoll i Fink, 1996, str. 119). Promjena osobne paradigme proces je koji podrazumijeva transformaciju u načinu razmišljanja, akcijama i postupcima prema djeci, roditeljima i okruženju u cijelosti. Nastaje kao rezultat profesionalnog iskustva, osobnog rasta, obrazovanja ili refleksije osobnog rada. Važno je biti svjestan vlastitih uvjerenja, postupaka i vrijednosti, a osobna refleksija vlastitog rada upravo pomaže prepoznati moguće prepreke u pristupu radu i vodi prema putu promjene. Kombinacija međusobne suradnje odgojitelja i rad u timu daju priliku za razmjenu ideja i iskustava i djeluju kao vjetar u leđa razvoju profesionalnih kompetencija odgojitelja. Aktivno istraživanje prakse i odgojno-obrazovnog rada, prihvaćanje i uvažavanje raznolikosti, mentorstvo i supervizija iskusnijih kolega, spremnost na eksperimentiranje s novim strategijama i metodama hvalevrijedan su segment učenja, podrške i poboljšanja odgojno-obrazovnog rada i osobnog razvoja odgojitelja kao profesionalca. „Organizacije uče samo preko pojedinaca koji uče.“ Individualno učenje ne jamči organizacijsko učenje. No, bez njega nema organizacijskog učenja (Senge, 2001, str.14). Promjena osobne paradigme odgojitelja kompleksan je i dugotrajan proces, ali neizostavan element unaprjeđenja kvalitete odgojno-obrazovnog rada i napretka ustanove u cijelosti. Profesionalni razvoj odgojitelja nije samo proces stjecanja znanja i vještina već i proces osobnog rasta i otvorenosti prema promjenama. Kontinuiranim profesionalnim

razvojem odgojitelji postaju osvješteniji, sposobniji prilagoditi se dinamičnim promjenama i potrebama djece i društva što je preduvjet za promjenu paradigme u radu i razvoj pozitivne kulture ustanove. Promjena temeljnih uvjerenja, vrijednosti i pristupa ključni je pokretač u transformaciji kulture ustanove zbog čega je važno da promjene budu temeljene na jasnoj viziji, angažmanu svih dionika i sustavnom pristupu promjeni. Senge (2001) navodi kada postoji jasna, zajednička vizija, ljudi u organizaciji uče, ne zato što to moraju nego zato što to žele i stvaraju zajedničku sliku budućnosti. Stoll i Fink (1996) navode da unutar ustanove moraju postojati zajednički ciljevi, norme i vrijednosti jer predstavljaju čvrstu stijenu na kojoj se grade ostali aspekti zajednice. Veliku ulogu ima i kolegijalnost, podrška koja se odnosi na ljubaznost, brižljivost, uzajamno poštovanje i otvorenost. Važno je prihvatiti rizik i učiti pokušavajući nešto novo.

Kultura predškolske ustanove

Kulturu oblikuju kontekst, povijest i ljudi koji rade u ustanovi, na nju utječu promjene u državnoj i lokalnoj politici, vanjske političke i ekonomske sile (Stoll i Fink, 1996). Da bi neka organizacija opstala i razvijala se, brzina učenja mora biti jednaka ili veća od brzine promjene u vanjskom okruženju, stoga da bi bila djelotvorna, ustanova mora postati organizacija za učenje (Stoll i Fink, 1996). Temeljno obilježje kvalitete njezin je kontinuirani rast, a činjenica da je kultura ustanove promjenjiva daje optimizam. Vujičić (2011) predlaže model prema kojem su elementi kulture raspoređeni u tri razine. Prva je razina površinska i uključuje ponašanje članova unutar ustanove, rituale, fizičko okruženje, specifični jezik ustanove i slično. Na drugoj se razini nalaze vrijednosti kao što su timski rad, kompetitivnost, inovativnost i poštovanje zaposlenika. Na trećoj, najmanje vidljivoj razini, nalaze se uvjerenja i vrijednosti, a odgovorni su za način na koji pojedinci unutar ustanove osjećaju, misle, djeluju i participiraju. Dalje, ista autorica navodi kako svaka organizacija brine o stupnju prema kojem ljudi pristaju na promjene, novi pojedinci koji dolaze u ustanovu moraju učiti kulturu i ponekad trpjeti posljedice poput otuđenosti. Prvi korak prema mijenjanju kulture ustanove stvaranje je zajedničke misije i vizije i spremnost djelatnika, djece i roditelja na promjene. Autori Deal i Peterson (1998) predlažu antitoksičnu strategiju koja se sastoji od tri faze. Prva faza odnosi se na otkrivanje toksične supkulture s ciljem otkrivanja uzroka negativnih stavova te načina na koji ih se može promijeniti. Druga faza odnosi se na slušanje i mijenjanje toksičnih priča, pretvaranje negativnih priča koje dominiraju u izvor promjena. U posljednjoj, trećoj fazi, potrebno je usmjeriti se na toksične elemente poput niskog osjećaja zajedništva, stava prema učenju i slično. Stoll i Fink (1996) navode da unutar ustanove moraju postojati zajednički ciljevi, norme i vrijednosti jer predstavljaju čvrstu stijenu na kojoj se grade ostali aspekti zajednice. Veliku ulogu ima i kolegijalnost, podrška koja se odnosi na ljubaznost, brižljivost, uzajamno poštovanje i otvorenost. Važno je prihvatiti rizik i učiti pokušavajući nešto novo. Ponekad je promjene teško uvesti, potrebno ih je svakodnevno poticati i na njima inzistirati jer se uvođenjem promjena povećava kvaliteta odgojno-obrazovne ustanove.

Profesionalni razvoj odgojitelja i kontekst promjene

Kolegijalni odnosi olakšavaju promjenu jer je učenje u interakciji s kolegama temelj socijalnog učenja, suradnja između odgojitelja podiže moral i jača entuzijazam (Fullan, 1993.). Visokomotivirani odgojitelji koji razumiju način učenja djeteta, važnost ulaganja u vlastito obrazovanje i spremni su na kontinuirano stručno usavršavanje predstavljaju kotač zamašnjak promjena unutar institucije. Autorica Slunjski ističe kako je unutar manjih odgojno-obrazovnih ustanova lakše ostvariv utjecaj kvalitetnih praktičara na kolege, zbog čega predlaže da se unutar velikih ustanova povežu aktivniji odgojitelji s onima manje aktivnim. Kvalitetna i otvorena komunikacija između odgojitelja temelj je stvaranja pozitivne kulture. Razvijanje kulture dijaloga

složen je proces koji nerijetko dovodi do otpora zbog stvaranja osjećaja nezadovoljstva koji nastaje jer se kritika doživljava na osobnoj razini, kao uvreda. „Najprije pokušaj razumjeti druge, a tek potom traži da drugi razumiju tebe“ (Stoll i Fink, 1996, str. 151).

U uvjetima smanjenog broja stručnog kadra u pojedinim odgojno-obrazovnim ustanovama kvaliteta rada i usmjerenost prema promjeni i razvoju pozitivne kulture ustanove stvaraju poseban izazov. Postavlja se pitanje kako je u uvjetima frustracije, nezadovoljstva i pojave „burn out“ sindroma moguće i realno očekivati entuzijazam, promjenu paradigme, motiviranost i želju za učenjem? Povjerenjem. Povjerenje je najviši oblik ljudske motivacije. Ostati visokomotiviran može biti izazovno. Postoje različite strategije koje omogućuju zadržati visoku razinu motivacije poput postavljanja kratkoročnih ciljeva, traženja novih izazova za učenje, razvijanje i uspostavljanje pozitivnih odnosa s kolegama i nadređenima i okruživanje ljudima koji motiviraju i podržavaju. U ustanovama za rani i predškolski odgoj i obrazovanje s jedne strane imamo visokoobrazovane odgojitelje, a s druge nestručne zamjene koje nisu pedagoški osposobljene. Takva situacija može biti vrlo problematična jer direktno dovodi u pitanje kvalitetu odgojno-obrazovnog rada u ustanovi. I u ovakvim uvjetima postoje intrinzično visokomotivirani odgojitelji koji vlastitim entuzijazmom pokreću različite inicijative usmjerene prema zajedničkom učenju, razvoju kvalitete ustanove i odgojno-obrazovnog rada usmjerenog na dobrobit svih dionika. U situacijama kada se čini da se odgojno-obrazovni sustav urušava, odgojitelji entuzijasti koji žele razvijati praksu i sebe kao profesionalca nastoje malim pomacima i minikoracima usmjeriti ustanovu prema promjenama. Odgojitelji koji ne odustaju i ne žele pokleknuti pred ponekad izuzetno teškim uvjetima rada, oni koji u okružju pronalaze odgojitelje sa sličim žarom, a možda s nešto manje iskustva, oni odgojitelji koji su željni promjena i spremni na učenje i implementiranje novih strategija rada u vlastitim odgojno-obrazovnim skupinama, ti odgojitelji postaju nositelji promjena.

Put promjene i razvoj kulture odgojno-obrazovne ustanove

Vodeći se navedenim unutar odgojno-obrazovne ustanove, promišljali smo o načinu na koji potaknuti odgojitelje na promišljanje, omogućiti djeci razvoj svih potencijala, povećati međusobnu suradnju i timski rad odgojitelja, povezati instituciju i roditelje i povezati se s lokalnom zajednicom. Traganje za odgovorima odgojitelja povremeno dovodi u situaciju propitivanja ispravnosti odluke o promjeni radne okoline zbog pojave određene doze nezadovoljstva zatečenom kulturom ustanove. Svaka je promjena stresna i donosi neizvjesnost, a promjena radne okoline od pojedinca iziskuje visoku razinu prilagodbe na novo i nepoznato. U tim smo uvjetima najkreativniji i najotvoreniji, no potrebno je dati si vremena, napraviti odmak i sagledati kulturu i ozračje koji postoje u ustanovi. Najveći utjecaj na usporavanje razvoja kulture ustanove ima manjak odgojno-obrazovnih djelatnika i preopterećenost odgojitelja koji nisu u mogućnosti razvijati vlastitu odgojno-obrazovnu praksu u željenom smjeru. Ključnu ulogu ovdje ima iskustvo koje novopridošli odgojitelji donose sa sobom, a koje je pokretač promjene i nešto od čega je moguće razvijati kvalitetnu odgojno-obrazovnu praksu. Usmjeravanje fokusa, pronalaženje cilja i kretanje sitnim koracima segmenti su koji imaju ključnu ulogu u stvaranju promjene kod odgojitelja profesionalca, a time i ustanove u cijelosti. Navedenom prethodi refleksija na svim razinama; upoznavanje djece, njihovih interesa, specifičnosti i mogućnosti, roditelja s kojima je potrebno stvoriti odnos povjerenja i „predstaviti“ im se u radu te odgojitelja i stručnih suradnika za koje je potrebno vrijeme za upoznavanje i stvaranje suodnosa.

Radionica obilježavanja „Večeri matematike“ prva je aktivnost koja je matematiku učinila zajedničkom poveznicom i lajtmotivom brojnih aktivnosti. Navedena manifestacija prvi je korak u nizu prema „otvaranju vrata ustanove“ roditeljima i poziv na suradnju s ciljem boljeg međusobnog upoznavanja, osvješćivanja važnosti razvoja predmatematičkih vještina djece rane dobi i načina učenja, razvoja međugrupne suradnje na razini objekta i širenja prema lokalnoj

zajednici. Na radionici djeca i roditelji sudjeluju u matematičkim izazovima klasificiranja, uspoređivanja i kodiranja. S obzirom na nedostatak vremena i stvaranje prilike za međusobno komuniciranje, radionica „Večer matematike“ održala se u dvjema odgojno-obrazovnim skupinama. Nakon održavanja radionice odgojitelji aktivno propituju ideju i načine na koje bi se mogli uključiti u projekt iduće pedagoške godine.

Kako bismo što više zainteresirali roditelje za suradnju, potaknuli ih da kvalitetno provode slobodno vrijeme s djecom i aktivno podupiru njihovo učenje, ostvarena je suradnja s dječjim odjelom Gradske knjižnice u sklopu koje je postavljena interaktivna matematička izložba „Matematika svuda oko nas“. Na postavljanje izložbe potaknuli su nas zimski školski praznici tijekom kojih će djeca imati priliku više boraviti u knjižnici i aktivno koristiti ponuđene materijale. Osoblje knjižnice prepoznaje važnost inicijative i predlaže organiziranje radionice i predavanja o značenju i važnosti razvoja matematičke kompetencije kod djece. U sklopu radionice posjetiteljima knjižnice podijeljeni su letci kojima se mogu informirati o važnosti razvoja predmatematičkih vještina djece predškolske dobi. Interaktivnu izložbu posjetio je velik broj roditelja koji daju pozitivan osvrt na ovakav način rada. Kao najveću dobrobit roditelji izdvajaju usvajanje novih alata za učenje s djecom, jačanje međusobne komunikacije s odgojiteljima i drugim roditeljima te stvaranje prilika za razmjenu ideja i bolji uvid u način učenja djeteta predškolske dobi. Paralelno s tim, u sklopu odgojno-obrazovnih skupina zaživjeli su projekti „Pričom do matematike“ i „Igrom do matematike“. U radu na projektu kao poveznice koristimo priče: *Vrlo gladna gusjenica*, *Točka na bijelom papiru*, *Ti nisi kao mi*, *Jare koje je znalo brojati do 10*, *Tri praščića*, *Stonoga u trgovini* i druge matematičke priče ili pjesmice u stihu. Radom na navedenim projektima ostvarena je suradnja s PMF-om na natječaju „Fizika za vrtiće“ te su primjeri dobre prakse prikazani u časopisu „Osmijeh“. Razvijanje partnerskih odnosa s roditeljima nastavljeno je aktivnošću „Svakog tjedna igra jedna“ s ciljem da se roditelji uključe u razvoj odgojno-obrazovnog procesa djece. Također smo željeli približiti im i odgojno-obrazovni proces, što on uistinu jest, što činimo na način da pedagošku dokumentaciju, fotodokumentaciju, transkripte dječjih razgovora, likovne radove djece prikazujemo roditeljima u vidu plakata, a stvaramo i interaktivne plakate u sklopu centara za roditelje odgojnih skupina.

Radni dogovori na razini objekta koji se odvijaju svakog tjedna omogućuju bolje upoznavanje i povezivanje odgojitelja i aktualnih situacija unutar skupina. S obzirom na iskazani interes odgojitelja za buduće uključivanje u „Večer matematike“, pozitivan stav za uvođenje inovativnosti u odgojno-obrazovni rad i za navedene projekte u skupinama, pojavio se interes za obilježavanje manifestacije „Noć knjige“, i to na način da se nekoliko odgojnih skupina međusobno poveže uz jednu temu, priču. Priče, koje velikim dijelom objedinjuju aktualnosti u brojnim odgojnim skupinama i interese djece kao lajtmotiv, predstavljaju ovdje ključni element suradnje odgojitelja, kojima daju autonomiju u kreiranju odgojno-obrazovnog procesa, i roditelja kao ravnopravnih partnera za poticanje rasta i razvoja djece. Ovakav način organiziranja radionica, širenjem prema drugim skupinama, pokazuje spremnost odgojitelja da u procesu promjena budu jedni drugima podrška uz suradnju, timski rad i zajedničko učenje.

Zaključak

Za ostvarivanje plana potrebno je više od pet godina jer promjena je proces, a ne događaj (Fullan, 1982; Stoll i Fink 1996). Promjene pokreće manji broj ljudi koji, malim koncentričnim krugovima, ideje i entuzijazam šire unutar mikrosredine uz podršku i povjerenje ravnatelja. Ne odustajući od vlastitih ideja, profesionalne odgovornosti i entuzijazma, sebe u cijelosti, ni u situacijama kada se čini da se poput domino efekta urušava sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja „...neki ljudi pokreću stvari, neki ljudi gledaju kako se one događaju, a neki se pitaju: 'Što se dogodilo?'“ (Stoll i Fink, 1996, str. 219).

Možemo vidjeti da kiša pada i ništa ne poduzeti ili uzeti kišobran, sagledati situaciju i krenuti prema procesu transformacije. Promjena je osobna i razvojna, a odgojitelji se međusobno razlikuju po spremnosti prihvaćanja inicijativa. Iskustvo, znanje i energija koju dolazak novih odgojitelja donosi u ustanovu najznačajniji je segment prema početku promjene. Važno je osvijestiti da pojedinac ima veliku moć u uvođenju promjena, no to nije dovoljno ako okolina nije otvorena, spremna na „dijalog“, isprobavanje novih strategija rada, prihvaćanje sugestija, implementiranje novog i refleksiju odgojno-obrazovnog rada. U stvaranju promjena vrijeme je najznačajniji saveznik, tijekom kojeg se stvara kritična masa koja zajedno, mijenjajući vlastita uvjerenja, mijenja kulturu odgojno-obrazovne ustanove.

Literatura

- Bruner, J. (2000). *Kultura obrazovanja*, Zagreb: Educa.
- Stoll, L., Fink, D. (1996). *Mijenjajmo naše škole*, Zagreb: Educa.
- Senge, P. M. (2001). *Peta disciplina principi i praksa učće organizacije*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Višnjić Jevtić, A. (2018) *Izazovi suradnje: razvoj profesionalnih kompetencija odgojitelja za suradnju i partnerstvo s roditeljima*. Zagreb: Alfa
- Vujčić, L. (2011). *Istraživanje kulture odgojno-obrazovne ustanove*.

Baština – zalog za održivu budućnost

Natalija Malić
Marija Srakec

Sažetak

Već od najranije dobi kod djece potičemo razvoj senzibiliteta za očuvanje kulturnog identiteta, tradicijskih vrijednosti i baštine koju smo naslijedili od naših predaka. Trajna je to zadaća kojom nastojimo pridonijeti odgoju za održivi razvoj. Očuvanju nacionalne baštine, kao jednom od segmenata održivog razvoja, pridajemo veliku pozornost, pristupamo joj odgovorno i s velikim entuzijazmom i ljubavlju jer ćemo jedino tako moći djecu pripremiti za odgovornost čuvanja baštine i prenošenja iste na nove naraštaje. Čuvati kulturni identitet i tradiciju jednako je važno kao i prihvaćati suvremena znanstvena postignuća. I jedno i drugo, zaslužuje se s poštovanjem implementirati u planiranje odgojno obrazovne prakse.

Ključne riječi: kulturni identitet, odgojno-obrazovna praksa, tradicijske vrijednosti, održivi razvoj.

Uvod

Uključivanjem djece u aktivno istraživanje baštinskih elemenata potičemo njihovu radoznalost, kreativnost i samopouzdanje, izgrađujemo njihov identitet i osobnost te stil ponašanja i komunikacije (Kostović-Vranješ i Šiškor, 2005). Istraživanjem baštine u našoj skupini djeca imala i brojne prilike za razvoj različitih vještina, sposobnosti i stjecanje znanja koja će im moći koristiti u sljedećim fazama njihova cjelokupnog razvoja. U okviru našeg etno dramskog programa intenzivnije se bavimo tematikom tradicije, nacionalne baštine i folklor, pa upravo u tim sadržajima tražimo mogućnosti i kreiramo aktivnosti u kojima djeca mogu ostvariti svoje potencijale i uz koje maksimalno ostvarujemo zadaće iz svih područja djetetova razvoja. Aktivnosti pažljivo biramo prema razvojnoj dobi djece, vodeći računa da se sadržaji stapaju s drugim potrebama i interesima djece, izbjegavajući svaku mogućnost prezasićenosti. Paralelno s fazama cjelokupnog razvoja djece, nježno ih vodimo i kroz upoznavanje baštine: jezične, glazbene, kulturne; materijalne i nematerijalne, od jednostavnijih sadržaja prema složenijima i u odnosu na njihov interes prema određenoj temi i vrsti aktivnosti

U okviru integriranog etno dramskog programa, mi uz igru promičemo važnost očuvanja nacionalne baštine i važnost odgoja za održivi razvoj. Izdvajamo ovdje neke segmente iz naše odgojno-obrazovne prakse.

Tradicijske dječje igre – bogatstvo jezične i glazbene baštine

Uz tradicijske dječje igre s djecom smo "obišli" sve krajeve Hrvatske. Neke od jednostavnijih igara mogu se koristiti u radu s djecom već u najranijoj dobi. Ritmične su, zabavne, pozivaju na igru u zajedništvu. Mlađa djeca osobito vole igre u kolu i kada u njima sudjeluju i odrasli. U tradicijskim igrama djeca imaju prilike razvijati mnoge vještine i sposobnosti. Uče se kretati u raznim formacijama, razvijaju spretnost, osjećaj za ritam, socijalne vještine. Kako djeca sazrijevaju, igre mogu biti složenije. Jedan od glavnih preduvjeta za uspješan rad s djecom određena uzrasta temelji se na primjerenom i autentičnom izboru građe (Goran Knežević, 2005.). Igre obiluju starim jezičnim izrazima i često glazbenom pratnjom na tradicijskim instrumentima, u čemu se upravo ogleda njihova baštinska vrijednost. Dječje tradicijsko stvaralaštvo ima sve bitne elemente predajne kulture. Prenošeno s koljena na koljeno, očuvalo je mnoge stare običaje (Goran Knežević, 2002.).

Slika 1: Tradicijska igra s pjevanjem - Pod mostec

Slika 2: Stari običaj - Matkanje

Pučki običaji – društveni život na način naših predaka

Tradicija i pučki običaji naših krajeva gotovo su nestali. Mi ih u vrtiću pokušavamo spasiti od zaborava koliko je to moguće, barem uz igru u našem vrtićkom okružju. To su uglavnom običaji vezani za blagdane i datume koji se i dalje tradicionalno obilježavaju, ali na načine koji sve manje počivaju na našoj, hrvatskoj tradiciji. Pri planiranju aktivnosti i igara običaja, mi se nastojimo s djecom vratiti u prošlost, dočarati im kako su se nekada ljudi pripremali za Božić, Uskrs, fašnik... Važno nam je djeci osigurati materijalno okružje bogato izvornim predmetima i materijalima koji su se nekad koristili kako bi djeca doživjela što autentičnije iskustvo. Zato npr. kada obilježavamo običaje vezane za blagdan Božića, neizostavni materijali za izradu ukrasa i ukrašavanje prostora su slama, licitari (koje sami izrađujemo), orasi, češeri i sl. Uz blagdan Uskrsa njegujemo običaj bojenja pisanica lukom i listovima različitih biljaka umjesto gotovim bojama iz vrećica koje su djeci možda primamljivije, sve dok ne dožive iskustvo starinskog načina bojenja pisanica i dok ne vide rezultate svog vlastitog truda. Sva djeca vole fašnik i kostime omiljenih im junaka, no u skupini s ovako specifičnim programom fašnik izgleda drukčije. S djecom se odabere neka tema, npr. svadba, neka tradicijska priča ili slično, podijele se uloge, izrade kostimi u suradnji s obiteljima. Djeca se susreću s drukčijim literarnim i glazbenim sadržajima, onima koji su preuzeti iz tradicije, a cijeli tijekom priprema prožet je duhom zajedništva, veseljem, smijehom i humorom koji je prilično potisnut iz naše svakodnevice. Ovo je nekoliko primjera uz koje možemo s djecom njegovati stare običaje, a da oni osjete i dožive njihov smisao, a to je ponajprije osjećaj zajedništva, suživot različitih generacija, zabava, druženje i igra bez skupljenih igračaka.

Tradicijski obrti – znanja i vrijednosti, blago naših predaka

Autentični hrvatski tradicijski obrti neizmjenjivo su blago hrvatske baštine i naša je zadaća sačuvati ih od zaborava. Zašto ne sačuvati znanja koja su naši predci prenosili s koljena na koljeno i za buduće generacije? Upoznavanje tradicijskih obrta u vrtićkom okružju planirali smo onda kada su dječji interes i njihove razvojne sposobnosti dosegli razinu na kojoj oni mogu razumjeti, istraživati, promišljati i uključiti se svojim stvaralačkim potencijalima. Konkretno, u našoj je skupini projekt tradicijski obrti trajao cijelu pedagošku godinu. Djeca su imala dovoljno vremena za proigravanje. Svaki obrt s kojim smo se susreli bio je dovoljno dugo u našem okružju kako bi

djeca imala dovoljno vremena za istraživanje i izražavanje vlastite kreativnosti i stvaralaštva. Obrti su se izmjenjivali s određenim vremenskim razmakom kako bismo izbjegli prezasićenost kod djece. Prije početka projekta u skupini, u vrtićkom okružju, zajedno s roditeljima, koji su pokazali oduševljenje projektom, djecu smo odveli na izlet u Muzej Kumrovec u kojem su djeca u pratnji svojih roditelja i odgojitelja te pod vodstvom stručnog vodiča imala nezaboravan susret s autentičnim primjerima i u autentičnom okružju. Ovdje ne možemo ne spomenuti koliko su djeca, a i odrasli profitirali u smislu produblivanja zajedništva i koliko smo se mi odrasli osnažili u zajedničkim nastojanjima za dobrobit djece.

Prilikom upoznavanja pojedinog obrta, svaki je put u našoj sobi nastajala nova radionica ispunjena materijalima i alatima koji se koriste u tom obrtu i pomoću kojih su i djeca svladavala nove vještine, obogaćivala svoje spoznaje te ostvarivala svoje kreativne i stvaralačke potencijale. Koje smo sve obrte upoznali kroz projekt? Proizvodnja dječjih drvenih igračaka Hrvatskog zagorja - ustupanjem kolekcije starih tradicijskih igračaka iz djetinjstva jednog roditelja čija se obitelj i bavila upravo ovim zanatom, zapravo je i krenula ideja i poticaj za projekt. Zatim tu su i obrti: medičarski obrt izrade licitara, tkanje, pletenje šibljem, lončarstvo, izrada nošnje. Projekt Tradicijski obrti smatramo iznimno vrijednim dijelom naše pedagoške prakse. Uz njega smo senzibilizirali djecu za očuvanje nacionalne baštine (neki od njih uvršteni su na Listu svjetske nematerijalne baštine). Kontinuirano smo poticali razvoj svijesti o održivom razvoju s naglaskom na važnosti očuvanja znanja i vrijednosti koje su nam baštinili naši predci i promišljanjem kako ih možemo koristiti u stvaranju nekih novih vrijednosti. Djeca su tijekom projekta razvijala pozitivan odnos prema ljudskom radu i vrijednostima stvorenima ljudskim radom. Tijekom projekta djeca su imala mnoge prilike za iskustveno učenje, s izvornim materijalima i alatima. Dječja igra bila je obogaćena mnogim prilikama za razvoj vlastite kreativnosti, stvaralaštva i cjelovitog razvoja. Njihovi uradci postajali su dio našeg svakodnevnog okružja i djeca su ih s osobitim ponosom koristila u igri. U projekt su aktivno bili uključeni i roditelji što je dodatno doprinijelo i senzibiliziranju odraslih na veću posvećenost ovom segmentu održivog razvoja, a ponajprije je osnažilo partnerstvo obitelji i vrtića, bez kojeg ne bismo mogli ostvariti ni ovaj projekt, ni naš program u okviru kojeg se upravo bavimo čuvanjem tradicijskih vrijednosti.

Slika 3: Lončarsko kolo na nožni pogon

Slika 4: Rifljača kao instrument

Stari predmeti – materijalna baština

Naša nastojanja da stvorimo poticajno materijalno i socijalno okruženje u kojem radimo i živimo i u kojem promičemo vrijednosti tradicijske kulturne baštine rezultirala su prikupljanjem mnoštva starih predmeta. Mnoge od njih donirali su nam roditelji čija su djeca bila ili jesu polaznici našeg programa. Drvene posude koje su se nekad koristile za različite namjene, stare alatke, svjetiljke, starinska glačala, starinsko posuđe, pomagala kojima su se nekada služili u radu, drvene igračke, dijelovi narodnih nošnji... sve je to dio našeg okruženja, stalnog ili povremenog. Sa svakim od tih predmeta djeca se upoznaju pojedinačno, detaljno i kroz priče koje tim predmetima naglašavaju vrijednost, osobito onu emotivnu jer svaki taj predmet bio je dio nečijeg doma, neke obitelji i to tijekom više generacija. Djecu potičemo da se s osobitim poštovanjem odnose prema predmetima koje imamo sreću i privilegiju imati i čuvati u našem vrtiću, u našoj skupini. Većina predmeta djeci je dostupna za igru, a oni se brinu o njima, pažljivo ih i nežno koriste. Na ovaj način ujedno doprinosimo i razvoju ekološke svijesti, u igri koristimo već postojeće predmete i dajemo im novi smisao.

Ishodi – postignuća koja bilježimo u odnosu na bavljenje tradicijskom kulturom i baštinom:

- ✓ razvijenije motoričke sposobnosti, osobito specifične plesne sposobnosti
- ✓ razvijena sposobnost empatije, uvažavanja, dijeljenja, uvažavanja različitosti, tolerancije
- ✓ snažnije povjerenje, suradnja, podrška, timski rad
- ✓ pojačana odgovornost za sebe i druge, prema baštinskim vrijednostima
- ✓ kvalitetnija interakcija, komunikacija – govorne sposobnosti, poštovanje materinskog jezika, socijalne i komunikacijske vještine
- ✓ bolje razumijevanje međuljudskih odnosa, ponašanja
- ✓ veći senzibilitet za otkrivanje, istraživanje i doživljavanje bogatstva tradicionalnih vrednota i vrednota suvremene kulture
- ✓ intenzivniji razvoj kognitivnih funkcija, kreativan pristup učenju, radoznalost za istraživanje, širenje baze znanja, osobito o kulturi, tradiciji i nasljeđu
- ✓ intenzivniji razvoj osobnih kompetencija
- ✓ veći interes, zanimanje i ljubav prema svim vrstama i kategorijama umjetnosti
- ✓ izražajnija kreativnost, stvaralaštvo, smisao za humor
- ✓ bolje interpretativne i izražajne sposobnosti – izražavanje pokretom, govorom, glazbom, scenskim i likovnim izričajima
- ✓ osnaženost za djelovanje u stvarnom životu – prenošenje iskustava i doživljaja drugima, vršnjacima i odraslima.

Zaključak

Na temelju vlastite prakse svjedočimo koliko su djeca u predškolskoj dobi motivirana za istraživanje i upoznavanje tradicijske i kulturne baštine i oduševljena time, a naša nacionalna baština svojim bogatstvom zaista nudi bezbrojne mogućnosti koje mi odgojitelji možemo iskoristiti, ne samo za upoznavanje baštine, već za cjelokupni djetetov razvoj. Trebali bismo zato svako nastojanje s ciljem očuvanja baštine, kao neprocjenjivog zaloga za budućnost, započeti upravo u toj najranijoj dobi. Upoznajući djecu s vlastitom kulturom, tradicijom i baštinom, doprinosimo odrastanju djeteta u osobu koja će poštovati svoj i tuđi identitet, svoju kulturu i tuđe kulture i koja će svoje djelovanje u stvarnom životu temeljiti na toleranciji, solidarnosti i humanim vrijednostima. Uključivanje djece rane i predškolske dobi u istraživanje vlastite kulturne baštine pridonosi očuvanju tradicijskih vrijednosti te uz kulturni, nacionalni i osobni identitet promiče interkulturalnu i međugeneracijsku suradnju i društvenu koheziju (Kostović-Vranješ, 2015.).

Literatura

Ćurić, A. (2013) Vrtići kao primjeri održivosti. *Dijete, vrtić, obitelj*, 19 (74), 13-15.

Knežević G. (2002) *Naše kolo veliko* – Hrvatski dječji folklor. Ethno

Knežević G (2005)., *Srebrna kola, zlaten kotač*. Ethno

Kostović-Vranješ, V. (2015): Baština – polazište za promicanje odgoja i obrazovanja za održivi razvoj, *Školski vjesnik*, 64(3), 439-452

Kostović-Vranješ V., Šiškov R.(2003): Kuće naših predaka. *Zbornik radova Znanstveno stručnog skupa s međunarodnom suradnjom „Od baštine za baštinu“* Preuzeto: 27. 1. 2024. hrcak.srce.hr./file /404231

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2010) *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i opće osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje*

Moj kvart Trnsko

Franka Miko Matošević

Biljana Vidačić Maraš

Marijana Srdarević

Sažetak

Učiti biti aktivni sudionik u svom okruženju i učiti činiti proaktivno i odgovorno u okviru odgoja i obrazovanja za održivi razvoj ima veliku vrijednost za djecu rane i predškolske dobi. U projektu Moj kvart Trnsko djeca su istraživala samo naselje u kojem žive (povijest, promet, sadržaje, prirodu) te mogućnosti djelovanja unutar svoje zajednice. Upoznavanjem i istraživanjem neposrednog okruženja, aktivnom participacijom u istom, povezivanjem s užom i širom zajednicom kod djece se potiče razvoj traženja relevantnih informacija, sposobnost za zajednički rad i učenje, kreativnost u traženju rješenja te razvoj empatije i poštovanja drugih i drukčijih. Djeca takvim pristupom uče o sebi, o vlastitim i tuđim potrebama i odgovornostima te sagledavaju sebe kao pojedinca i kao aktivnog subjekta u svom okruženju.

Ključne riječi: *aktivna participacija, neposredna i šira zajednica, povezivanje.*

Uvod

Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj podrazumijeva široko shvaćanje održivosti i razumijevanje njegove važnosti i vrijednosti za djecu rane i predškolske dobi. Osim biološko-ekološkog aspekta, on podrazumijeva i niz drugih komponenti kao što su primjerice zdravstveni, ekonomski, pravni i sociokulturni aspekt (Uzelac, Lepničnik-Vodopivec, Anđić, 2014). Dijete rane i predškolske dobi spoznaje svijet otkrivajući i rješavajući konkretne probleme u konkretnom okruženju. Ono time stječe spoznaje i iskustva o sebi, o sebi u odnosu s drugima i svijetu koji ga okružuje. Praktičnim djelovanjem u svojem neposrednom okruženju kod djeteta se razvijaju vrijednosti i stavovi. Huckle (2006. prema Anđić i Tatalović-Vorkapić, 2015) navodi kako se te vrijednosti odnose, među ostalim, na poštovanje i preuzimanje odgovornosti za sebe i svijet oko sebe. Osim praktičnih iskustava, upravo se razvojem stavova i vrijednosti utječe na djetetovo djelovanje u budućnosti. Ciljevi su odgoja i obrazovanja za održivi razvoj u ranoj i predškolskoj dobi, među ostalim, i njegovati svjesnost, znanje, vrijednosti, ponašanja i navike povezane s održivim razvojem, razumjeti sebe i druge u odnosu na vezu sa širim prirodnim i društvenim okruženjem i na razvojno primjeren način učiti o poduzimanju smislenih akcija (Yan i Fengfeng, 2008).

Prikaz iz prakse – projekt *Moj kvart Trnsko*

Istražujući i provodeći različite aktivnosti usmjerene prema održivom razvoju, djeca uče aktivno sudjelujući i uz igru. Kako ističe Slunjski (2012, str. 167), „djeca uče od rođenja, njihovo je učenje cjelovito, uče kroz izravno neposredno iskustvo, kroz igru i aktivno sudjelovanje u interakciji s drugom djecom i odraslima koji ih podržavaju, u pristupu u kojem ih se uvažava.“ Dokumentirajući aktivnosti, djeca imaju priliku osnažiti svoje kompetencije i evaluirati svoje djelovanje. Ovakvim pristupom djeca se osposobljavaju za aktivno promišljanje, razvijanje kritičkog mišljenja te odgovorno djelovanje unutar mikrookoline i makrookoline. Ti naponi učvršćuju njihovu ulogu kao aktivnih sudionika u očuvanju okoliša i unaprjeđenju zajednice te potiču razvoj vještina poput suradnje, odgovornosti i empatije. Integracija principa održivog razvoja u odgojno-obrazovnu praksu priprema djecu da postanu aktivni subjekti u stvaranju održivije budućnosti.

U razgovoru s djecom o njihovim pravima i obvezama primijećen je interes i želja za proaktivnim djelovanjem i očuvanjem okoliša. Nakon uspješne realizacije projekta *Mala slobodna knjižnica*, koji su djeca samoinicijativno osmislila i ostvarila uz podršku roditelja i odgojitelja, izražena je želja za nastavkom sličnih aktivnosti. Praćenjem njihovih zamisli, korištenjem etnografskih zapisa, promišljanjem unutar projektnog pristupa te istraživanjem mogućih smjerova planiranja i djelovanja osmišljen je projekt *Moj kvart Trnsko*. Projekt u okviru područja održivog razvoja nametnuo se kao logičan izbor s aspekta njihovih interesa i prethodnih iskustava te činjenice da održivi razvoj postaje temeljni dio prakse u odgoju i obrazovanju, osiguravajući holistički razvoj djece i očuvanje okoliša za buduće generacije (Siraj-Blatchford i Pramling, 2010).

Primarna vodilja u stvaranju sheme projekta bila su trenutačna znanja i iskustva djece te njihova percepcija neposredne okoline. Djeca su nizom aktivnosti, uključujući pregled fotografija i videozapisa te refleksiju, svakodnevno širila svoje znanje, razumijevanje i iskustvo o naselju u kojem žive. Oni svakodnevno prolaze naseljem, ali nemaju detaljno znanje o njemu ni o ljudima koji u njemu žive. Istovremeno iskazuju interes za istraživanje svoje okoline. U skladu s tim, ponuđene su im fotografije njihova naselja, susjednih naselja te glavnih ulica i avenija koje ih okružuju. Istraživanje neposrednog okruženja produbljeno je korištenjem digitalnih karata na projektoru, crtanjem karata (poput puta od kuće do vrtića) te svakodnevnom refleksijom o novim informacijama koje su saznali. Korištenje digitalnih karata dodatno je produbilo njihovo razumijevanje prostora te ih je potaknulo na aktivno sudjelovanje u istraživanju.

Tijekom šetnji naseljem djeca su primijetila oštećene klupice, devastirane tobogane, nedostatak kanti za smeće te prenatrpane kontejnere. Koristeći kombinacije likovnih tehnika, (crtanja, slikanja i modeliranja) i digitalnih medija (fotografiranja i stvaranja videozapisa), dokumentirali su probleme u naselju. Svoje ideje i zapažanja pretvorili su u akciju izrade karte naselja na kojoj označavaju uviđene probleme. U suradnji s roditeljima izrađuju makete zgrada od pedagoški neoblikovanih materijala kako bi se lakše orijentirali na karti. Inspirirani inicijativom „Čisteći medvjedići“, djeca su prepoznala potrebu za sličnom akcijom u svojem naselju te su aktivno sudjelovala u osmišljavanju i provedbi planova čišćenja i brige za okoliš. Zajedno dogovaraju izradu i izlaganje natpisa s upozorenjima o brizi za okoliš. Osmišljavaju svoje plakate te zajedno s roditeljima označavaju na karti koji su dio naselja očistili i gdje su postavili plakate. Djeca samostalno dokumentiraju stanje fotografiranjem prije/poslije, slikanjem i crtanjem. Reflektirajući se na provedene aktivnosti, djeca pokazuju snažnu želju i motivaciju za daljnjim akcijama u zajednici. Angažiranost roditelja rasla je s razvojem projekta te su roditelji kontinuirano isticali kako su djeca razvila veće poštovanje prema okolišu i stekla svijest o važnosti očuvanja čistog i uređenog okoliša nakon sudjelovanja u aktivnostima čišćenja naselja. Također su primijetili da su se djeca osjećala ponosno i ispunjeno nakon što su doprinijela poboljšanju svoje lokalne zajednice, što je rezultiralo jačanjem njihove povezanosti s istom.

Promišljajući o daljnjim akcijama, djeca su predložila kako bi, osim doniranja knjiga i igračaka u Male slobodne knjižnice, mogli oformiti slobodni dućan, ljekarnu i vrt. *Mali slobodni vrt* stoga je inspiriran željom djece da pomognu zajednici. U suradnji s udrugom Vestigium uključuju se u inicijativu „Uzgoj hrane u gradu u povišenim gredicama“. Istražuju pojmove poput bioraznolikosti, permakulture, sadnje samoodrživih biljaka (Pavleka, 2023), osvještavajući socijalnu dimenziju problema nestanka hrane i siromaštva. Reflektirajući se na aktivnosti, promatrajući snimke i fotografije, zaključuju kako bi i u Africi trebalo formirati slobodne vrtove jer bi manje ljudi bilo gladno. Aktivnosti istraživanja bioraznolikosti uključivale su promatranje različitih vrsta biljaka i životinja u njihovu okolišu te usporedbu njihovih karakteristika koristeći se digitalnim medijima, časopisima te tematike, enciklopedijama, povećalima, higrometrom, barometrom. Djeca su također određivala pH-vrijednost tla te uspoređivala biljne i životinjske vrste koje žive u različitim vrstama tla. Istražujući različite vrste biljaka te osvještavajući važnost odgovornog ponašanja prema hrani, djeca su, među ostalim, aktivno sudjelovala u promicanju

zdrave prehrane. Osim što su istraživala raznolikost biljnih vrsta i njihov utjecaj na okoliš, djeca su se angažirala i u izradi zdravih jelovnika. Koristeći sastojke iz različitih reklamnih letaka, kombinirali su namirnice kako bi osmislili uravnotežene obroke. Promicanje zdravih prehrambenih izbora, u ovom kontekstu, pridonosi širenju svijesti o važnosti pravilne prehrane unutar zajednice.

Nakon sadnje bilja te izrade hotela za kukce i gliste djeca sade voće i začinsko bilje koje vješaju na ogradu vrtića kako bi hrana postala dostupna stanovnicima naselja. Pišu pravila *Malog slobodnog vrta* u kojima navode kako svatko može slobodno ubrati biljke, no ne smiju ih trgati i čupati. Ova pravila ne samo da promiču suradnju već i odgovornost prema okolišu i zajednici. Izuzetno su zainteresirani za aktivnosti kojima djeluju na širu zajednicu pa se *Mali slobodni vrt* širi na veliki dio vrtićke ograde. Osim što su posadili biljke, željeli su osvijestiti stanovnike naselja o važnosti očuvanja okoliša te su tako nastali crteži koji imaju edukativnu svrhu, kako za njih, tako i za širu javnost. Uz pomoć odgojitelja oglasili su svoju inicijativu i na lokalnoj Facebook stranici naselja.

Jedan je od ključnih aspekata njihove inicijative održavanje vrta bez upotrebe pesticida. Istraživali su moguće alternative pesticidima i odlučili se za ekološki prihvatljive metode zaštite bilja. Umjesto kemikalija redovito se koriste prirodni načini održavanja ravnoteže u vrtu, poput privlačenja korisnih kukaca i ptica koje se hrane štetnim insektima. Ova praksa ne samo da je doprinijela zdravlju biljaka već je i smanjila negativan utjecaj na okoliš.

Djeca su novostečena znanja integrirala i u nove aktivnosti. Na jednoj od gredica posadili su repu, a nakon čitanja priče „Djed i repa“ priču su dramatizirali. Koristeći pedagoški neoblikovan materijal, izradili su rekvizite za predstavu, a dolaskom toplijeg vremena odlučili su izvoditi predstavu na terasi uz gredicu u kojoj je posađena repa. Ova prilagodba pokazuje njihovu sposobnost povezivanja iskustava iz vrtne aktivnosti s dramskim izražavanjem. Uz dijalog i zajedničko stvaralaštvo djeca su uspostavila suradnju koja je rezultirala uspješnom realizacijom predstave. Nakon uspješne dramatisacije osmislili su svoju priču o čarobnom drvetu koje živi u našem naselju. Zanimljivo je istaknuti kako su stvaranjem priče o čarobnom drvetu izrazili svoju zainteresiranost za promjene u okolišu te su likovnim i pripovjednim elementima istaknuli važnost očuvanja prirode te potrebu za promjenama koje bi doprinijele očuvanju okoliša. Ova aktivnost potaknula ih je da razmišljaju o alternativnim rješenjima za probleme u okolini te na angažman u njihovu rješavanju. Osim toga, stvaranje priče o čarobnom drvetu omogućilo je razvoj kreativnosti te izražavanje vlastitih ideja na jedinstven i originalan način.

Korištenje projektnog pristupa u okviru rada na održivom razvoju omogućava upoznavanje i istraživanje neposrednog okružja, aktivnu participaciju u istom i povezivanje s užom i širom zajednicom. Ovakvim se načinom rada kod djece potiče razvoj traženja relevantnih informacija, sposobnost za zajednički rad i kreativnost u traženju rješenja. Djeca takvim pristupom uče o sebi, sagledavaju sebe kao pojedinca i kao aktivnog subjekta u svom okružju, uče o vlastitim i tuđim potrebama i odgovornostima.

Zaključak

Zajednica može rasti i povezivati se uz naoko male inicijative koje imaju veliku vrijednost za razvoj i učenje djece rane i predškolske dobi. Pozicioniranjem vrtića kao aktivnog participanta u zajednici, uz suradnju djece međusobno, djece i odgojitelja, roditelja i same zajednice, djeca imaju priliku uvidjeti i iskusiti važnost i vrijednost aktivne participacije za dobrobit zajednice u kojoj žive, kao i za osobnu dobrobit. Sve to dugoročno ostavlja trag usvajanjem znanja i stjecanjem vještina i iskustava koje će doprinijeti rastu i razvoju slobodnog i osviještenog pojedinca koji razumije vrijednost i važnost aktivnog djelovanja u svom neposrednom okružju, a za boljitak šireg društvenog konteksta.

Literatura

- Anđić, D. i Tatalović-Vorkapić, S. (2015). Kako mjeriti održivo ponašanje? Adaptacija i validacija Upitnika o održivom ponašanju. *Revija za sociologiju*, 45(1), 69-97.
- Pavleka, P. (2023). *Šumski vrt – Vrt obilja*. Zmag – Zelena mreža aktivističkih grupa.
- Siraj-Blatchford, J., i Pramling, I. (2010). Održivi razvoj u ranom djetinjstvu: Perspektive i smjernice. *Early Childhood Development in Practice*, 12(3), 45-60.
- Slunjski, E. (2012). Dijete kao znanstvenik – prirodoslovni aspekti suvremeno koncipiranog kurikuluma ranog odgoja, *Školski vjesnik: časopis za pedagoška i školska pitanja*, 61 (1-2), 163-178.
- Uzelac, V., Lepičnik-Vodopivec, J. i Anđić, D. (2014). *Djeca – Odgoj i obrazovanje – Održivi razvoj*. Golden marketing – tehnička knjiga.
- Yan, L. & Fengfeng, L. (2008). Building a harmonious society and ECE for sustainable development. U Pramling Samuelsson, I., Kaga, Y. (Eds.), *The contribution of early childhood education to sustainable society* (str. 43-52). UNESCO.

Jačanje kulturne osjetljivosti suradnjom s vrtićem iz Indije

Nikolina Prpić

Sažetak

Projekt jačanja kulturne osjetljivosti proveden je u suradnji s vrtićem Cambridge Montessori Pre School iz Vizianagarama u Indiji. Cilj projekta bio je da djeca izravnom komunikacijom putem videopoziva, kao i komunikacijom putem fotografija u aplikaciji „Say Hello“ upoznaju indijsku kulturu, a vršnjacima u Indiji predstave sebe i vlastitu baštinu. Ključno je bila potaknuti razvoj razumijevanja, uočavanja međusobnih sličnosti i bogatstva o razlikama, poticati na toleranciju i interkulturalizam te razvijati socijalne i komunikacijske kompetencije djece. Posebna pažnja posvećena je kognitivnim, društvenim i emocionalnim dimenzijama. Aktivnostima kojima su odgojitelji pripremali za djecu, ali još više uočavanjem spontanijih situacijskih poticaja i interesa djece, potican je razvoj svih ključnih kompetencija. U projekt su bili aktivno uključeni roditelji putem obiteljskih aktivnosti i prezentacija, a projekt je predstavljen i lokalnoj kulturnoj zajednici izložbom dječjeg stvaralaštva u Knjižnici „Dubrava“.

Ključne riječi: baština, komunikacija, kulturna osjetljivost, međuvršnjačko učenje, suradnja.

Uvod

Temeljni je dokument ranog i predškolskog odgoja u Republici Hrvatskoj Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj iz 2015. godine. Usmjeren je na cjeloviti razvoj, odgoj i učenje djece te razvoj njihovih kompetencija. Također, prema Nacionalnom kurikulumu, kulturna svijest i izražavanje razvijaju se poticanjem stvaralačkog izražavanja ideja, iskustava i emocija djeteta, a osnažuju se razvojem svijesti djeteta o lokalnoj, nacionalnoj i europskoj kulturnoj baštini i njihovu mjestu u svijetu. Pritom je važno osposobljavati dijete za razumijevanje kulturne i jezične raznolikosti Europe i svijeta. Kvalitetno koncipiran kurikulum ranog odgoja treba se ujedinjeno skrbiti za sva područja djetetova razvoja (Slunjski, 2013). Proces globalizacije i perspektiva razvoja društva temeljenog na znanju stvaraju nove potrebe na razini društvenog života i života pojedinca u području tehnološkog, gospodarskog, znanstvenog i osobnog razvoja (Vekić-Kljajić, 2016).

Opisani projekt „Jačanje kulturne osjetljivosti suradnjom s vrtićem iz Indije“ primjer je dobre prakse: kako se teorijske smjernice cjeloživotnog učenja, stjecanja ključnih vještina i znanja, formiranje načela i stavova, tolerancije i interkulturalizma provode planiranim aktivnostima, ali i uvažavanjem dječje inicijative i interesa. Suradnja je ostvarena međunarodnim projektom „Say Hello“ (FINI zavod Radeče, delo za mlade, 2011), a čiji je cilj povezivanje vrtića iz različitih zemalja svijeta sa svrhom međusobnog upoznavanja, suradnje, razvoja tolerancije i interkulturalizma. Projekt se sastoji od pet cjelina, takozvanih prstiju: „To sam ja“, „To je moja obitelj“, „To je moj vrtić“, „To je moj grad“ i „To je moja zemlja“.

Prikaz projekta

Projekt je započeo povezivanjem s indijskim vrtićem Cambridge Montessori Pre School iz Vizianagarama putem aplikacije. Dječji vrtić Ivane Brlić- Mažuranić uključio se u „Say Hello“ već treći put, ovog puta s mješovitom odgojnom skupinom „Lavići“ u programu integriranog ranog učenja engleskog jezika. Rad na projektima oblik je prirodnog integriranog učenja djece, naglašava aktivnu participaciju djece te potiče razvoj ne samo znanja i vještina, nego i emocionalne, moralne i estetske senzibilnosti djece (Slunjski, 2013).

Prva cjelina „To sam ja“ posvećena je predstavljanju osobnog identiteta djeteta. Osobni identitet osnažuje se poticanjem samopoštovanja, stvaranja pozitivne slike o sebi, izgradnjom

osjećaja sigurnosti pri susretu s novim ljudima i iskustvima. Svako dijete ima pravo na odgoj i obrazovanje koje prihvaća i podržava različitost identiteta. To podrazumijeva odstupanje od stereotipa i predrasuda bilo koje vrste i prihvaćanje individualnih posebnosti svakog djeteta (Šiškić, 2021). Djeca su crtala autoportrete nakon promatranja u ogledalu, izrađivala okvire za njih, uočavala vlastite tjelesne značajke, prezentirala jedna drugima kako su dobili ime, uočavala glasove/slova u vlastitom imenu, naučila engleske riječi za dijelove tijela, govorila o vlastitom napretku (kakvi su bili kao bebe, a što sada sve znaju i mogu) i o dječjim pravima. Ove aktivnosti poticale su razvoj fine motorike, likovne kreativnosti, izražavanje na materinskom i engleskom jeziku, razvoj predčitalačkih vještina, timski rad na izradi plakata i slikovnice.

Nakon prvog videopoziva i upoznavanja s indijskim vršnjacima, djeca su nizom istraživačkih aktivnosti upoznavala Indiju: tražila su ju na globusu, mjerila udaljenost od Hrvatske, naslikala kartu Indije, razgovarala o vremenskoj razlici, proučavala slikovne materijale, knjige o životu djece u Indiji, upoznavala indijske znamenitosti, klimu, prirodu i odjeću. Cijeli projekt pratili su članci u zidnim novinama „Lion News“ u kojima djeca izvještavaju roditelje i drugu djecu iz vrtića o važnim događajima u skupini. Nastali su plakati, slikovnice i likovni radovi. Radom na projektu djeca su jačala svoje spoznajne kapacitete, predčitalačke vještine, matematičke kompetencije i suradničko učenje.

Druga cjelina „To je moja obitelj“ usmjerena je na predstavljanje obiteljskog nasljeđa. Slunjski (2013) tvrdi da se interes roditelja za odgojno-obrazovni proces pojačava uključivanjem i iskustvenim učenjem. Stoga su djeca zajedno s roditeljima izradila obiteljsko stablo i prezentirala ga prijateljima u skupini. Svako dijete pokazalo je svojim prijateljima fotografiju svoje obitelji, ispričalo tko su sve članovi njegove obitelji, gdje žive, opisalo kuću i adresu. Djeca su izrađivala kućice u kojima su crtala vlastitu obitelj. Naučila su nove engleske riječi, pjesme i priče na temu „Family“ i „House“, izradila velike kuće od kartona i lutkice za simboličke igre. Ove aktivnosti poticale su razvoj fine motorike, likovne kreativnosti, izražavanje na hrvatskom i engleskom jeziku, usvajanje izraza za obiteljske veze, stjecanje socijalnih i komunikacijskih kompetencija.

Treća cjelina „To je moj vrtić“ izgrađuje kod djece svijest o pripadnosti široj društvenoj zajednici. Cilj je integriranog predškolskog kurikulumu pomoći djetetu da produbljuje razumijevanje vlastitog iskustva i okruženja u kojem živi (Slunjski, 2013). Naš se vrtić zove po književnici Ivani Brlić-Mažuranić, a naš mali područni vrtić zove se „Kosjenka“ po liku iz njezine priče. Stoga su se djeca bavila upravo tom pričom: izradila su slikovnicu, naučila ju pričati na engleskom jeziku kako bi ju predstavila prijateljima u Indiji, izradila su plakate o Ivani Brlić-Mažuranić i njezinu stvaralaštvu, ali i što se sve u vrtiću radi i maketu vrtića. Napravili su zajedničku slikovnicu „Zašto volim vrtić“, usvojili nove engleske riječi, pjesme i priče na temu „Kindergarten“, „Furniture“ i „Toys“. Bilo je to i vrijeme kad su se u našem vrtiću održavali „Večer matematike“ i „Božićni koncert“, pa smo ta događanja prezentirali partnerskom vrtiću u Indiji. Ovim aktivnostima doprinijeli smo razvoju matematičkih kompetencija, kompetencije „učiti kako učiti“, timskom radu i stvaralaštvu.

Četvrta cjelina „To je moj grad“ bila je posvećena Zagrebu. Baština je nositelj kulture, jezika, tradicije i povijesti te je od velike važnosti njezino očuvanje i zaštita (Ilić, 2018). Aktivnostima upoznavanja baštine gradili smo nacionalni identitet djece. Djeca su indijskim vršnjacima predstavila Zagreb pričom „Šestinski kišobran“ za koju su izradila aplikacije i kutiju za simboličku igru te stvaralačkim aktivnostima izrade kišobrana od vune i tehnikom kaširanja. Izradila su plakat „Volim Zagreb“, zagrebački grb i maketu crkve svetog Marka. Upoznala su šestinsku narodnu nošnju u kojoj su otplesala i otpjevala pjesme „Teče, teče bistra voda“, „Lepe ti je“ i „Zakaj volim Zagreb“ tijekom videopoziva indijskim vršnjacima. U engleskom dijelu programa djeca su usvojila nove riječi, pjesme i priče vezane za teme „Town“ i „Vehicles“. Ove su aktivnosti kompliciranije, dugotrajnije, zahtijevaju intenzivnu koncentraciju, usmjerene su na razvoj pažnje, ustrajnosti, dogovaranje i timski rad.

Peta cjelina „To je moja zemlja“ bila je posvećena Hrvatskoj. Djeca su naslikala veliku kartu Hrvatske i postere kojima su indijskim vršnjacima prezentirala Hrvatsku: zastavu, grb, prirodne znamenitosti, poznate izume (kravatu, padobran, penkalu, izmjeničnu struju) i izumitelje, sportove te Zagrebačku školu animiranog filma. Odgojitelj stvara bogato i raznoliko okruženje koje djecu potiče na raznovrsne aktivnosti i druženja s drugima. Potom djecu pažljivo promatra nastojeći dobro razumjeti njihove aktivnosti (Slunjski, 2008). Uočivši velik interes za animirani film, ponudili smo djeci aktivnosti izrade animiranih filmova tehnikom stop animacije. Djeca su stop animacijom izrađivala vlastite crtiće koje su prezentirala vršnjacima u Indiji. Za te crtiće osmišljavala su knjigu snimanja, izrađivala scenografiju i likove, snimala videozapise, birala glazbu i zvučne efekte. Time su razvijali filmsku pismenost i digitalne kompetencije, kao i svijest o nacionalnoj kulturi.

Nakon zadnjeg videopoziva u zidnim novinama „Lion News“ djeca su zapisala: „Puno smo naučili o Hrvatskoj i Indiji. Ali najvažnije je da smo upoznali prijatelje koji žive jako daleko!“

Zaključak

Odgojitelji imaju ključnu ulogu u osiguravanju konteksta za afirmaciju i samomotivirano učenje djeteta (Slunjski, 2013), a kvalitetan kurikulum treba biti usmjeren na dijete i interakciju među vršnjacima, razvoj dječjeg stvaralaštva, samostalnosti, izbora i planiranja sadržaja (Miljak, 1996). Uključivanjem djece u različite vizualne, zvučne i taktilne percepcije djelujemo na razvoj pozitivnog odnosa prema okolini te utječemo na razvoj stvaralaštva, samostalnosti u mišljenju i rješavanju problema (Kostović-Vranješ, 2015).

Ovaj projekt pridonio je povećanom djetetovu razumijevanju kulturne i jezične raznolikosti u svijetu te kulturne svijesti i izražavanja. Poticanjem međukulturne suradnje razvijali smo toleranciju, svijest da smo međusobno različiti, a opet isti i jednakovrijedni te tako poboljšali socijalne i građanske kompetencije djece. Poboljšane su dječja inicijativnost i poduzetnost u aktivnostima osmišljavanja prezentacija vlastite kulturne baštine djeci u Indiji. Komunikacijom putem videopoziva značajno su poboljšane kompetencije komunikacije na engleskom jeziku. Dogovaranjem, suradnjom, timskim radom i stvaralačkim aktivnostima poboljšana je komunikacija na materinskom jeziku. Digitalne kompetencije razvijali smo upoznavanjem aplikacije Zoom radi videopoziva, gledanjem fotografija naših partnera u aplikaciji „Say Hello“, ali i izradom animiranih filmova pomoću aplikacije „Stop Motion“. Povećana je sposobnost organizacije vlastite i zajedničkih aktivnosti učenja i stvaranja, usredotočenost i ustrajnost u aktivnosti.

Vrijeme ranog i predškolskog odgoja osjetljivo je razdoblje u kojem se postavljaju temelji za cjeloživotno učenje, formiraju načela važna za život, usvajaju stavovi, vrijednosti i ponašanja ključna za razvoj tolerancije, kulturne osjetljivosti i razvoja svijesti o globalnoj povezanosti. Međunarodni projekt „Say Hello“ i njihov program pet prstiju pruža idealnu platformu za povezivanje vrtića i međusobnu izravnu suradnju i komunikaciju za usvajanje ovih temeljnih vrijednosti.

Literatura

- FINI zavod Radeče, delo za mlade. Slovenija, 2011. *Projekti – FINI zavod Radeče, delo za mlade* (fini-si.eu)
- Ilić, H. (2018). *Nematerijalna baština i tradicija – sastavnice hrvatskoga kulturnog identiteta*. Diplomski rad. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Kostović-Vranješ, V. (2015). Baština – polazište za promicanje odgoja i obrazovanja za održivi razvoj. *Školski vjesnik: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 64 (3), 439 – 452.
- Miljak, A. (1996.). *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja*. Persona, Velika Gorica.

- Nacionalni kurikulum ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.* (2015). Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
- Slunjski, E. (2013). *Integrirani predškolski kurikulum – rad djece na projektima.* Mladi profesor, Zagreb.
- Šiškić, T. (2021). *Promicanje kulturne baštine i tradicije kao dio kurikulumu održivog razvoja predškolske ustanove* (Master's thesis). Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
- Vekić-Kljajić V. (2016). Stavovi roditelja predškolske djece o ključnim kompetencijama važnim za budući uspjeh djeteta. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, 65 (3), 379 – 402.

Prirodni oblici kretanja djece od najranije dobi uz senzomotoričke aktivnosti

Pavica Raguž Sklepić

Sažetak

Razmišljajući o svijetu u kojem dijete danas živi te želji da mu se osigura cjelovit razvoj, odgovornost je odgojitelja da potiče ono što je u najranijoj dobi najvažnije – istraživanje cijelim tijelom i svim osjetilima. Stvaranjem stimulativnog okružja u prostoru sobe dnevnog boravka te pri boravku na otvorenom potiče se djecu na igranje, kretanje, isprobavanje, istraživanje i učenje svim svojim osjetilima. Zbog specifičnosti razvoja djeteta rane dobi naglasak je stavljen na razvoj vestibularnog i proprioceptivnog sustava poticanjem djece na prirodne oblike kretanja, kako u sobi dnevnog boravka, tako i pri boravku na otvorenom. Okružje za učenje i doživljavanje u vrtiću nisu samo soba i doneseni poticaji, već i dvorište. Koriste se prirodni resursi u prirodnom okružju stvarajući tako kontinuitet u učenju, a da se pri tome zadovoljava i dječju potrebu za boravkom na otvorenom. Ovakvim prikazom prakse odgojitelji prikazuju kako se njeguje pokret kao temelj djetetova razvoja, razvijaju i stvaraju zdrave navike življenja, a sve u želji da aktivan život i kretanje postanu stil života.

Ključne riječi: osjetila, pokret, rana dob, zdravi stil života.

Uvod

Dječje igre na otvorenom zamijenili su računala, televizori, tableti te razni digitalni sadržaji koji stvaraju uvjete za pasivan način života i smanjenu potrebu za kretanjem. Odgojiteljima je zadaća stvaranje optimalnih uvjeta za aktivnim istraživanjem, djelovanjem i učenjem. Slunjski (2008) govori o tome kako bogatstvo i promišljenost izbora materijala u prostoru potiče djecu na istraživanje, eksperimentiranje te konstruiranje novih znanja. Kako u prvim godinama djetetova života prevladavaju različite senzoričke i motoričke aktivnosti, posebnu pažnju potrebno je posvetiti kvaliteti brojnih senzomotoričkih iskustava, polazeći od njihove aktivne prirode i potrebe da djelujući angažiraju i razvijaju svoje potencijale. Uz poticanje tjelesnog razvoja senzomotorikom, jednako su važni i ostali segmenti razvoja djece rane dobi kao što su, igra, pozitivna interakcija među djecom, samopouzdanje, samostalnost i sigurnost u vlastite tjelesne mogućnosti.

Stimulativno okružje kao poticaj za pokret

Prema autorici Slunjski (2001) prostor prenosi značajne poruke načina kako je koncipiran, djeci pruža osjećaj slobode i mogućnost istraživanja i samostalnog kretanja. Izvor je stjecanja samoiniciranog učenja koje dijete dovodi do spoznaje, djeci je omogućeno okružje koje ispunjava njihovu potrebu za aktivnošću i djelovanjem. Autorica Stockes Szanton (2005) navodi kako mala djeca najbolje uče djelujući, stoga je naglasak u prostorno-materijalnom okružju na poticanju vestibularnog i proprioceptivnog sustava s obzirom na važnost istoga u ranoj dobi. Odgojna skupina „Jaglac“ skupina je djece u dobi 1 – 2 godine starosti. Početkom pedagoške godine, u rujnu, od osamnaestero dolazeće djece, šestero su bili nehodači. Pojedinoj djeci pokreti su u početku bili nekoordinirani te su aktivnosti koje su im ponuđene bile pojednostavljene i prilagođene njihovim trenutačnim mogućnostima i dobi. Unutarnji prostor prilagođava se kontinuirano ovisno o interesima i potrebama djece. Soba dnevnog boravka u rujnu je koncipirana kao velik otvoreni prostor koji poziva na kretanje.

Slika 1: *Prostor sobe dnevnog boravka u rujnu 2023.*

Sljedećih mjeseci soba dnevnog boravka mijenjala se i nadopunjavala sredstvima koja potiču djecu na senzomotoričke igre te istraživanje cijelim tijelom i svim osjetilima.

Slike 2 i 3: *Centar senzomotoričkih igara*

Slike 4 i 5: *Centar senzomotoričkih igara, dodan u prostor u siječnju 2024.*

Veliko ogledalo smješteno je u prostor centra građenja. Autorica Slunjski (2008) navodi kako se ogledalo može nalaziti na raznim mjestima u sobi dnevnog boravka kako bi se dijete moglo vidjeti u raznim aktivnostima i situacijama. Centar građenja postupno se nadopunjuje elementima drvenog poligona i novim sredstvima koja djecu usmjeravaju i omogućuju im prijelaz u zonu proksimalnog razvoja.

Slika 6: Centar građenja

Slika 7: Prostor sobe dnevnog boravka

Naglasak je na kontinuitetu u učenju, pa se tako pokret koji se njeguje u sobi dnevnog boravka ostvaruje i potiče i prilikom boravka na otvorenom. Posebno mjesto u vrtićkom dvorištu, u kojem djeca razvijaju sva svoja osjetila i mogućnosti, prirodna je kosina koja djeci služi kao prirodni poligon. Širina takvog prostora pruža djeci isprobavanje različitih prirodnih pokreta u prirodnom okružju, kao što su kretanje preko udubljenja, izbočenja, penjanje i spuštanje, kotrljanje te taktilni doživljaj različitih prirodnina, auditivni i olfaktorni doživljaj prirodne okoline. S ciljem da kretanje postane svakodnevica i stil života, važno je osvještivati i uključivati roditelje kao primarne odgojitelje svoje djece. Prilikom dolaska po djecu u vrtić roditelji imaju uvid u stvarnu sliku onoga o čemu ih se osvještuje (pisanim materijalima, radionicama, zajedničkim druženjima na otvorenom) te se na taj način izgrađuje zajedničko povjerenje i partnerstvo, a sve s ciljem razvoja zdravog i sretnog djeteta. Naposljetku, zajednički se uči o riziku „past će“, „udarit

će se“, ali upravo će taj rizik pridonijeti još kvalitetnijem rastu i razvoju i jačanju motoričkih sposobnosti djeteta.

Slike 8 i 9: Dvorište vrtića

Zaključak

Njegovanjem zdravog stila života i pokreta od strane roditelja i odgojitelja kao djetetovih modela razvijaju se navike aktivnog življenja. Važno je od rane dobi djetetu prenijeti ljubav prema boravku u prirodi i njezinim dobrobitima jer se upravo u takvom okruženju krije podloga za razvoj motoričkih sposobnosti, kognitivnih procesa, socijalnih odnosa te individualni razvoj svakog djeteta.

Literatura

- Slunjski, E (2001). *Integrirani predškolski kurikulum*, rad djece na projektima. Zagreb: Mali profesor, d. o. o.
- Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić, zajednica koja uči*. Zagreb: Spekta media, d. o. o.
- Stockes Szanton, E. (2005). *Kurikulum za jaslice. Razvojno-primjereni program za djecu od 0 do 3 godine*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.

Stazama moga grada

Manuela Sejkora
Gordana Rakocija

Sažetak

Za vrijeme boravka na zraku djeca imaju interes za šetnjom različitim dijelovima grada. Vođeni dječjim interesom, krenuli smo s upoznavanjem grada, provodeći puno raznovrsnih aktivnosti uz neposredno promatranje. Djeca su sama predlagala što bi mogla posjetiti i nešto novo usvojiti. Djeca su u igri izvan i unutar vrtića stjecala nova znanja. Našim smo projektom bogatili rječnik djece, jačali dječji osjećaj pripadnosti gradu, upoznavali nove institucije, razvijali osjećaj za brigu o svojem gradu, povezivali djecu s prirodom upoznavajući različite zajednice u svijetu prirode, potičući tjelesni razvoj djece svakodnevnim kretanjem na otvorenom. Razvijali smo suradnju s roditeljima i lokalnom zajednicom našega grada.

Ključne riječi: *aktivnosti, boravak na otvorenom, djeca, grad, igra, znamenitosti.*

Uvod

Boravak na zraku i upoznavanje našega grada bili su početna točka projekta. Prateći Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (NKRPOO, 2015) koji promiče planiranje i djelovanje odgoja i obrazovanja, a temelji se na vrijednostima kao što su znanje, identitet, autonomija i kreativnost – stvarana su pozitivna iskustva i ozračje tijekom samog projekta, a vođeni dječjim interesima i idejama. Stvarali smo primjerena okružja za spontano bogaćenje rječnika, kvalitetno izražavanje i razvoj razumijevanja, slušanja, govora i jezika odnosno razvijanje predčitalačkih i grafomotoričkih vještina u svakodnevnim situacijama. Puno je doprinosa igranja na otvorenom za dobrobit i razvoj djece u ranoj dobi. Kemple i suradnici (2016.) ističu dobrobiti igre na otvorenom – opće zdravlje i razvoj motoričkih sposobnosti, pozitivan učinak na pažnju, koncentraciju te socijalne i kognitivne kompetencije. Samim boravkom izvan vrtića djeca su se tjelesno razvijala – hodanjem do željene lokacije, trčanjem i skakanjem, ubiranjem i skupljanjem prirodnih materijala (perje ptica, češeri, grančice, lišće, kamenčići...). Nudimo li djeci poticajne i njima primjerene i zanimljive materijale, povećat ćemo njihovu motivaciju za bilježenje te ćemo na taj način poduprijeti razvoj kompetencija rane pismenosti (Žuvela, 2010), što je bila želja postići korištenjem prirodnih materijala u odgojno-obrazovnom radu.

Provedba projekta

Kako djeca sve manje provode vremena na zraku, u našem vrtiću pokušavamo svakodnevno provoditi vrijeme na otvorenom, na vrtićkom igralištu ili u šetnji ulicama grada. Tako su za vrijeme jedne šetnje djeca željela otići na igralište kod sekvoje. Na upit što je to sekvoja, dobiveni su različiti odgovori od djece.

Sekvoja je igralište. – Fran

Sekvoja je restoran. – Nika

Sekvoja je park. – Luka

Potaknuti dječjim odgovorima, ideja je bila proširiti dječje spoznaje o prirodi te o ulozi čovjeka u prirodi. Prva točka istraživanja bila je sekvoja, stablo za koje znaju svi Slatinčani. U Gradskoj knjižnici djeca zajedno s odgojiteljicama provode puno vremena, posuđuju knjige, proučavaju ih. Najviše je promatrana sekvoja, koja pripada porodici čempresa, visoka gotovo 33 metra, a u Slatini je dom pronašla još 1890. godine. Proglašena je zaštićenim spomenikom 1967. godine, a 2021. godine proglašena je Hrvatskim stablom godine. Posjetom Posjetiteljsko-

interpretacijskom centru EPICentar Sequoia djeca su uz stručno vodstvo usvojila nova znanja o sekvoji, koja su prenijela, uz pomoć odgojiteljica na plakat.

Slika 1: Sekvoja

Slika 2: Posjetiteljsko-interpretacijski centar EPICentar Sequoia

Realiziran je izlet na gradski vidikovac, s kojeg su djeca mogla vidjeti koliko je sekvoja visoka u usporedbi s drugim znamenitostima našega grada. S vidikovca se pruža pogled na crkve, muzej, igrališta, kino te je na taj način nastavljeno s projektom i daljnjim upoznavanjem grada.

Slika 3: Pogled s vidikovca

Za vrijeme boravka na otvorenom, u parkovima, djeca su se susrela i sa stanovnicima parka, tj. raznim kukcima koje su istraživala i usvojila nova znanja – vidjela su leptire, bubamare, vjeverice, pčele, ježeve i druge kukce i životinje.

Slika 4: *Promatranje leptira na livadi*

Slika 5: *Životni ciklus leptira*

Slike 6 i 7: *Dječji radovi na temu leptira i bubamara*

Ideja je bila kod djece potaknuti interes za početno čitanje i pisanje, osobito na poučnoj stazi Posjetiteljsko-interpretacijskog centra EPIcentar Sequoia, na putokazima koji se nalaze u cijelom gradu. Umjesto papira i olovki, djeci su ponuđeni kamenčići, a potom i markeri za pisanje i upoznavanje sa slovima, a pomoću rastresitog materijala djeca su mogla ostavljati tragove i vježbati pisanje na taj način.

Slike 8 i 9: Istraživanje i zapisivanje bilješki o visini stabla, širini debla

Slika 10 i 11: Ispisivanje riječi pomoću kamenčića i u rastresitom materijalu

Djeca su predmatematičke vještine razvijala mjereći stabla u gradu, zapisujući brojeve u tablice te potom izrađujući plakat s fotografijama izmjerenih i pregledanih stabala. Stabla su mjerila krojačkim metrom, opipavala koru, uspoređivala visinu, cvate li to stablo u proljeće ili ne.

Slika 12: Izrada plakata pomoću ranije zapisanih bilješki

Slika 13: Sekvoja od papirnatih tuljaca

Slika 14: Istraži sekvoju

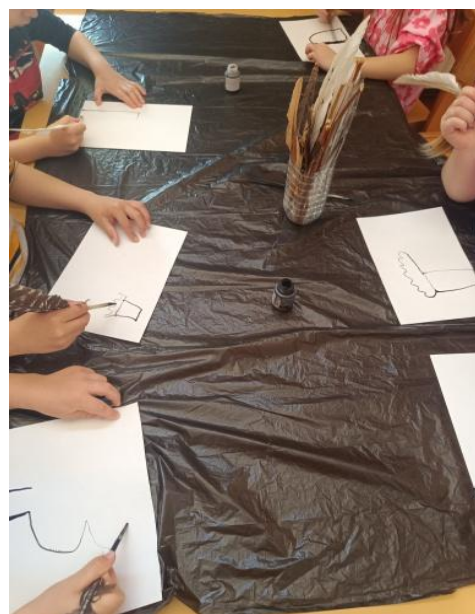
Slika 15: Zagrlj sekvoju metrom

Djeci je ponuđena traka dužine kao što je širina sekvojina debla – mjereno je koliko je djece jednako širini debla (cca 570 cm).

Slike 16 i 17: *Koliko je djece jednako dužini širine sekvoje?*

Pri samom obilasku grada djeca su zamijetila i ptice koje su napravile gnijezda na stablima. Imenovala su ptice, istraživala o pticama u knjigama, slikovnicama; djeca su uspoređivala perje ptica koje su sakupljala tijekom šetnji gradom. Sakupljeni prirodni materijali djeci su bili poticaj pri likovno-kreativnim aktivnostima. Perjem vrana i drugih pernatih životinja djeca su ostvarila likovne radove na temu „Moj grad“.

Slike 18 i 19: *Prikupljanje prirodnih materijala i korištenje istih u likovnim aktivnostima*

Realiziran je posjet Zavičajnom muzeju uz stručno vodstvo kustosa koji je djecu upoznao s trenutačnim postavom muzeja. Slika prikazuje životinje koje su obitavale na prostoru Panonskog mora, što je istraživano daljnjim posjetima Gradskoj knjižnici i čitaonici.

Slika 20: Posjet Zavičajnomu muzeju

Slika 21: Posjet Gradskoj knjižnici

Istražujući staze grada Slatine, iste su vodile do crkve svetog Josipa koja se nalazi u središnjem gradskom parku. Prilikom izleta na vidikovac, djeca su zamijetila da je zvonik crkve veći od sekvoje. Zamijetili su „šarene“ prozore, vitraje koje su i sami sljedeći dan oslikali na prozorima u SDB-u. Pomoću neoblikovanog materijala djeca su izradila model crkve sv. Josipa.

Slike 22, 23 i 24: Posjet crkvi sv. Josipa, izrada vitraja i crkve sv. Josipa

U vrtiću je pripremljena i izložena izložba dječjih radova koju su mogli vidjeti i razgledati roditelji, djeca i svi zaposlenici vrtića. Na taj su način roditelji upoznati i uvedeni u istraživački svijet skupine, u odgojno-obrazovni rad odgojitelja, dogovorene su nove suradnje, novi posjeti i šetnje neistraženim stazama našega grada (u sljedećem je razdoblju plan posjetiti poštu, osnovne škole, sportsku dvoranu i dr.). Na taj smo način, prema *Nacionalnom kurikulumu*, povezali sve sudionike odgojno-obrazovnoga procesa koji uče, istražuju i mijenjaju odgojnu i obrazovnu praksu i dijele to iskustvo s drugima (posebice sustručnjacima i roditeljima) u zajednice koje uče te u smjeru refleksivne prakse.

Slika 25: Izložba dječjih radova

Zaključak

Ovim su projektom djeca koračala stazama svojega grada. Svakim novim danom otkrivala su nove čarobne kutke svojega grada, zajedno smo istraživali i pritom ostvarivali brojne suradnje. Stjecali su nova znanja o povijesti grada i prirodnim ljepotama koje ih okružuju. Stavljen je naglasak na razvijanje osjećaja povezanosti s mjestom u kojem djeca žive. Djeci je omogućeno usvajanje novih znanja iz neposrednog okruženja izvan vrtića. Takav rad ne iziskuje dodatne financijske troškove, nego samo sposobnost odgojitelja da se iz svakodnevne rutine realiziranjem aktivnosti u krugu dječjeg vrtića ostvarujemo u neposrednom promatranju. Ideja je da će u nastavku projekta djeca i dalje biti zainteresirana i da će sudjelovati u svim aktivnostima i da će sami predlagati što žele upoznati.

Literatura:

Kemple, K. M., Oh, J., Kenney, E. i Smith – Bonahue, T. (2016.). *The Power of Outdoor Play and Play in Natural Environments*. *Childhood Education*, 92/6, 446 – 454

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. (2015). Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.

Žuvela, D. (2010) Istraživanje i poticanje razvoja rane PISMENOSTI djece u vrtiću. *Dijete, vrtić, obitelj*: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, Vol. 16 No. 60.

Naši urbani vrtovi uz STEAM aktivnosti

Suzana Srića
Nela Dundović

Sažetak

Dječji vrtić More iz Rijeke tijekom prethodnih je dviju godina, 2022. i 2023., sudjelovao u Erasmus+ projektu pod nazivom UrbSTEAM: Poučavanje STEAM-a kroz učenje temeljeno na urbanom vrtu u dječjem vrtiću – Teaching STEAM through Urban GardenBased Learning in the kindergarten.

U ovom je radu predstavljen dio aktivnosti koje su provedene u sklopu projekta. Cilj projekta odnosi se na razvijanje i unaprjeđenje kompetencija djece s pomoću STEAM-a (znanosti, tehnologije, inženjerstva, umjetnosti i matematike) koristeći praktične aktivnosti u gradskim vrtovima te integrirajući vrijednosti permakulture. Sudionici u projektu, odgojitelji i djeca upoznali su se s vrtom kao bogatim okruženjem za poučavanje i učenje uz plan i program, razvijali interes za prirodu i STEAM te su potaknuti na poštovanje istih.

U današnje vrijeme, kada se djeca sve duže nalaze u zatvorenim prostorima, često zaokupljena sadržajima na elektroničkim medijima, od posebne je važnosti uključivati ih u redoviti boravak na vanjskom prostoru, vrtlarenje, pripremu hrane (uključujući i konzumaciju plodova svojega rada). Spoznati važnost svojih sposobnosti, pratiti rast i razvoj biljaka od sjemena do ploda kao i kritički dijalog pedagoški su načini istraživanja tijekom projekta.

Ključne riječi: *djeca predškolskog uzrasta, odgojitelji, STEAM, urbani vrtovi.*

Uvod

Pojam STEM proizlazi iz engleskog jezika, akronim je koji sadrži početna slova četiriju područja – *science, technology, engineering i mathematics*. Djeca predškolskog uzrasta spoznaju svijet oko sebe trajno istražujući, eksperimentirajući i koristeći se svim vrstama alata pritom rješavajući probleme, uspoređujući stvari (Sharapan, 2013) i tako propitujući činjenice i pravila. Stoga bismo trebali imati mogućnost upoznati ih sa STEM konceptima od ranog uzrasta. U neposrednom okruženju, RPOO ustanovama u kojima se izvode STEM aktivnosti, djeca predškolske dobi eksperimentirajući grade znanstvene i matematičke veze istražujući dostupnim materijalima. Na taj im način STEM obrazovanje pruža smisleno učenje koje je temelj budućih obrazovnih iskustava (Moomav i Davis, 2010). Pridruživanjem područja umjetnosti ostalim sastavnicama (STEAM), obogaćuje se cijeli proces još jednom dimenzijom izrazito važnom u radu s djecom predškolskog uzrasta.

STEAM se definira kao „uključivanje slobodnih umjetnosti i humanističkih znanosti u STEM obrazovanje“ (Spector, 2015:5). Obrazovanje koje kreira svoje temelje uključujući STEAM načela ima za cilj pripremiti djecu za suočavanje sa svijetom putem inovacija, kreativnog i kritičkog mišljenja, suradnje putem učinkovite komunikacije (Quigley i Herro, 2016). Druga definicija STEAM-a naglašava važnost pripreme djece za stjecanje kompetencija koje će im kasnije omogućiti da rješavaju probleme „kroz inovativnost, kreativnost, kritičko razmišljanje, učinkovitu komunikaciju, suradnju i konačno novo znanje“ (Quigley i Herro, 2016:1).

Nadalje, Miller (2016) ističe da STEAM promiče divergentno i konvergentno razmišljanje koje će djeci pomoći pri kreiranju raznih inovacija. „STEM i umjetnost smatraju se dvama nezavisnim poljima u nekim aspektima. Umjetnost je subjektivna, intuitivna, jedinstvena i povezana s osjećajima, dok su STEM discipline objektivne, ponovljive, logične i analitičke. S druge strane, umjetnost i znanost neizostavni su dijelovi obrazovanja koji se međusobno nadopunjavaju jer neke vještine koje se smatraju znanstvenim alatima kao što su „(...) precizno

promatranje pri slikanju, percipiranje predmeta s više dimenzija, prostorno razmišljanje, kao i učinkovita suradnja s drugima uistinu jesu srž polja umjetnosti“ (Sousa i Pilecki 2013 prema Aktürk i Demircan 2017:4).

O projektu UrbSTEAM

Partneri u projektu bili su: Akata Makata (Larissa, Grčka); Eisa, Beylikdüzü (Istanbul, Turska); Dječji vrtić More (Rijeka, Hrvatska); Kairos (Torino, Italija); Stando (Nicosia, Cipar) i Utopia Project (Larissa, Grčka). Svaki od partnera provodio je razne kreativne, edukativne aktivnosti u svojim okruženjima i usput dokumentirao proces dječjeg učenja i iskustava. Cilj projekta bio je poučavati sadržaje primjerene djeci predškolskog uzrasta praktičnim aktivnostima u gradskim vrtovima integrirajući vrijednosti permakulture. Kreiranje priručnika imalo je za cilj povećati znanja i vještine stručnjaka koji rade s djecom u dobnoj skupini 0 – 6 godina, s obzirom na problematiku nastave i STEAM sadržaje, kao i edukacije o zelenim površinama i njezinu povezanost s različitim komponentama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

Iako postoji na stotine pedagoških ideja za pedagoške aktivnosti u skupini, nedostaje primjena primjerenih aktivnosti na otvorenom prostoru / pri radu u vrtu. Ovaj projekt nadomješta tu prazninu detaljnim opisom najboljeg načina integracije urbanih vrtova u poučavanje i učenje, posebice u predškolskom odgoju. Kreiranjem priručnika pokušavalo se ojačati načine implementacije STEAM-a koristeći vrt kao suučitelja u predškolskoj ustanovi.

Ciljevi UrbSTEAM projekta bili su sljedeći:

- Omogućiti najmanje 150 odgojitelja (30 sudionika po partnerskoj zemlji) da razumiju i rade s metodologijom poučavanja STEAM-a u vrtu za djecu predškolske dobi te ih upoznati s načelima permakulture i održivog razvoja.
- Opremiti odgojitelje odgovarajućim materijalima/izvorima kako bi mogli provoditi učenje djece u vrtu za STEAM obrazovanje u ranoj dobi koristeći resurse s inovativne digitalne platforme. Ciljevi koji se odnose na djecu – omogućiti neposredni kontakt s prirodom, STEAM obrazovanje te da postanu budući nositelji promjene prema održivoj budućnosti.
- Razviti interes djece za prirodu i STEAM te ih potaknuti na poštovanje istih.

Projekt se sastojao od triju glavnih ciljnih skupina:

- odgojitelji (izravna ciljna skupina)
- djeca predškolske dobi s kojom će izravna skupina provoditi pokusni projekt s rezultatima projekta (neizravna ciljna skupina)
- također, postojat će i druga neizravna ciljna skupina koju čine organizacije koje su zainteresirane za pilotiranje rezultata projekta unutar svojih organizacija: dječji vrtići, kreativne radionice za djecu, udruge odgojitelja itd.

Projekt je razvijao tri rezultata u kojima je aktivno sudjelovalo šest partnerskih organizacija:

1. priručnik najboljih praksi o učenju temeljenom na vrtu i razvoju edukacijskog materijala
2. UrbSTEAM *online* alat s resursima za odgojitelje
3. razvoj interaktivne platforme UrbSTEAM.

STEAM aktivnosti u Dječjem vrtiću More – podcentar Bulevard, Rijeka

Godine 2022. projekt *UrbSTEAM* započinje pripremnim sastankom u Larissi, Grčka na kojem su prisutni predstavnici svih partnera te se dogovaraju načini suradnje, kratkoročni ciljevi i sl. Dječji vrtić More, Rijeka, jedan od partnera, ustanova je sa šest podcentara koje pohađaju djeca uzrasta od godine dana do polaska u školu. U svakom od podcentara dio zainteresiranih odgojitelja odazvao se pozivu i uključio u provođenje aktivnosti predviđenih tematikom

projekta. Nakon povratka iz Grčke ravnateljica J. Crnčić i koordinatorka D. Pribanić upoznaju sudionike projekta s temeljnim odrednicama i dogovara se plan aktivnosti.

U podcentru Bulevard dugi niz godina provodi se alternativni program waldorfske pedagogije. Jedno je od glavnih načela rada upravo povezanost s prirodom i neposredno učenje činjenjem. Stoga je sudjelovanje u navedenom projektu bilo izuzetno dobro prihvaćeno, kako od odgojiteljica, tako i djece i njihovih obitelji.

U posljednja su dva desetljeća mnoge obitelji pridonijele da vanjsko okruženje vrtića posjeduje zelene površine u kojima raste nekoliko voćaka (breskve, mognanji, trešnje), jedna maslina, sezonsko povrće, šumske jagode i aromatično bilje. Važno je naglasiti da, iako se ne radi o velikim zelenim površinama, djeca imaju priliku doživjeti cijeli prirodni ciklus biljke – od sjetve/sadnje, brige za bilje, praćenje rasta i na kraju konzumacije dugoočekivanih plodova.

U istraživanju je sudjelovalo četrdesetak djece u obje mješovite vrtičke skupine zajedno sa svojim odgojiteljicama. Povremeno su se uključivali i roditelji. Za jednu provedenu aktivnost partneri su bili članovi Interact kluba koji radi pod pokroviteljstvom Rotary kluba Rijeka. Članovi Interact kluba su srednjoškolci od kojih je nekolicina pohađala DV Bulevard i stoga su inicirali humanitarnu akciju upravo u ovom vrtiću.

Prva od aktivnosti u kontekstu projekta UrbSTEAM bila je berba maslina na stablu koje u dvorištu raste od 2007. godine, a donirala ju je i posadila obitelj dječaka I. K. Svake se godine djeca potrudu, uz pomoć odgojiteljica i pokojeg roditelja, pobrati što više plodova. Roditelji su zatim poslali vreću punu zrelih plodova u uljaru na otoku Krku odakle se vratilo otprilike litra maslinova ulja. Cijele su pedagoške godine djeca zatim konzumirala to ulje u salatama tijekom obje godine.

Slike 1 - 4: Berba maslina i maslinovo ulje

Prilikom berbe, kada su pobrani svi plodovi dostupni s tla, djeca su, bez upute odraslih, smišljala kreativne načine kako doseći grane iznad njihovih glava. Tako su samostalno uzimali kocke, stolice i sl. kako bi postigli željeni cilj. Uz puno truda, suradnjom i uz pomoć svojih prijatelja, korištenjem stuba kako bi postigli što veću visinu, nekoliko nespretnih padova, vreća se napunila zrelim plodovima.

Sijanjem sitnih sjemenki zelene salate, radiča i rige djeca su spoznavala moć jedne tako male sjemenke iz koje, uz pomoć sunca, kiše i dječjih ruku, uz puno zalijevanja, može narasti lijepa i ukusna biljka. Sjeme biljaka različite je veličine, boje, teksture i zahtijeva preciznost u baratanju. Djeca razvijaju senzibilitet za tako sitne kuglice i pritom spoznaju moć prirode i svoju ulogu u njezinu očuvanju. „Odgovorom suživota s drugim ljudima najbolje se uči ako su djeca neposredno u njega uključena. Jedini način na koji možemo osigurati održivost i pružiti djeci svijet kojim se ponosimo jest upravo kroz praksu održivog razvoja. Jednom usvojene navike kod djece potrebno je održavati te one ovise o čitavom društvu i stanju svijesti o održivom razvoju.

Razmišljajući o sadašnjim i budućim generacijama, svrha obrazovanja za održivi razvoj nalazi se u vrijednostima i poštovanju prema drugima, različitostima, okolišu i resursima planeta Zemlje“ (Yan i Fengen, 2008 prema Bolešić, P., Vekić-Kljaić, V. 2022:4).

Slike 5 – 9: Sjetva i praćenje rasta salate, radiča, rige

Umjetnički aspekt sastavni je dio odgojno-obrazovne prakse u DV Bulevard. Na terasi se nalazila posuda za cvijeće u kojoj su rasli trava i cvjetići zumbula koji su u međuvremenu uvenuli. Djeca taj mali vrt zovu *Vrt patuljaka* pa su ga ukasila elementima za koje su smatrali da će patuljcima biti korisni – stubama, drvenom ogradom, oblucima i jednom velikom osušenom ukrasnom tikvom koju su prethodno obojili. Također su izradili stube do vrata kako bi olakšali ulazak malim stanovnicima.

Slike 10 – 12: Vrt patuljaka

Tijekom veljače, kada se obilježavalo Valentinovo, djeca su potaknuta aktivnostima na vanjskom prostoru, tražila motive srca u prirodi koja ih okružuje. Tako se na malom zelenom prostoru na dvorištu dječjeg vrtića našlo mnoštvo primjera – listovi djeteline, ciklame, ljubičice, cvijet jaglaca, listovi sobnog bilja.

Slike 13 i 14: *Motivi srca u prirodi*

Matematičke pojmove također se može implementirati u aktivnosti o prirodi. Jedan od primjera istraživanje je dužine presadnica pitome kupine. Na poklon je došlo nekoliko dugačkih presadnica. Njihovim postavljanjem na ravnu površinu djeca su spoznavala, uspoređivala, mjerila i dokumentirala njihovu dužinu. Zatim su željela utvrditi tko je veći – djeca ili kupina. Postavljanje hipoteze: Mi smo veći. Utvrđivanje istinitosti hipoteze: Leći na strunjaču pokraj kupine. Uspoređivanje, mjerenje. Utvrđivanje istinitosti postavljene hipoteze – kupina je duža!

Slike 15 – 18: *Tko je veći – kupina ili djeca?*

Djeca su sudjelovanjem u Projektu imala priliku učiti zajedno, razmjenjivati ideje, imala produktivnije zajedničko vrijeme planiranja. Odgojitelji su spoznali kako osjećaju pozitivan pomak od JA prema MI u kontekstu suradnje svih dionika (Sachpatzidis, Fragulis, Antoniadis, 2012).

STEAM aktivnosti u Dječjem vrtiću More – podcentar Đurđice

Skupina Hobotnice mješovita je odgojna skupina u kojoj se provodi integrirani glazbeni program. Kako soba ima izlaz na sunčanu terasu, stalni je izazov kako iskoristiti njezin prostor za aktivnosti djece. Potaknuti sudjelovanjem ustanove u Erasmus+ projektu, s djecom se započelo istraživanje što se može posaditi u jesen, što je to sijanje, što je sjeme, a što sadnica i što nam je sve potrebno. Djeca su saznanja koja su stjecala istraživanjem literature te internetskih stranica bilježila na mentalnu mapu. Zajedničkim sudjelovanjem sve djece sjeme je posijano u zemlju te je svako dijete obilježilo svoju posudu kako bi se moglo brinuti za nju.

Slike 19 - 21

Promatranjem zemlje djeca su uočavala kada je potrebno zalijevanje, a kada je to napravila kiša. Dolaskom zime sadnice koje su niknule iz zemlje nisu više rasle te je to bio novi izazov za promišljanje i donošenje zaključaka. Javilo se novo pitanje – trebaju li sadnice vodu kada ne rastu? Pokušali su dobiti i odgovor na pitanje što je izniknulo iz određenog sjemena. Izraste li uvijek iz sjemena tikvice baš tikvica? Kako izgleda peršin?

Slike 22 - 24

U zimsko vrijeme djeca su uočila i ptičice koje su dolazile na ogradu balkona. Odlučila su doznati što one jedu i kako im mogu pomoći u hranjenju te su brzo došla do rješenja i istražila različite mogućnosti izrade hranilica za ptice. Kako su već prethodne godine istraživala različito sjemenje, djeca su potražila materijale kojima su se podsjetila različitih naziva i izgleda sjemenki. Istraživala su i koje se to ptice nalaze u našem dvorištu. Dobivena saznanja bilježila su na mentalnu mapu koja se redovito nadopunjavala novim rezultatima istraživanja.

Slike 25 i 26

Daljnijim istraživanjem hranilica djeca su došla do kartonskih tuljaca, maslaca kojim će sjemenke zalijepiti na njih te naišla na problem postavljanja na ogradu. Dosjetili su se užeta koje je trebalo izmjeriti, izrezati i zavezati. Također su došli i do češera kao materijala kojim bi se mogle izraditi hranilice te su obnovili svoje znanje i izrađivali novu vrstu hranilica. Kako su otkrili da nam i na dvorište dolaze ptice, pronašli su „njihovo mjesto“ te hranilice postavili i tamo. Ponovno su mjerili dužinu užeta kako bi hranilice bile obješene na odgovarajuću visinu.

Slike 27 - 32

Pronašli su i hranilice koje se izrađuju od kore naranče. Ponovno je izazov bilo mjerenje jer je sada trebalo izmjeriti četiri užeta jednake duljine te ih pričvrstiti na koru kako se sjemenke ne bi izvrule kada se sve objesi na stablo.

Slike 33 - 37

Ptice su se nastavile istraživati i dalje. Koristili su sav raspoloživi materijal te se izražavali na različite načine – crtanjem ptičjeg pera tušem, crtanjem različitih ptica flomasterima u boji te izradom gnijezda za ptice. Poseban izazov bio je origami. Djeca su samostalno izrađivala ptice origami tehnikom gledajući u slikovni prikaz te su samostalno pronalazila i ideje kako ih ukasiti.

Slike 38 - 43

Dječak F. kod kuće je zajedno s roditeljima izradio kućicu za ptice što je otvorilo nova pitanja: gdje ptice žive, kako mi možemo izgraditi kućicu za ptice... Ponuđen je različit materijal te su djeca brusila razne komade drveta te ih spajala na različite načine, lijepljenjem i čavlima, kako bi dobila kućice. Na kraju su ih premazala zaštitnim slojem boje.

Slike 44 - 49

Dolaskom proljeća, salata je sve više rasla te su posude u kojima su ih posijali postale premalene i bilo je potrebno pronaći drugo rješenje. Ravnateljica je suradnjom s društvenom okolinom došla do velikih plastičnih cijevi koje su djeca uočila na dvorištu i odlučila iskoristiti ih za sadnju. No, bilo je potrebno najprije pronaći najbolje mjesto – koje ima sunca, zaštićeno od vjetrova i ravno, s obzirom na to da je dvorište vrtića poprilično neravne strukture. I pronašli su ga pored voćki koje su neko vrijeme promatrali i zalijevali.

Slike 50 - 52

Cijev je bila velika i bilo je potrebno vrijeme kako bi se smjestila na mjesto. Došlo se do spoznaje da će za veliku cijev biti potrebno puno zemlje. Ponovno se krenulo u istraživanje što se sve može staviti u cijev prije zemlje. Tako je na dno došlo kamenje, zatim suho granje i lišće koje su pronašli i tek na kraju zemlja.

Slike 53 - 58

Kako je proces trajao neko vrijeme, djeca su uočila da je cijev topla. Podsjetila su se saznanja o zalijevanju i zaključila da će morati više puta dnevno zalijevati jer će i zemlja biti topla. Revidiranjem nekih prijašnjih znanja i istraživanja, djeca su došla do ideje da se kolut oboji u bijelo kako se ne bi toliko grijao.

Slike 59 i 60

Nakon svih priprema djeca su presadila salatu s balkona na dvorište i svakodnevno se brinula o njoj zalijevanjem. Promatranjem događanja uočeno je kako još nešto raste pored salate. Došli su do pojma korova te su međusobnim dogovaranjem i suradnjom plijevali korov. Posebno umijeće bilo je održavati ravnotežu „kariole“, kolica u kojima se vozio alat na pospremanje. Međusobnom suradnjom te pronalaženjem najsigurnijeg puta djeca su svladavala i taj problem.

Slike 61 - 65

Kada je salata dovoljno narasla, djeca su ju ubrala i odnijela kuharici kako bi ju konzumirala za ručak. Postupak se ponavljao nekoliko puta, svaki put sa sve većim uživanjem.

Slike 66 - 70

Djeca i ove pedagoške godine pokazuju interes za vrtlarenje i brigu za biljke i životinje u neposrednom okružju. Prijašnja stečena znanja i iskustva dijele se s mlađom djecom te se na takav način stvaraju temelji za daljnje djelovanje.

Zaključak

STEAM aktivnosti i njihova implementacija u odgojno-obrazovnu praksu jedan je od mogućih aspekata u kontekstu načela o fleksibilnosti odgojno-obrazovnog procesa u vrtiću koje navodi i Nacionalni kurikulum u kojem stoji „temeljna pretpostavka za uspješno ostvarivanje ovog načela u vrtiću fleksibilnost je svih čimbenika odgojno-obrazovnog procesa, a posebice onih profesionalno angažiranih i odgovornih za visoku razinu kvalitete ustanove u cjelini. Prihvatanjem i primjenom ovog načela omogućuje se razvoj vrtića u smjeru kvalitetne zajednice koja uči. U takvoj zajednici prihvaćaju se i stvaraju uvjeti za uspješno zadovoljavanje potreba pojedinaca, poštovanje njihovih prava i razvoj njihovih potencijala osobnim tempom” (2015: 5).

Sudjelovanjem u projektu djeca su iskustvenim učenjem učila kako kritički razmišljati, rješavati probleme, koristiti kreativnost tijekom provedbe navedenih aktivnosti, usto koristeći prirodne materijale, i veći su dio vremena boravila na vanjskom prostoru. Planirani ciljevi ostvareni su i prezentirani na poveznici <https://urbsteam.eu/elearning/>. Na <https://urbsteam.eu/wp-content/uploads/2023/03/Copy-of-FINAL-urbSTEAM-manual.pdf> objavljen je priručnik kao jedan od ishoda projekta.

Važno je da dijete bude okruženo osjećajem zadovoljstva i poštovanja prema radu kojem je doprinijelo. Dopuštajući djetetu da sudjeluje u stvarnom i praktičnom radu, tako i radovima u vrtu, brinući se za bilje, dijete stječe zadovoljstvo i osjećaj svrhe da je važan i potreban član zajednice. Za djecu je vrlo korisno vidjeti da mogu stvoriti nešto novo, živo i da kasnije to mogu iskoristiti u svojoj prehrani. Nije nužno živjeti na selu da bismo mu usadili ljubav prema prirodi i ponos što nešto uzgaja. Čak i ako obitelji žive u gradu, može se s djetetom posaditi mali urbani vrt. Čudo i zadivljenost biljkama koje se pretvaraju iz sićušnog sjemena u izvor hrane ostat će s njima do kraja života.

Literatura

- Aktürk, A. A., Demircan, O. (2017). *A review of studies on STEM and STEAM education in early childhood*. Ahi Evran Üniversitesi Kirşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 18(2), 757-776.
- Bolešić, P., Vekić-Kljaić, V. (2022). *Znanje i praksa odgojitelja o održivom razvoju u dječjem vrtiću*. Marsonia: časopis za društvena i humanistička istraživanja, 1(1), 141-153.
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2014). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje/3478>
- Moomaw, S., Davis, J. A. (2010). *STEM comes to preschool*. Young Children, 65(5), 12.
- Sachpatzidis, A., Fragulis, G. F., & Antoniadis, I. (2022). *STE (A) M: Not only education but also a lifestyle*. In SHS Web of Conferences (Vol. 139, p. 05005). EDP Sciences.
- Sharapan, H. (2012). *From STEM to STEAM: How early childhood educators can apply Fred Rogers' approach*. Young Children, 67(1), 36.
- Spector, J. M. (2015). *Education, training, competencies, curricula and technology*. In Emerging Technologies for STEAM Education (pp. 3-14). Springer International Publishing.
- Quigley, C. F., Herro, D. (2016). "Finding the joy in the unknown": *Implementation of STEAM teaching practices in middle school science and math classrooms*. Journal of Science Education and Technology, 1-17
- UrbSteam preuzeto 10. 3. 2024. s <https://urbsteam.eu/>

Percepcija vodstva u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

Jadranka Stojković

Sažetak

Za kvalitetan suživot djece i odraslih u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (RPOO), koji se temelji na demokratskim načelima, međusobnom poštovanju i kvalitetnoj komunikaciji, značajnom se smatra ravnomjerna distribucija moći koja uz kvalitetno vodstvo ustanove uključuje i kvalitetno vodstvo u ustanovi. S obzirom na suvremene pristupe odgoju i obrazovanja, u novije se vrijeme povećava interes za bolje razumijevanje vodstva koje na kvalitetu odgojno-obrazovnog procesa ima izravan i neizravan utjecaj, neizravan se odnosi na stvaranje pozitivnih i podržavajućih radnih uvjeta za radno osoblje, a izravan utjecaj uključuje ponašanja i postupke, kvalitetnu interakciju između djece i između djece i odraslih te utječe na izgradnju partnerstva s obitelji i zajednicom. Vodstvo ustanove, kao i vodstvo u ustanovi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, zahtjevan je posao kojeg uz ravnatelja nisu lišeni ni odgojitelji kao voditelji svoje odgojne skupine, kao ni stručni suradnici koji svaki sa svojem područja djelovanja utječu na optimalnu organizaciju i vodstvo odgojno-obrazovnog procesa, a svima im je zajedničko sintetizirati sve ono što je najbolje, aktualno i donekle provjereno s ciljem stvaranja novih znanja.

Ključne riječi: *predškolska ustanova, profesionalni razvoj, voditeljske sposobnosti, vođenje.*

Uvod

Suvremena koncepcija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja temelji se na humanističkim i razvojno-individualističkim paradigmatama koje odgoj akceptiraju kao proces složene komunikacije i interakcije među sudionicima odgojno-obrazovnog procesa, a osnovna su joj obilježja otvorenost, fleksibilnost i tolerancija na svim razinama od službene konceptualne do kontekstualne i neposredne odgojno-obrazovne prakse. U središtu novog pristupa odgoja i obrazovanja djece rane i predškolske dobi nalazi se „dijete, njegove potrebe i prava“ (Jurčević Lozančić, 2011, str. 173). Dijete je, naglašava Šagud (2018), pozicionirano kao glavni cilj pedagoškog djelovanja u odgojno-obrazovnom procesu, a metode i načini rada usmjereni su na njegov cjelovit razvoj uz uvažavanje individualnih potreba.

Nova slika djeteta i djetinjstva koju donose suvremene znanstvene spoznaje polazište je za oblikovanje svih segmenata odgojno-obrazovnog procesa u suvremenoj ustanovi te izravno utječe na oblikovanje kurikulumu. „Ostvarivanje kvalitetnog kurikulumu vrtića podrazumijeva stvaranje odgovarajućih organizacijskih uvjeta koji se temelje na suvremenom shvaćanju djeteta, tj. shvaćanju djeteta kao cjelovitog bića, kao istraživača i aktivnog stvaratelja znanja, kao socijalnog subjekta sa specifičnim potrebama, pravima i kulturom, kao aktivnoga građanina zajednice te kao kreativnog bića sa specifičnim stvaralačkim i izražajnim potencijalima“ (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014, str. 33). Slijedom toga, kontekstu ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja odgovara sintagma „živi organizam“ ili „živući sustav“ čije je „zdravlje“ uvjetovano zdravim i skladnim funkcioniranjem svih njegovih podsustava (Slunjski, 2015 prema Rinaldi, 2006 i Strozzi, 2002).

Pokretači i provoditelji odgojno-obrazovnog procesa su ljudi, odgojitelji, nastavnici, djeca, učenici i svaki od njih ima svoju važnu i specifičnu ulogu. Odgojitelji, učitelji i nastavnici samostalno vode i organiziraju odgojno-obrazovni proces na osnovi znanja o pedagogiji, didaktici, metodici, no oni su duboko svjesni ili bi trebali biti da ne odgajaju samo metode i

postupci, nego i njihova ličnost te da odgoj i obrazovanje bez aktivne participacije djece, učenika nije moguć (Bognar i Matijević, 2005; Jurčić, 2012).

Interdisciplinarni pristup i cjelovit razvoj djeteta

Ustanove RPOO-a imaju obvezu kontinuirano poticati procese koji će utjecati na osposobljavanje djece za snalaženje u situacijama stalnih promjena kao što su nesigurnost, nepredvidivost, kako u sadašnjosti, tako i u budućnosti, smatra Slunjski (2016, str. 14), no proces promjena postaje izgledniji uz kvalitetnu komunikaciju i dobre međuljudske odnose, „razvoj povjerenja i prisnosti među ljudima doprinosi njihovoj individualnoj i grupnoj uključenosti u ostvarivanju ciljeva.“ Poznavanje i praćenje tijeka razvoja pedagoških ideja u institucijskom predškolskom odgoju važno je zbog razumijevanja trenutačnih prilika, smatra Mendeš (2018), te ujedno pomaže u lakšoj pripremi za budućnost.

Prednost je hrvatskog obrazovnog sustava da o funkciji razvoja (institucijskog konteksta) odgojno-obrazovnih ustanova skrbe ravnatelji, stručni suradnici, pedagozi, psiholozi, logopedi, edukacijski rehabilitatori i odgojitelji. Svi su oni zajedno nositelji odgojno-obrazovne djelatnosti i u okviru svojih uloga važan su potencijal koji osigurava cjelovit razvoj djeteta. Svojim zalaganjem i profesionalno-pedagoškim kompetencijama, kreativnošću i stvaralačkom otvorenošću odgojitelji, stručni suradnici i ravnatelji stvaraju pretpostavke razvoja i uspjeha te vode ustanovu k ostvarenju vizije čije se ishodište nalazi u kulturi i ozračju ustanove. U kontekstu povezanosti vodstva i kulture u ustanovi Vujičić (2008) navodi da osim formalnog vodstva, važnu ulogu unutar ustanove, u procesu prenošenja (i stvaranja) kulture imaju i drugi djelatnici (pojedinačno i grupno).

Odgojitelji su neposredni provoditelji odgojno-obrazovnog procesa u skupini, oblikuju ga i vode te na njega imaju izravan utjecaj. Prema Šagud (2011) suvremeni odgojitelji u svojem radu primjenjuju raznovrsne i suvremene načine rada i učenja, što pretpostavlja posjedovanje socijalnih, emocionalnih, fizičkih i mnoštvo drugih kompetencija. U profesionalnom je radu suvremeni odgojitelj inicijator, uzor, kreator odgojnih promjena i međuljudskih odnosa što spada u domenu voditeljskih karakteristika (Stojković, 2020, 2022).

Općenito gledajući, rad stručnih suradnika u teoriji i praksi upravljanje je ljudskim potencijalima za što su im potrebne odgovarajuće stručne kompetencije kako bi se profesionalne zadaće uspješno realizirale. Zadaće stručnih suradnika obuhvaćaju savjetodavni rad, motivaciju suradnika te realizaciju kurikularnih ciljeva. Staničić i Resman (2020) smatraju kako se razvojna pedagoška djelatnost stručnih suradnika temelji na interdisciplinarnom pristupu kada su u fokusu stručna pitanja te na timskom radu kada se ona rješavaju.

Suvremene pedagoške paradigme i koncepti predstavljaju imperativ i za rad ravnatelja u ustanovama RPOO-a. Uz administrativne i pravne poslove koji se odnose na obveze i odgovornosti definirane zakonima, na ravnatelju je i odgovornost za kreiranje i provođenje misije i vizije ustanove čije ishodište nužno proizlazi iz kurikuluma koji je osmišljen participacijom svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa. Ravnatelj ima obvezu planirati i organizirati cjelokupni rad ustanove, dobro odabranim načinima i metodama voditi zaposlene kako bi zajedno s njima uspješno realizirao zacrtane ciljeve i pritom voditi brigu i o dobrobiti zaposlenih. Važno je pritom naglasiti da se u vođenju navedenih procesa ravnatelj susreće s višestrukim razlikama kada su u pitanju zaposlenici koji se razlikuju po radnom iskustvu i obrazovanju, različita im je motivacija za rad, osobito kad je u pitanje uvođenje inovativnosti, različito se odnose spram osobnog i profesionalnog razvoja i stoga mu je u odnosu na njih uloga sve zahtjevnija (Staničić, 2006).

Iako svaki sudionik odgojno-obrazovnog procesa djeluje sa svojeg stručnog aspekta, suradnja i zajednički, timski rad doprinose unaprjeđenju rada, lakšem suočavanju s potencijalnim izazovima te utječu na cjelokupni razvoj djeteta.

Fenomen vodstva u ustanovama RPOO-a

Suvremeni pristupi odgoju i obrazovanju djece rane i predškolske dobi svim zaposlenima u ustanovama RPOO-a koji su na bilo koji način uključeni u odgojno-obrazovni proces uvjetuje posjedovanje različitih kompetencija, no kompetencije odgojitelja, stručnih suradnika i ravnatelja koje uključuju samo stručna znanja vezana za profesionalnu ulogu nedostatne su za učinkovitu i kvalitetnu odgojno-obrazovnu praksu. Uz predmetne kompetencije, koje obuhvaćaju znanja iz stručnog područja, zaposlenima u odgojno-obrazovnim ustanovama potrebne su i pedagoško-didaktičko-metodičke kompetencije, psihološke i radne te voditeljske kompetencije (Andevski, Arsenijević i Spajić, 2012; Keelley, 2007). Integracija osobnih, profesionalnih i voditeljskih kompetencija utemeljenih na demokratskim načelima doprinosi afirmaciji svakog pojedinca u njegovoj profesionalnoj ulozi. Drugim riječima, uspješan razvoj djeteta implicira profesionalni razvoj svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa koji uključuje kvalitetno vodstvo odraslih, odgojitelja, stručnih suradnika i ravnatelja, stoga sastavnica njihova profesionalnog razvoja treba biti i razvoj voditeljskih sposobnosti.

Fenomen vodstva kod sudionika odgojno-obrazovnog procesa u smislu njegova razumijevanja i provedbe propitivan je u istraživanju koje su proveli Slunjski i sur. (2019). Rezultati istraživanja pokazuju da je kvaliteta vodstva vrtića recipročno povezana s kontekstualnim uvjetima ustanove i nekim posebnim umijećima voditelja, da vodstvo ustanove i pedagoških procesa u ustanovi te specifična umijeća voditelja snažno određuju funkcioniranje i perspektivu razvoja ustanove, kao i da su razvoj međusobnih odnosa sudionika i ozračje povjerenja nužni preduvjet dobrog funkcioniranja svih grupa čiji se rad zasniva na razmjeni, dijalogu i stvaranju novih razumijevanja i znanja.

Promišljanje o vođenju u ustanovama RPOO-a sagledano kroz njezine specifičnosti i prirodu funkcioniranja navodi na zaključak kako se za kvalitetno vođenje može primijeniti više teorija i modela. Fenomen promjena jedno je od glavnih obilježja suvremenih ustanova za rani i predškolski odgoj i obrazovanje i iz tog razloga načine vođenja treba prilagođavati situaciji, kontekstu i sposobnostima zaposlenih što u određenom smislu korelira s *kontingencijskim* teorijama vodstva. Kvalitetnu odgojno-obrazovnu praksu u ustanovama izgrađuju njezini djelatnici u skladu sa svojim profesionalnim znanjima. Izgradnju zajedničke vizije koja se postiže uključenošću i predanošću svih zaposlenih može poduprijeti model *transformacijskog* vodstva. Teorija *distributivnog* vodstva također nalazi mjesto u kontekstu ustanova ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja jer je kontekst sastavljen od više specifičnih međusobno povezanih podsustava koji su radi postizanja uspješnosti upućeni na suradnju. „Primjereno i odgovorno distribuirana moć u vrtiću važan je čimbenik postizanja fleksibilnosti odgojno-obrazovnoga procesa“ (Nacionalni kurikulum, 2014, str. 41).

Teorijska znanja o vodstvu nedostatna su za kvalitetnu promjenu. Da bi do nje došlo, potrebno je znanje o implementaciji znanja. Prema Ristić i sur. (2008, str. 59), sustavnost i upornost u stjecanju voditeljskih vještina predstavljaju esencijalne sastojke i karakteristike svakog voditelja. S tim u vezi, Slunjski i sur. (2019) ističu važnost razumijevanja onih koje se vodi (razumijevanje ljudskog ponašanja) što podrazumijeva stručnost vodstva koja je jednako važna ili čak možda važnija od stručnosti i znanja vlastite struke, čak štoviše, profesionalna znanja i voditeljska znanja sinergijski su povezana.

Pozicioniranje voditelja, u našem slučaju odgojitelja, stručnih suradnika i ravnatelja, prema onima koje vode ovisi o mnogim čimbenicima i zahtijeva propitivanje vlastitih postupaka i stavova, a vezano za voditeljsku ulogu. Voditelj mora biti sposoban i spreman ustanoviti činitelje uspješnog funkcioniranja skupine i organizacije i uspostaviti vezu među mnogobrojnim činiteljima i interakcijskim procesima (Lavrnja i Mušanović, 1993, str. 113).

Prema Staničić (2006) vodstvo u odgojno-obrazovnom sustavu predstavlja proces povezivanja i usklađivanja stručnih potencijala radi realizacije zacrtanih ciljeva, a za realizaciju kojih odgovornost leži na svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa. Slično smatra i Resman (2001), navodeći da viziju škole kao poželjnu sliku njezine budućnosti u kojoj će se događati promjene postojećeg stanja i uvoditi inovacije treba graditi na uključenosti i suradnji svih koji su uključeni u njezin rad. Frost (2014) zastupa stajalište da su voditeljske sposobnosti svojstvene svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa neovisno o formalnim voditeljima i na osnovi tog stajališta odlučno se zalaže da nastavnici prihvate voditeljstvo kao integralnu dimenziju vlastitog profesionalizma.

Odlika je kvalitetnog vodstva dijeljenje moći i odgovornosti sa svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa pri čemu se vodstvo temelji na znanju i mudrosti, a ne na poziciji i moći voditelja (Senge, 2003). Kvalitetno vodstvo oblikuje i osnažuje zajedničku viziju ustanove. Arsenijević i Andevski (2010) naglašavaju kako vodstvo koje je upravljano vizijom, označava spremnost na inovacije, no iziskuje kompetencije koje ponekad imaju previše, a ponekad premalo demokratskih ideala i po svemu sudeći velik su izazov za menadžment u odgojno-obrazovnim ustanovama.

Zaključak

Neovisno o formalno imenovanom voditelju ustanove, važno je rasvijetliti činjenicu da su svi sudionici odgojno-obrazovnog procesa s obzirom na svoju profesionalnu ulogu voditelji. Percepcija koja proizlazi iz hijerarhijskog odnosa da vodstvo u ustanovi ostvaruje samo jedna osoba u ulozi ravnatelja u suprotnosti je sa suvremenim paradigmatima odgoja i obrazovanja i samim time dovodi u pitanje istinsko razumijevanje te paradigme. Gledano u kontekstu vodstva i odnosa među zaposlenicima, važno je da su postavljeni na demokratskim, kolegijalnim i uvažavajućim temeljima pa će tada i djeca usvajati takve obrasce ponašanja. Ravnomjerna raspodjela moći, međusobno uvažavanje, otvorena komunikacija i demokratsko ozračje u ustanovama RPOO-a pridonose kvaliteti suživota djece i odraslih (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014, str. 40). Suvremeno vodstvo u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, smatraju Seme Stojnović i Hitrec (2014), prepoznaje se po prisutnosti timskog rada, kao i po brizi o ljudima, ono započinje odozdo prema gore, od djeteta kao voditelja, uvažavanjem njegovih interesa i potreba.

S obzirom na činjenicu da suvremeni pristup odgoju i obrazovanju djece rane i predškolske dobi, svim zaposlenima u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja koji su izravno ili neizravno uključeni u odgojno-obrazovni proces, implicira posjedovanje potrebnih sposobnosti kao što su umijeće organiziranja, komuniciranja, motiviranja, asertivnosti, demokratskog djelovanja te stvaranja harmoničnih odnosa, nužno je korpus stečenih kompetencija kontinuirano revidirati i obogaćivati novim sposobnostima i vještinama. Voditeljske sposobnosti stječu se i razvijaju učenjem, usvajanjem novih vještina i djelovanjem, ali za stjecanje novih sposobnosti mora postojati želja i uvjerenje da se učenjem te sustavnim i upornim radom mogu stjecati nove vještine, a upravo su sistematičnost i upornost važne osobine svakog voditelja. Među važne osobine voditelja svakako spadaju i sposobnost distribucije moći, odnosno korištenje osobne moći te moći položaja na nezamjetljiv način. Nadalje, misija svakog voditelja trebala bi biti razumijevanje sebe i svoje vlastitosti kako bi uspješno vodili druge. Sveukupno gledajući, uspješan razvoj djeteta uvjetovan je kontinuiranim i sveobuhvatnim profesionalnim razvojem svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa uključujući i razvoj voditeljskih sposobnosti i vještina kao bitnih sastavnica profesionalnog razvoja.

Literatura

- Andevski, M., Arsenijević, J., Spajić, B. (2012). Liderske karakteristike zaposlenih u školstvu na području Republike Hrvatske i Republike Srbije. *Croatian Journal of Education*, 14(4), 881-915.
- Arsenijević, J., Andevski, M. (2010). *Menadžment obrazovanja za društvo koje uči*. Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača.
- Bognar, L., Matijević, M. (2005). *Didaktika*. Školska knjiga d.d.
- Frost, D. (2014). *Transforming Education Through Teacher Leadership*. Faculty of Education. University of Cambridge.
- Jurčević-Lozančić, A. (2011). Socijalne kompetencije i rani odgoj. U D. Maleš, (ur.), *Nove paradigme ranog odgoja*, (str. 153-176). Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Jurčić, M. (2012). *Pedagoške kompetencije suvremenog učitelja*. RECEDO d. o. o.
- Keeley, B. (2007). *Human Capital: How what you know shapes your life*. OECD Publishing.
- Lavrnja, I., Mušanović, M. (1993). Uspješno rukovođenje. U B. Drandić (ur.), *Priručnik za ravnatelje* (str. 111-123). Znamen.
- Mendeš, B. (2018). *Profesionalno obrazovanje odgojitelja predškolske djece*. Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014)*. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.
- Resman, M. (2001). Ravnatelj, vizija škole i motivacija učitelja za suradnju. U: M. Silov (ur.), *Suvremeno upravljanje i rukovođenje u školskom sustavu*. Zbornik radova (str. 51-80). Persona.
- Ristić, D., i saradnici (2008). *Odabrana poglavlja iz menadžmenta*. „Cekom“- books d. o. o.
- Seme Stojnović, I., Hitrec, S. (2014). *Suvremeno vođenje u odgoju i obrazovanju*. Golden marketing - Tehnička knjiga.
- Senge, P. M. (2003). *Peta disciplina – principi i praksa učeće organizacije*. Mozaik knjiga.
- Slunjski, E. (2015). *Izvan okvira*. Element d. o. o.
- Slunjski, E. (2016). *Izvan okvira 2: Promjena – od kompetentnog pojedinca i ustanove do kompetentne zajednice učenja*. Element d. o. o.
- Slunjski, E. i suradnici (2019). *Izvan okvira 4: Mudrost vođenja: prikaz istraživanja i alati razvoja prakse vođenja*. Element d. o. o.
- Staničić, S. (2006). *Menadžment u obrazovanju*. Vlastita naklada.
- Staničić, S., & Resman, M. (2020). *Pedagog u vrtiću, školi i domu*. Nakladničko poduzeće „Znamen“.
- Stojković, J. (2020). Leadership potential of employees in institutions of early childhood and preschool education. *Učenje i nastava*, VI (1), 99-118.
- Stojković, J. (2022). *Voditeljske karakteristike zaposlenih u ustanovama za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. (Doktorski rad). Fakultet prirodoslovno-matematičkih i odgojnih znanosti Sveučilišta u Mostaru.
- Šagud, M. (2011). Profesionalno usavršavanje i razvoj odgojitelja. U D. Maleš (ur.), *Nove paradigme ranog odgoja* (str. 267-291). Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.
- Šagud, M. (2018). Rani i predškolski odgoj i obrazovanje – temelj pluralizma. Poznavanje temeljnih vrijednosti interkulturalizma u funkciji promicanja europskih vrijednosti. U N. Hrvatić (ur.), *Interkulturalne kompetencije i europske vrijednosti* (str. 75-83). Filozofski fakultet u Zagrebu, Visoka škola za menadžment u turizmu i informatici.
- Vujičić, L. (2008). Kultura odgojno-obrazovne ustanove i kvaliteta promjena odgojno-obrazovne prakse. *Pedagoška istraživanja*, 5 (1), 7-20.

Razvoj ključnih kompetencija djece u projektu „Dječje autorske slikovnice“

Tatjana Škrlec

Sažetak

Projekt „Dječje autorske slikovnice“ nastao je u suradnji s Knjižnicom „Dubrava“. Cilj projekta bio je jačanje ključnih kompetencija djece, razvoj kulture čitanja i stvaralačkih potencijala djece, posebice na jezičnom, scenskom i likovnom području. Također, željeli smo podržati inicijativnost i poduzetnost djece, poticati razvoj komunikacijskih i socijalnih vještina i timskog rada na zajedničkom projektu. Izravno sudjelovanje djece u kulturnom životu lokalne zajednice potiče djecu da budu aktivni sudionici izgradnje te iste zajednice i razvijaju pozitivnu sliku o sebi kao pojedincu i članu zajednice. Iz tako postavljenog cilja profilirane su zadaće: razvijanje samopouzdanja djece u usmenom izražavanju i javnom nastupu, razvijanje jezičnih vještina i komunikacije na materinskom i engleskom jeziku, razvijanje predčitalačkih i grafomotoričkih vještina, međuvršnjačkog učenja i suradnje te razvijanje socijalnih kompetencija. Projekt je proveden tijekom pedagoške godine 2022./23., rezultirao je izložbom dječjih autorskih slikovnica u Knjižnici „Dubrava“ u travnju 2023. Projektom je kod djece povećana sposobnost organizacije vlastite i zajedničkih aktivnosti stvaranja i učenja, usredotočenosti i ustrajnosti u aktivnosti, samopouzdanje, uspješnije građenje pozitivnih odnosa s drugom djecom u smislu zajedničkog dogovaranja, uvažavanja i suradnje. Povećan je dječji interes i razumijevanje osnovnih elemenata književnog izražavanja i stvaranja, kao i osjećaj vlastitog uspjeha u realizaciji izložbe u knjižnici koju smo zajedno osmislili, postavili i razgledali. Izložba je bila postavljena na dječjem odjelu knjižnice i dostupna javnosti.

Ključne riječi: *inicijativnost, ključne kompetencije, kulturni život zajednice, suradnja, timski rad.*

Uvod

Projekt „Dječje autorske slikovnice“ proveden je u mješovitoj skupini redovnog programa s integriranim elementima ranog usvajanja engleskoga jezika. U projektu je stavljen naglasak na razvijanje interkulturalizma, kreiranje kulture čitanja i poticanje stvaralačkih potencijala djece. Kreiranjem izložbe dječjega stvaralaštva u Knjižnici „Dubrava“ djeca su se aktivno uključila u kulturni život lokalne zajednice i time pokazala da mogu i u predškolskoj dobi biti aktivni sudionici kulturnog života zajednice. Izgrađivanje znanja kod djece individualno je, ali se odvija u procesu socijalne konstrukcije te je za dijete izrazito važno da je sredina u kojoj se odvija proces izgradnje novih znanja poticajna jer djeca uče interaktivno, gledaju, slušaju, sudjeluju, stvaraju (Jurčević Lozančić prema Maleš, 2011: 153).

Projekt „Dječje autorske slikovnice“

Projekt je započet prezentacijom dječjih radova „Moja omiljena priča“. Djeca su u suradnji s roditeljima pripremila priču i potom ju predstavila svojim prijateljima u vrtiću. Za neke se priče pojavio velik interes i one su popraćene različitim vrstama aktivnosti na inicijativu djece i odgojitelja. S obzirom na individualne mogućnosti i dob djece (3 – 6 godina), aktivnosti su bile različitoga stupnja složenosti. Za svaku od predstavljenih priča djeca su izradila zidne slikovnice na hrvatskom i engleskom jeziku. Slikovnice su izrađivane timski čime su razvijani suradničko učenje, metakognicija i socijalna interakcija. Sve slikovnice svakodnevno su dostupne djeci te im se djeca vraćaju, promatraju ih, diskutiraju i prisjećaju se aktivnosti. Djeca koja samostalno kreiraju sadržaje potaknuta vlastitim interesima više su emocionalno i intelektualno angažirana u procesu konstrukcije novih spoznaja (Slunjski, 2008: 84). Na taj način djeca aktivno uče i

prenose stečena znanja kroz igru i međusobnu interakciju. „Takvi oblici dokumentacije djetetu omogućuju ne samo prisjećanje na prethodne aktivnosti, nego i na prethodne načine vlastitog razmišljanja, pomažući mu da osvijesti tijek, odnosno razvoj svog učenja“ (Slunjski, 2008: 18).

Područni objekt „Kosjenka“ u kojem je projekt proveden sastoji se od triju skupina. Veličina objekta i broj djece omogućuju kreiranje obiteljskog ozračja i zajedništva kakvi u većim objektima nisu mogući, stoga se i kultura našeg područnog objekta već dugi niz godina razvija u tom smjeru. Dobno mješovite skupine najoptimalniji su oblik života i rada u predškolskoj ustanovi te na taj način preslikavaju heterogeni sastav obiteljske zajednice (Miljak, 2009: 168). Kako navodi Vujčić, „Kultura znači zajednička uvjerenja, vrijednosti i karakteristične obrasce ponašanja... jedan način življenja određene grupe“ (Vujčić, 2011: 22 prema Haralambos, 1999.). Na zajedničkim druženjima u područnom objektu djeca predstavljaju svoje radove i aktivnosti tijekom cijele godine te na taj način razvijaju socijalne odnose, samopouzdanje i jezične vještine.

Kulminacija projekta bilo je stvaranje dječjih autorskih slikovnica s ciljem uključivanja djece svih dobi. Kreiranje slikovnice dugotrajan je proces za koji je potrebna motivacija, a motivacija proizlazi iz kulture čitanja. Roditelji i odgojitelji pritom imaju ključnu ulogu u razvoju čitalačkih navika u djece, ali i razvoja motivacije (Čudina-Obradović, 2004: 165). Djeca su ustrajala u radu i nastalo je sedam dječjih autorskih slikovnica: „Priča o nježnom zmaju“, „Priča o leptiru“, „Dječak i kišobran“, „Lea i Eva igraju se u parku“, „Bajka o kralju i vještici“, „Eva i maca Mila“ i „Nove avanture Ivice i Marice“. Priče u tim slikovnicama međusobno su različite, originalne i različitog stupnja složenosti. Djeca su u radu pomagala jedna drugima razvijajući empatiju, altruizam i privrženost. Za priče su djeca izradila rekvizite i glumila ih svojim prijateljima u skupini, vrtiću, roditeljima i knjižničarkama. Priče su dramatizirane na hrvatskom i engleskom jeziku. Dramatizacije i igrokazi važan su segment predčitalačkih vještina. Korištenje lutke uz poticaje odgojitelja obogaćuje dječji rječnik i razvija svijest o pisanom tekstu, usmenom izražavanju i socijalnim odnosim. (Aladrović Slovaček, 2018: 9). S knjižnicom „Dubrava“ suradnja se odvija već nekoliko godina, djeca odlaze u posjete knjižnici i sudjeluju u igraonicama i radionicama za djecu predškolske dobi, posuđuju knjige i slikovnice te putem tih aktivnosti razvijaju kulturu čitanja. Svakodnevnim čitanjem djeca stječu nova znanja. Interaktivan odnos djeteta s književnim djelom, glumom i likovnošću uz igru i zabavne aktivnosti omogućuje djetetu stvaranje novih socijalnih odnosa i poboljšava razumijevanje svijeta koji ga okružuje (Moomaw i Hieronymus, 2008: 20). U toj je suradnji, između ostalog, dogovorena i izložba dječjih radova iz projekta „Dječje autorske slikovnice“. Izložba je postavljena i otvorena za javnost u travnju 2023. godine.

Završetkom projekta „Dječje autorske slikovnice“, s ciljem stvaranja kulture čitanja, interkulturalizma i razvoja kreativnih potencijala djece, usporedo se razvijala kultura ustanove orijentirane na povezanost djeteta, obitelji, vrtića i zajednice. Suradnja s knjižnicom urodila je novim idejama koje su planirane za realizaciju u skorijoj budućnosti. Osim što su djeca stekla uvid u cjelokupan proces izrade slikovnice, uočen je i povećani interes djece za čitanje priča, dramatizacije i simboličku igru. Također su uočeni vidni pomoci u komunikacijskim vještinama u oba jezika. „Uspješnost učenja čitanja u velikoj mjeri ovisi o čitalačkoj motivaciji te njezino osiguranje i razvijanje treba prethoditi i teći paralelno s počecima čitanja, a nikako se taj razvoj ne smije odgađati i započeti tek nakon što se ovladalo tehnikom“ (Čudina-Obradović, 2014). Također je uočen povećani interes za engleski jezik, njegovo spontano korištenje u svakodnevnom razgovoru i spontanoj igri. Priče su jaki motivacijski medij za učenje u cjelini, a posebno se to uočava pri usvajanju stranoga jezika. One doprinose sveukupnom razvoju djece i potiču razvoj govora, socijalnih vještina, etičkih vrijednosti, emocionalnih sposobnosti i kognicije (Velički, 2013: 14). U svakodnevnoj komunikaciji djeca su razvijala i metakognitivne sposobnosti čemu je pogodovala međuvršnjačka suradnja i učenje, razvijena empatija i altruizam. Metakognicija pospješuje samostalno usvajanje novih znanja, učenja s razumijevanjem i primjenu znanja u novim situacijama (Vrdoljak, Velki, 2012: 810). Aktivno sudjelovanje djece u

kreiranju sadržaja i aktivnosti u projektu razvija samosvijest o vlastitim potencijalima i sposobnostima, samopouzdanje i pozitivnu sliku o sebi. Djeca kao aktivni kreatori sadržaja pokazuju veću zainteresiranost i ustrajnost u radu, kreativnost u rješavanju problema i suradnju u timskom radu.

Zaključak

Kontinuiranim radom na ovom projektu razvijene su kompetencije djece u više segmenata te na različitim razvojnim razinama. U predškolskoj dobi igra je glavni motor stvaranja novih spoznaja i metakognicije. Istražujući i mijenjajući pritom odgojno-obrazovnu praksu, produbljuje se percepcija djeteta i njegovih kompetencija. Osvještava se važnost okruženja u kojem se odvija odgojno-obrazovni proces i u konačnici se mijenjaju strategije kojima nastojimo stvoriti učeću zajednicu (Miljak, 2009: 164). Ovim je projektom pojačana interakcija vrtića i zajednice. Dijete kao aktivni član društva potiče nas na daljnja istraživanja svih mogućnosti i potencijala za razvoj kulturne svijesti, međuljudskih vještina i općih vrijednosti zajednice. Aktivno uključeno dijete danas, postat će, na taj način, aktivni suvremeni građanin u budućnosti.

Literatura

<https://education.ec.europa.eu/hr/focus-topics/improving-quality/key-competences>

(pregledano 21.02.2024.)

Čudina-Obradović, Mira. (2004): *Kad kraljevna piše kraljeviću: psihološki temelji učenja čitanja i pisanja*: priručnik za učitelje, Zagreb, Pučko otvoreno učilište Korak po korak.

Čudina-Obradović, Mira. (2014): *Psihologija čitanja – od motivacije do razumijevanja*, Zagreb, Golden marketing-Tehnička knjiga.

Miljak, Arjana. (2009): *Življenje djece u vrtiću – Novi pristupi shvaćanju, istraživanju i organiziranju odgojno-obrazovnog procesa u dječjim vrtićima*, Zagreb, Naklada SM d.o.o.

Maleš, Dubravka. (2011): *Nove paradigme ranoga odgoja*, Filozofski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Alinea.

Moomaw, Sally, Hieronymus, Brenda. (2008): *Igre čitanja i pisanja- aktivnosti za razvoj predčitačkih vještina i početnog čitanja i pisanja u predškolskoj dobi i prvom razred*, Buševac, Ostvarenje d. o. o.

Slunjski, Edita. (2008): *Dječji vrtić zajednica koja uči – mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*, Zagreb, Spektar Media.

Velički, Vladimira. (2013): *Pričanje priča – stvaranje priča – povratak izgubljenom govoru*, Zagreb, Alfa.

Velki, Tena, Vrdoljak, Gabrijela. (2012): *Metakognicija i inteligencija kao prediktori školskog uspjeha*, Croatian Journal of Education, Vol: 14 (4/2012), pages: 799-815.

Vujčić, Lidija. (2011): *Istraživanje kulture odgojno-obrazovne ustanove*, Zagreb, Mali profesor, Sveučilište u Rijeci.

Razvoj socijalnih kompetencija djece u projektu „Pričam ti priču“

Tatjana Vukina

Sažetak:

Projekt „Pričam ti priču“ proveden je u mješovitoj skupini „Kućice“ područnog objekta „Kosjenka“ DV Ivane Brlić-Mažuranić u pedagoškoj godini 2022./23. u skupini redovnog programa u koju su upisana djeca dobi od 3 do 6 godina. Projekt je bio potaknut tadašnjim uključivanjem u projekt „Naša mala knjižnica“ za koju su djeca pokazala velik interes. Interesantne slikovnice različitih tema potaknule su djecu tijekom ovog projekta i na samostalno osmišljavanje i izradu dječjih autorskih slikovnica. Djeca su osmislila i izradila zidne slikovnice „Priča o kralju iz priče o tisuću ptica“ te „Priča o patki i krokodilu“. Osim navedenih zidnih slikovnica, nastale su i slikovnice „Naše putovanje do polja borovnica“, kao i slikovnice na temu šumskih životinja u različitim tehnikama. Zidne slikovnice djeca su izrađivala timski, međusobno se dogovarajući prilikom izrade, a nakon izrade predstavila su ih svojim prijateljima iz skupine, roditeljima, ali i prijateljima iz dviju skupina našeg područnog objekta. Potaknuta likovima iz svojih autorskih slikovnica, djeca su inicirala osmišljavanje i izradu društvenih i matematičkih igara, igre građenja i lutkarske improvizacije. U suradnji s knjižnicom „Dubrava“ organizirali smo i realizirali izložbu dječjih autorskih slikovnica koju smo i posjetili s djecom.

Ključne riječi: inicijativnost, kulturni život zajednice, timski rad.

Uvod

Svatko od nas pamti svoje najdraže priče ili slikovnice iz djetinjstva. Sjećamo se zanimljivih likova koji bi nas odveli u neki nov, neobičan svijet. Roditelji i odgojitelji imaju značajnu ulogu prilikom uvođenja djece u svijet slikovnica. U trenucima slušanja priče dijete osjeća povezanost i bliskost s osobom koja mu čita priču pa možemo zaključiti da djetinjstvo izgrađuju djeca i odrasli u međusobnoj interakciji (Maleš, 2011). Čitanje i pričanje priča od velike je važnosti za dječji razvoj. Njima potičemo razvoj govora kod djece, kao i pažnje, percepcije i pamćenja. Priče potiču prepoznavanje i razumijevanje svojih i tuđih osjećaja, ali i razumijevanje socijalnih odnosa. Zahvaljujući njima, dijete usvaja pravila ponašanja jer dijete opaža, oponaša i prihvaća sve one oblike poštenja, velikodušnosti, blagosti, altruizma, poštovanja prava i dobrobiti drugih koji se pojavljuju u njegovoj okolini (Čudina-Obradović, Težak, 1993). Čitanje i pričanje priča u vrtiću važno je za razvoj empatije jer u socijalnoj skupini dijete ima najviše prilika za uživljavanje u tuđu ulogu, za uživljavanje u tuđe motrište; za uočavanje tuđeg mišljenja i osjećaja, postavljanje u tuđu situaciju, doživljavanje tuđih osjećaja (empatiju) (Čudina-Obradović, Težak, 1993).

Prikaz projekta

Projekt „Pričam ti priču“ bio je potaknut uključivanjem u projekt „Naša mala knjižnica“. Djecu su slikovnice oduševile, a uživajući u slikovnicama, djeca počinju razumijevati jezik slikovnica i važne komponente priče. Kad odabirete različite vrste slikovnica, pružate djeci veće mogućnosti za učenje (Hieronymus, Moomaw, 2008). Zanimljive slikovnice različitih tema, izrađene različitim likovnim tehnikama, prema najvišim umjetničkim standardima, potaknule su djecu na osmišljavanje i kreiranje njihovih autorskih slikovnica. Potaknuta slikovnicom „Tisuću ptica“ djeca su osmislila i izradila zidnu slikovnicu „Priča o kralju iz priče Tisuću ptica“. S obzirom na mješovitost skupine dobi od 3 do 6 godina, do izražaja dolazi timski rad djece prilikom čega su prisutni dogovor i suradnja pri osmišljavanju izgleda i podjela uloga prilikom izrade slikovnice. Starija djeca – školski obveznici pisali su tekst slikovnice koji su zajednički osmislili. Nakon izrade

djeca su predstavila slikovnicu prijateljima iz skupine, ali i prijateljima iz dviju skupina našeg područnog objekta, a zatim i roditeljima. Navedeno je potaknulo razvoj socijalnih odnosa, govorno-jezičnih vještina, ali i samopouzdanja. Osjećaj uspješnosti potaknuo je djecu na izradu nove zidne slikovnice „Priča o patki i krokodilu“, velike slikovnice „Naše putovanje do polja borovnica“, kao i taktilnih zidnih slikovnica na temu šumskih životinja. Interes djece i dalje je prisutan te su djeca ove pedagoške godine izradila nove slikovnice: „Skijaš Oskar“, „Priča o klizanju“, „Moji osjećaji“, „Priča o drvu“, „Kako živi Antuntun“, „Priča o Regoču i Kosjenki“. Potaknuta likovima svojih slikovnica, djeca su inicirala osmišljavanje i izradu društvenih i matematičkih igara. U manjim grupama osmišljavali su izgled, veličinu igara, odabir likovne tehnike. Na početku im je trebala pomoć odgajatelja prilikom realizacije određene igre, posebice ako bi izabrali veći format materijala za izradu. S vremenom je intervencija odgojitelja bila sve rjeđa, a djeca sve samostalnija, kreativnija i organiziranija prilikom rješavanja problemskih situacija. Uloga odgojitelja vrlo je važna jer odgojitelji mogu pomoći djeci da se osjećaju uspješno izgrađivanjem njihova samopouzdanja i neovisnosti. To mogu činiti tako da im povjeravaju različite odgovornosti čim procijene da su za to spremni (Tankersley i sur., 2012). Izrađene slikovnice ujedno su bile i poticaj za organizaciju raznovrsnih igara građenja u kojima djeca kombiniraju raznovrsni građevni materijal prilikom čega do izražaja dolazi njihova maštovitost. Slikovnice su potaknule djecu na lutkarske improvizacije, ali ujedno i na izradu štapnih lutaka u različitim likovnim tehnikama. Izrađene slikovnice cijelo su vrijeme prisutne u našoj sobi dnevnog boravka, a djeca i nadalje pokazuju velik interes za njih. Listaju ih, promatraju, razgovaraju o njima, povremeno ih predstavljaju jedni drugima – posebice starija djeca mlađoj. Pritom se prisjećaju detalja vezanih za osmišljavanje i nastanak slikovnica, dijeleći sjećanja s drugima. To nisu samo sjećanja jer takvi oblici dokumentacije djetetu omogućuju ne samo prisjećanje na prethodne aktivnosti, nego i na prethodne načine vlastitog razmišljanja, pomažući mu da osvijesti tijek, odnosno razvoj svojeg učenja (Slunjski, 2008). Ostvarena je suradnja s knjižnicom Dubrava gdje je realizirana izložba dječjih slikovnica, a djeca su time bila aktivno uključena u život zajednice. Izložba je za djecu imala veliku važnost jer bi se u vrtiću – zajednici koja uči trebala razvijati svijest ljudi u međusobnoj interaktivnoj povezanosti svih dijelova konteksta vrtića, kao i povezanost vrtića sa širim društvenim kontekstom (Slunjski, 2008). Djeca su se osjećala ponosno kada smo zajedno posjetili izložbu u knjižnici jer se povjerenje odgojitelja u dijete i njegove sposobnosti (intelektualne i fizičke) odražava na osamostaljivanje djeteta, kao i na razvoj njegovih sposobnosti (Slunjski, 2008).

Zaključak

Vidljiv je velik porast samopouzdanja kod djece, posebice u usmenom izražavanju i javnom nastupu. Poboljšana je razina komunikacijskih sposobnosti. Djeca su razvila jezične vještine, ali također i predčitalačke i grafomotoričke vještine, glasovnu analizu i sintezu, uočila su vezu glas-slovo, kao i razumijevanje svrhe pisane poruke. Velik napredak vidljiv je u razvoju socijalnih kompetencija: pomaganju, dijeljenju i suradnji, kontroli impulzivnog, kvalitetnom reguliranju emocija, izgradnji dobrih odnosa s drugima, prepoznavanju i razumijevanju svojih osjećaja, ali isto tako i osjećaja drugih. Velik napredak djece u suradnji s drugima očituje se u njihovoj sposobnosti usklađivanja vlastitih ciljeva i prioriteta s ciljevima i zahtjevima skupine. Djeca vrlo uspješno rješavaju problemske situacije uvažavajući i podržavajući te isprobavaju različite ideje. Timskim radom u manjim grupama, koji je bio prisutan prilikom izrade slikovnica, djeca su razvijala suradničko učenje, socijalne interakcije, kao i metakognitivne vještine uvidom u načine i rezultate učenja. Proširena je spoznaja djece o slikovnicama, razvijali smo kod djece kritičko mišljenje. Uočen je povećan interes djece za čitanje i pričanje priča. Djeca od kuće donose svoje najdraže slikovnice u vrtić, pokazuju ih prijateljima te im pričaju priče. Evidentan je porast pozitivne slike djeteta o sebi kroz doživljaj svrhe i vrijednosti svojeg rada, kao i

samosvijest o vlastitim potencijalima i sposobnostima. Poboljšana je suradnja odgojitelja i roditelja, ostvarena je uspješna suradnja sa širom društvenom zajednicom. Zbog brojnih dobrobiti i dalje prisutnog interesa djece nastavljamo s projektom jer smatramo da je od velike važnosti.

Literatura

- Čudina-Obradović, M., Težak, D. (1993). *Priče o dobru, priče o zlu – Priručnik za razvijanje moralnog prosuđivanja u djece*. Školska knjiga, Zagreb.
- Maleš, D. (2011). *Nove paradigme ranoga odgoja*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Alinea, Zagreb
- Hieronymus, B., Moomaw S. (2008). *Igre čitanja i pisanja – aktivnosti za razvoj predčitačkih vještina i početnog čitanja i pisanja u predškolskoj dobi i prvom razredu*. Ostvarenje d. o. o., Buševac
- Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić zajednica koja uči – mjesto dijaloga, suradnje i zajedničkog učenja*. Spektar Media, Zagreb
- Tankersley, D. i sur. (2012). *Teorija u praksi*. Priručnik za profesionalni razvoj odgajatelja. Pučko otvoreno učilište. Korak po korak, Zagreb.